

poročevalec

DRŽAVNEGA SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE

Ljubljana, 8. december 2004

Letnik XII

Št. 13

Mnenje državnega sveta ob obravnavi stališč
Republike Slovenije o predsedovanju Slovenije
Svetu EU in Evropskemu svetu 2

Mnenje državnega sveta ob obravnavi resolucije
o Nacionalnem programu prehranske politike
2005 - 2020 2

Sklepi državnega sveta iz svoje pristojnosti 4

Mnenja komisij državnega sveta 5

Sklepi državnega sveta ob obravnavanih
vprašanjih in pobudah 6

Sklep državnega sveta ob obravnavi problematike
ekonomske-socialne integracije Romov v Sloveniji 8

Problematika ekonomske-socialne integracije
Romov v Sloveniji - stališča s posveta 9

Zadnji stavek 97. člena Ustave Republike Slovenije - na zahtevo državnega zbora mora državni svet izreči mnenje o posamezni zadevi

Mnenje državnega sveta o predlogu stališč Republike Slovenije o predsedovanju Slovenije Svetu EU in Evropskemu svetu

Na podlagi 2. alinee prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91, 42/97, 66/2000 in 24/03) je Državni svet na 27. seji, dne 17. 11. 2004, ob obravnavi točke dnevnega reda "Predlog stališča Republike Slovenije o predsedovanju Slovenije Svetu EU in Evropskemu svetu" sprejel naslednje

MNENJE

Državni svet podpira predlog stališča Republike Slovenije o predsedovanju Slovenije Svetu EU in Evropskemu svetu, ki se glasi:

V primeru, da Pogodba o ustavi za Evropo stopi v veljavo do konca leta 2006, Republika Slovenija sprejme predsedovanje Svetu EU v prvi skupini držav, v obdobju od 1.1.2007 do 30.6.2008 in ga v primeru, da se predsedovanje ne bo izvajalo skupno, izvaja v prvi polovici leta 2008.

V primeru, da Pogodba o ustavi za Evropo ne stopi v veljavo do konca leta 2006, Republika Slovenija sprejme predsedovanje Evropskemu svetu in Svetu EU v prvi polovici leta 2008.

Obrazložitev:

Državni svet je na podlagi 215. člena Poslovnika Državnega zbora prejel poziv predsednika Državnega zbora, da glede na nujnost zadeve Državni svet pošlje svoje mnenje k gradivu "Stališče Vlade Republike Slovenije o predsedovanju Slovenije Svetu EU in Evropskemu svetu ter predlog stališča Republike Slovenije o predsedovanju Slovenije Svetu EU in Evropskemu svetu".

Glede na to, da Slovenija lahko sprejme predsedovanje Svetu EU v prvi skupini držav v obdobju od 1.1.2007 do 30.6.2008 oziroma predsedovanje Svetu EU in Evropskemu svetu v prvi polovici leta 2008, Državni svet podpira predlog stališča Republike Slovenije.

Druga alineja 1. odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije - državni svet daje državnemu zboru mnenja o vseh zadevah iz njegove pristojnosti

Mnenje državnega sveta ob obravnavi Predloga resolucije o nacionalnem programu prehranske politike 2005 – 2010 EPA 1501

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17.11.2004 ob obravnavi Predloga resolucije o nacionalnem programu prehranske politike 2005 – 2010, sprejel naslednji

SKLEP

da na podlagi prvega odstavka 55. člena zakona o državnem svetu (Ur.l. RS št. 44/92) da Državnemu zboru naslednje

MNENJE

k predlogu resolucije o nacionalnem programu prehranske politike 2005 – 2010, EPA 1501-III

Državni svet Republike Slovenije je na seji, dne 17.11.2004 obravnaval predlog resolucije o nacionalnem programu prehranske politike 2005 – 2010 in jo **podprl**.

Državni svet je poudaril, da predlog resolucije o nacionalnem programu prehranske politike predstavlja dobro osnovo za izboljšanje prehranskih navad in za povečanje gibalno športnih aktivnosti našega prebivalstva ter da je potrebno na tej osnovi čimprej sprejeti ustrezne zakonske in podzakonske predpise, pri čemer pa bo tudi sam odigral svojo vlogo. Državni svet Republike Slovenije želi aktivno sodelovati pri izobraževanju in ozaveščanju naše družbe o razlogih za zdravo prehranjevanje in potrebi po

gibalno športnih dejavnostih z organizacijo posvetov, okroglih miz ter javnih razprav.

V predlogu resolucije se uvaja termin »zdrave prehrane«, za katerega ni dano pojasnilo, kaj to pomeni, saj v Sloveniji z ozirom na razmere v kmetijstvu in veljavno zakonodajo o varnosti živil, ne bi smeli govoriti o nezdravi prehrani. Osnovni pogoj zdrave prehrane so zdravi in neoporečni kmetijski in živilski proizvodi. Pri uveljavljanju termina »zdrava prehrana« je potrebna velika previdnost in strokovnost, da ne bi prišlo do nepravilne uporabe in neustreznega ocenjevanja hrane kot zdrave in nezdrave.

Državni svet je poudaril, da prehranska politika naše družbe zadeva vse sektorje gospodarstva in negospodarstva, še zlasti pa Ministrstvo za kmetijstvo, prehrano in gozdarstvo, ki bi moralo s svojo politiko stimulirati zlasti pridelovalce zdrave hrane ter na drugi strani skrbeti za ohranitev kvalitete tal (zemljiških površin), katere se danes prekomerno zastruplja. Poleg ohranitve kvalitete tal pa ima pri pridelovanju zdrave hrane velik pomen tudi voda, do katere v naši državi nimamo pravega odnosa. Nadalje ugotavlja, da se naša največja zbirališča vode nahajajo na kmetijsko intenzivno obdelanih površinah (Dravsko polje, Sorško polje). Prav tako bi se Ministrstvo za gospodarstvo moralo zavedati posledic, ki jih povzročajo umetna zasneževanja na naših številnih nizkogorskih smučiščih (v Švici npr. dobijo dovoljenja za postavitev žičnic samo visokogorska smučišča nad 1800 m). Nobeno naše ministrstvo ne analizira kvalitete tal, zemlje, vode, rastlinstva in živalstva, ki se v našem prostoru spreminja z uvedbo umetnega zasneževanja. (Nekatere rastlinske in živalske vrste na Pohorju so v zadnjih 20 – 30 letih povsem izginile.)

Državni svet opozarja, da je zdrava hrana v Sloveniji izredno draga in da si jo približno 90.000 brezposelnih oseb ter tudi večina od 65 % aktivnega prebivalstva v Sloveniji, ki prejema nižje osebne dohodke od slovenskega povprečja, ne more privoščiti. Zato bi bilo potrebno v okviru gospodarske in socialne politike poskrbeti za to, da se cena zdrave hrane postopoma znižuje.

Po mnenju državnega sveta predstavlja velik problem v prehranjevanju slovenskega prebivalstva tudi ukinjanje toplega obroka v večjih gospodarskih sistemih, privatnih družbah ter šolah, kar dovoljuje tudi nova zakonodaja. V zvezi s tem bi bilo treba spremeniti zakonodajo ter poučiti delodajalce, zaposlene, starše ter učence in dijake o pomenu toplega obroka in pravilnega prehranjevanja ter zadostnega gibanja.

Posebno pozornost je državni svet posvetil podatkom o geografski porazdelitvi starostno standardizirane stopnje umrljivosti, ki kaže, da moški na vzhodu Slovenije umirajo v povprečju 3 leta prej, ženske pa 2 leti prej kot na zahodu. S tem v zvezi državni svet meni, da se mora Vlada Republike Slovenije resno zamisliti nad tem stanjem in ukreniti vse potrebno, da se razlike glede na gospodarsko, socialno ter zdravstveno stanje naših prebivalcev, uravnovesi. Prav tako je potrebno spremljati tudi prehranske navade prebivalcev nad 60 let,

saj se naša starostna doba daljša ter si prizadevati izboljšati njihove prehranske in gibalno športne navade.

Državni svet meni, da je potrebno v resoluciji še bolj poglobljeno predstaviti in poudariti potrebo po dojenju v prvem in drugem letu otrokove starosti ter poučiti starše, kako naj se na to obdobje pravilno pripravijo, saj vemo, da imajo vsakodnevni stresi in sodoben način življenja zelo negativen vpliv na sposobnost dojenja.

Pomen sodelovanja z nevladnimi organizacijami na področju prehranske politike in zdravega življenjskega sloga je po mnenju komisije premalo razdelan, saj bi morale prav te organizacije opraviti pomembno vlogo pri ozaveščanju, izobraževanju, opozarjanju na nepravilnosti, sodelovanju z vlado pri pripravi kvalitetnejših zakonskih in podzakonskih rešitev in pri promocijah zdrave prehrane, pravilnega gibanja in kvalitete življenja sploh.

Kljub številnim zakonskim in podzakonskim predpisom na področju zagotavljanja kvalitete živil in kljub zaščiti potrošnikov, komisija ugotavlja, da je na naših trgovskih policah še vedno veliko število živilskih artiklov z neustreznimi oznakami, veliko artiklov s konzervansi, stabilizatorji in umetnimi barvili.

Državni svet predlaga, da se predlog resolucije dopolni z gostinsko dejavnostjo, ki jo je potrebno obravnavati drugače kot gostinske obrate nekomercialnega značaja, ki so namenjeni izključno prehrani določenih skupin prebivalstva s posebnimi potrebami (vrtci, šole, bolnice, domovi za starejše občane, itd.). Gostinstvo in turistične kmetije s prodajo svojih storitev na tržišču ustvarjajo prihodek, kar pomeni, da morajo s svojo ponudbo storitev in izdelkov slediti povpraševanju gostov oz. kupcev. V zadnjih letih so se v Sloveniji uveljavili trendi zdrave prehrane, ki v gostinsko ponudbo vključujejo vegetarijanske jedi, posamezne jedi za diabetike in podobno, ne moremo pa zahtevati od gostinstva, da bo s svojo ponudbo zdravih jedi vzgajalo goste in jim odrekalo jedi, po katerih povprašujejo.

Državni svet predlaga, da se na strani 12, Poročevalca št. 109, pri poglavju Načela prehranske politike za 8. točko, doda 9. točko:

9. Uveljavitev pravice do 3 zdravih obrokov hrane dnevno za tiste prebivalce Republike Slovenije, ki si jih iz objektivnih razlogov, sami ne morejo zagotoviti.

Na strani 38. Poročevalca št. 109, pri poglavju Prehranske navade, se v petem odstavku črta drugi in tretji stavek.

Na strani 41. Poročevalca, št. 109 pri poglavju Vnos mleka z visoko vsebnostjo maščob, se šesti odstavek črta.

Za poročevalko je bila določena državna svetnica Petra Kersnič.

Prvi odstavek 86. člena poslovnika državnega sveta – državni svet sprejema sklepe iz svoje pristojnosti

Sklep državnega sveta ob obravnavi Poročila o poteku popotresne obnove po potresu v Posočju v letu 1998

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17. 11. 2004, ob obravnavi Poročila o poteku popotresne obnove po potresu v Posočju v letu 1998 (stanje popotresne obnove 31. avgust 2004), na podlagi 86. člena poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04), sprejel naslednje

SKLEPE:

1. Državni svet poudarja, da je poročilo analitično dobro pripravljeno in nam lahko služi za nadaljnje razprave in oceno postavljenega koncepta popotresne obnove oziroma realizacije postavljenih ciljev popotresne obnove v okviru zakona o popotresni obnovi objektov in spodbujanja razvoja v Posočju.
2. Predstavniki občin Bovec, Kobarid in Tolmin večinoma ocenjujejo, da je bilo v okviru popotresne obnove opravljenega veliko dela, opozarjajo pa, da se je po potresu v letu 1998 velika pozornost namenila obnovi objektov, ki so bili na dan potresa zavarovani kot kulturni spomenik, medtem ko se je sanacija individualnih stanovanjskih objektov odvijala nekoliko prepočasi. Državni svet zato pričakuje, da se bo obnova individualnih stanovanjskih objektov kot tudi javne infrastrukture po letošnjem potresu izvajala prednostno in se nadaljevala s tako intenziteto kot se je začela takoj po potresu in da bodo za dokončanje obnove v predvidenem roku (leto 2007) zagotovljena potrebna finančna sredstva.
3. Državni svet ugotavlja, da je bilo za opravljanje strokovnega nadzora del pri obnovi objektov po potresu v letu 1998 glede na razpršenost in število poškodovanih objektov ter številne izvajalce bistveno premalo nadzornikov Državne tehnične pisarne, da bi uspešno nadzirali izvajanje popotresne obnove. Zato državni svet pričakuje, da bo pri nadzoru izvajanja del za odpravo posledic letošnjega potresa sodelovalo večje število nadzornikov.
4. Glede na to, da se postavlja vprašanje, ali bi potres v Posočju v letu 2004 povzročil manj škode, če bi bila obnova oziroma izvedba projektantskih del po potresu iz leta 1998 bolj kvalitetna, bi bilo treba metodološke in tehnične napake, ki so se pojavljale tako zaradi izrednega stanja kot želje po čim hitrejši obnovi, natančno analizirati in v poročilu predstaviti vzroke za nesorazmerno velike poškodbe na nekaterih objektih ob letošnjem potresu v Posočju.

5. Državni svet opozarja na odstopanja glede ocene škode in dejansko porabljenimi sredstvi za popotresno obnovo, saj je bilo za izvedbo programa popotresne obnove namenjenih skoraj trikrat več sredstev kot je bila ocenjena skupna škoda na objektih, upoštevajoč njihovo realno vrednost in amortiziranost.
6. Državni svet opozarja na velike razlike v povprečnih višinah stroškov obnove na objekt v posameznih občinah, saj je bila obnova enega objekta najdražja v Tolminu in najcenejša v Bovcu. Nadalje državni svet ugotavlja, da primerjava podatkov o oceni škode s stroški obnove v posameznih občinah pokaže, da so bili stroški obnove v Občini Bovec za okoli 40 % večji kot je bila ocenjena škoda objektov, v Občini Kobarid in v Tolminu pa je bila obnova še enkrat dražja glede na ocenjeno škodo. Po njegovem mnenju bi bila potrebna analiza, s katero bi razložili ta odstopanja.
7. Državni svet poudarja, da je Posočje ekonomsko šibko območje z neugodnimi geografskimi gibanji in v bližini gospodarsko močne Furlanije Julijske krajine, zato ni zadostna le popotresna obnova objektov, ampak je treba spodbuditi razvoj z razvojnimi programi za njegovo revitalizacijo in zagotoviti zahtevnejša delovna mesta ter sredstva za zagon podjetništva.

Državni svet je ob obravnavi Poročila o poteku popotresne obnove po potresu v Posočju v letu 1998 (stanje popotresne obnove 31. avgust 2004) sprejel naslednji pobudi:

1. Vlada Republike Slovenije naj čimprej uvede evropske predpise za dimenzioniranje gradbenih konstrukcij in potresno varno gradnjo (Eurocode 8) na potresno ogroženih območjih. Ker bo prevzem teh predpisov povzročil dražjo gradnjo in sanacijo objektov, je z vidika reševanja stanovanjskega problema smiselna uvedba evropskih standardov za potresno varno gradnjo le na območjih, ki so potresno najbolj ogrožena.
2. Vlada Republike Slovenije naj preuči možnosti za sistemski pristop k preventivni sanaciji nepoškodovanih objektov na potresno ogroženih območjih, saj so stari objekti z vidika varnosti gradnje neprimerni in ob potresu sicer navidezno brez poškodb, ki pa se lahko pokažejo pri naslednjem potresu.

Sklep državnega sveta ob obravnavi Predloga za dopolnitev Pravilnika o priznanjih in plaketah državnega sveta

Državni svet Republike Slovenije na seji 27. seji dne 17.11.2004 ob obravnavi Predloga za dopolnitev Pravilnika o priznanjih in plaketah državnega sveta, na podlagi prvega in drugega odstavka 86. člena Poslovnika državnega sveta (Ur.l. RS št. 44/93, 14/99 in 2/04) sprejel naslednji

SKLEP:

Pravilnik o priznanjih in plaketah državnega sveta se dopolni tako, da se v točki 2. Plaketa državnega sveta v poglavju V. za prvim odstavkom doda nov drugi odstavek, ki se glasi:

(2) Predsednik državnega sveta ob mednarodnem dnevu prostovoljcev 5. decembru vsako leto podeli do 10 plaket posameznikom in organizacijam kot izraz sodelovanja državnega sveta in civilne družbe pri širjenju prostovoljstva.

Prejšnji drugi odstavek (2) postane tretji odstavek (3).

Drugi odstavek 56. člena zakona o državnem svetu - državni svet in njegova delovna telesa sodelujejo z delovnimi telesi državnega zbora in jim dajejo mnenja o zadevah iz njihove pristojnosti

Mnenje komisije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj k poročilu o izvrševanju letnega plana razvoja in vzdrževanja avtocest za leto 2003 EPA 1457 III

Komisija za lokalno samoupravo in regionalni razvoj je na 29. seji, dne 6. 10. 2004, obravnavala Poročilo o izvrševanju letnega plana razvoja in vzdrževanja avtocest za leto 2003, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije v obravnavo predložila Vlada republike Slovenije.

Komisija se je seznanila s Poročilom o izvrševanju letnega plana razvoja in vzdrževanja avtocest za leto 2003 in ob tem opozorila, da bi moralo poročilo vsebovati tudi podatke o fizični realizaciji

izgradnje avtocestnega omrežja (v km) glede na terminski plan, ki je opredeljen v nacionalnem programu izgradnje avtocest, še posebej z vidika odstopanj od predvidenega letnega plana za leto 2003.

Za poročevalca je komisija določila predsednika Darka Frasa.

Mnenje komisije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano k modelu implementacije reforme Skupne kmetijske politike EU na področju neposrednih plačil za Slovenijo

Komisija državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je na 22. seji, dne 14.10.2004, obravnavala model implementacije reforme Skupne kmetijske politike EU na področju neposrednih plačil za Slovenijo, ki ga je Odboru državnega zbora za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano predložilo v seznanitev in obravnavo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Komisija je bila seznanjena z namenom gradiva, ki se izraža v ključnih elementih sprejete reforme skupne kmetijske politike EU, nanaša pa se na model implementacije reforme Skupne kmetijske politike EU na področju neposrednih plačil za Slovenijo. Za kakšno obliko oz. model izvedbe reforme se bo odločila Republika Slovenija, je bila Vlada Republike Slovenije dolžna sporočiti do 1. 8. 2004, sam model, ki bi bil v okviru danih možnosti za Slovenijo najbolj sprejemljiv, pa bi se začel izvajati 1. 1. 2007.

Najpomembnejši ukrep reforme je uvajanje proizvodno nevezanih plačil v obliki enotnega plačila na posamezno gospodarstvo (na ravni plačil preteklih pravic) ali kot enotno plačilo na hektar kmetijske površine, ki je enako za vse proizvajalce na določenem območju (regionalno enotno plačilo). Dopustna je tudi kombinacija obeh, če gre za reševanje težav na posameznih področjih kmetijske pridelave, pri čemer pa mora najmanj 75 % vseh podpor vendarle biti izplačanih v obliki proizvodno nevezanih plačil. Ob možnosti, da države članice del podpor ohranijo proizvodno vezane po veljavni skupni kmetijski politiki, lahko države same izberejo seznam proizvodno vezanih ukrepov.

Po nekaterih predhodnih a še nedokončanih študijah oz. simulacijah agrarnih ekonomistov je menda najbolj primeren model t.i. regionalnih plačil s 3 % rezervo v nacionalni ovojnici; toda ker bi bilo to premalo za reševanje problema intenzivnih rejcev in tistih s proizvodnjo

mleka, bi poskušali uveljaviti možnost, ki jo daje uredba EU, po katerih je dovoljena dodatna rezerva, ki pa velja le za prvo leto reforme ob morebitnih težavah v govedoreji, ki ostaja najpomembnejša kmetijska panoga v Republiki Sloveniji.

Pri implementaciji reforme skupne kmetijske politike gre verjetno za najpomembnejše vprašanje slovenskega kmetijstva do leta 2013, saj bo izjemno vplivalo na ekonomski položaj posameznih proizvajalcev, ne toliko na agregatni ravni na višino plačil kot na distribucijo teh plačil. Ugotovljeno je namreč, da bi na podlagi podatkov iz leta 2002 vsaj četrtnina vseh kmetijskih gospodarstev v Republiki Sloveniji z uvedbo te regionalne sheme izgubila več kot 10 % oziroma bi se jim plačila v povprečju zmanjšala za polovico. Razmere bi bile kritične pri približno 1.600 kmetijskih gospodarstvih, kjer bi bilo zmanjšanje subvencij za več kot polovico podpor v primerjavi s standardno shemo. Pri uvedbi regionalne sheme pa bi precejšnje število kmetijskih gospodarstev tudi pridobilo.

Sama regionalna shema je pozitivna oblika in predstavlja sodobnejši koncept kmetijske politike, ki je enostavnejši in bolj transparenten ter je lažje izvajati vse okoljske in socialne funkcije kmetijstva. V nadaljnjem sodelovanju med ministrstvom, strokovno javnostjo in evropsko komisijo bo potrebno iskati rešitev v dodatni kompenzaciji oz. nadomestitvi teh kmetijskih gospodarstev, ki izgubljajo.

Pomembno je, da se evropski komisiji predlaga pogajalska pozicija Slovenije v nadaljnjih postopkih kot koncept možnosti kompenzacije modela, ki lahko nastane šele na realnih podatkih kmetijskih subvencij, ki bodo izplačane v zadnjem možnem letu ter vključitvi teh podatkov v obravnavo iz leta 2004, s čimer bi se v največji meri lahko približali realnemu stanju.

Komisija je do predlaganega modela izpostavila naslednja vprašanja in dileme:

- model, ki predvideva delno proizvodno vezanost in izravnavo iz nacionalne rezerve, je ustrezen; preučiti pa je potrebno podrobnosti za izvedbo in tudi hitrost v zvezi s postopnostjo uvajanja modela;
- vpliv izvajanja skupne kmetijske politike na omejevanje obsega površin za posamezne kmetijske dejavnosti oz. proizvodne usmeritve, da ob sedanji stopnji samooskrbe s hrano ne bi postalo vprašljivo prehransko stanje v prihodnjem obdobju;
- ali se bo vstop novih kmetij v ukrepe skupne kmetijske politike financiral iz nacionalne rezerve in bo le ta dovolj visoka za oba segmenta, torej za obstoječe kmetije in vključevanje novih;
- kakšna merila bodo veljala za način reševanja navzkrižne skladnosti ter kako bo z uvajanjem pogojev navzkrižne

skladnosti (ali bo to potekalo izključno preko drugega stebra ali se bo te ukrepe izvajalo tudi v prvem stebri);

- kako bo s prenosom pravic do plačil tistih, ki so danes najemniki zemljišč oz. bodo v prihodnjem obdobju želeli sami kmetovati;
- problematika izkazovanja dejanskih površin v obdelavi; zaradi nemoči prikaza realnega obsega površin, ki jih kmetje obdelujejo, saj posamezniki sami vlagajo vloge za neposredna plačila, čeprav zemljišč ne obdelujejo;
- Preučitev kmetijsko-zemljiške politike zaradi reforme skupne kmetijske politike ter iskanje rešitev pri upravičencih, ki niso lastniki (zaradi nerešenih zemljiško-knjižnih zadev).

Za poročevalca je bil določen predsednik komisije Cvetko Zupančič.

Prvi odstavek 56. člena zakona o državnem svetu - državni svet in njegova delovna telesa imajo pravico zahtevati od državnih organov pojasnila in podatke v zvezi z zadevami, ki jih obravnavajo

Sklep državnega sveta ob obravnavi pobude državnega svetnika Ivana Bukovca za spremembo volilne zakonodaje v Sloveniji in poročila Komisije za politični sistem

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17. 11. 2004, v skladu z 41. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) obravnaval pobudo **državnega svetnika Ivana Bukovca** za spremembo volilne zakonodaje v Sloveniji in poročilo Komisije za politični sistem o pobudi državnega svetnika in na podlagi prvega odstavka 56. člena zakona o državnem svetu (Ur. l. RS, št. 44/92) sprejel naslednji

SKLEP :

Državni svet Republike Slovenije podpira pobudo državnega svetnika Ivana Bukovca in poročilo Komisije za politični sistem.

Državni svet predlaga Komisiji za politični sistem, da se na eni izmed naslednjih sej na kratko seznanijo s presekom stanja na področju sprememb volilne zakonodaje v Sloveniji. Presek stanja in trenutno situacijo naj komisiji poda strokovnjak s tega področja.

Na osnovi tega pojasnila bo komisija pripravila predloge možnih rešitev in s tem seznanila državni svet.

Sklep državnega sveta ob obravnavi vprašanja državnega svetnika mag. Adolfa Zupana glede postopkov obravnave pritožb zoper gradbena dovoljenja, ki jih na prvi stopnji izdajajo upravne enote

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17. 11. 2004, v skladu z 41. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) obravnaval vprašanje **državnega svetnika mag. Adolfa Zupana** glede postopkov obravnave pritožb zoper gradbena dovoljenja, ki jih na prvi stopnji izdajajo upravne enote in na podlagi prvega odstavka 56. člena zakona o državnem svetu (Ur. l. RS, št. 44/92) sprejel naslednji

SKLEP :

Državni svet Republike Slovenije podpira vprašanje državnega svetnika mag. Adolfa Zupana in predlaga Ministrstvu za okolje, prostor in energijo, da vprašanje preuči in nanj odgovori.

Vprašanje Ministrstvu za okolje, prostor in energijo **se glasi:**

Kaj namerava storiti Vlada Republike Slovenije in pristojni minister v postopkih obravnave pritožb zoper gradbena dovoljenja, ki jih na prvi stopnji izdajajo upravne enote, da se bo spoštoval zakonski rok, določen za odločitev o zadevi?

Obrazložitev:

Na podlagi zaprosila občana sem Ministrstvu za okolje, prostor in energijo zaprosil za preveritev možnosti prednostne obravnave pritožbe na gradbeno dovoljenje. V odgovoru, ki sem ga dobil in ga prilagam k temu vprašanju, sem ugotovil, da Ministrstvo za okolje, prostor in energijo hudo krši zakon o splošnem upravnem postopku, saj namesto v dveh mesecih, kakor je določeno s tem zakonom, na pritožbe odgovarja šele v roku desetih do dvanajstih mesecev. Kaj to pomeni za investitorje, kakšno slabo luč to meče na delovanje

države in zaradi nepoznavanja pristojnosti s strani države tudi na lokalne skupnosti, ni potrebno razlagati.

Takega dela po mojem mnenju ni mogoče več dopustiti. Potrebno je spremeniti tudi predpise, ki urejajo to področje v smeri ugotavljanja odgovornosti za tako slabo delo državnih organov.

Državni svet Republike Slovenije predlaga Ministrstvu za okolje, prostor in energijo, da vprašanje preuči in v skladu s 96. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) nanj v roku 30 dni odgovori.

Sklep državnega sveta ob obravnavi vprašanj državnega svetnika Dora Hvalice v zvezi z ukrepi za dosledno zaščito ustavne pravice do uporabe slovenščine v uradnem dopisovanju med javnimi ustanovami v državi

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17. 11. 2004, v skladu z 41. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) obravnaval vprašanje **državnega svetnika Dora Hvalice** v zvezi z ukrepi za dosledno zaščito ustavne pravice do uporabe slovenščine v uradnem dopisovanju med javnimi ustanovami v državi in na podlagi prvega odstavka 56. člena zakona o državnem svetu (Ur. l. RS, št. 44/92) sprejel naslednji

SKLEP :

Državni svet Republike Slovenije podpira vprašanje državnega svetnika Dora Hvalice in predlaga Vladi Republike Slovenije in Uradu za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo, da vprašanje preučita in nanj odgovorita.

Vprašanje državnega svetnika Dora Hvalice se glasita:

Kaj bosta Vlada Republike Slovenije in Urad za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo ukrenila za dosledno zaščito ustavne pravice do uporabe slovenščine v uradnem dopisovanju med javnimi ustanovami v državi (11. člen ustave Republike Slovenije)?

Kdo se bo opravičil vodstvu knjižnice Cirila Kosmača v Tolminu za

zahtevo, da morajo zahtevek za odobrena sredstva pri Agenciji za regionalni razvoj napisati v angleščini?

Obrazložitev:

Po tem, ko je Knjižnica Cirila Kosmača v Tolminu dobila avgusta letos sporočilo Agencije za regionalni razvoj, da je na razpisu Phare izbran njihov projekt Evropski film v knjižnici, so oktobra podpisali pogodbo o financiranju, ki je bila napisana le v angleškem jeziku, podpisale pa so jo slovenske državne ustanove z občinskim javnim zavodom v Sloveniji.

Na tej osnovi je vodstvo knjižnice oktobra letos poslalo na Agencijo za regionalni razvoj zahtevek za izplačilo 80 odstotkov odobrenih sredstev. V začetku novembra so od te agencije prejeli zavrnitev zahtevka, češ, da je napisan v slovenskem jeziku in predlog, da ga nemudoma pošljejo v angleščini.

Državni svet Republike Slovenije predlaga Vladi Republike Slovenije in Uradu za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo, da vprašanje preučita in v skladu s 96. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) nanj v roku 30 dni odgovorita.

Sklep državnega sveta ob obravnavi vprašanja državnega svetnika Dora Hvalice glede financiranja projekta sistematičnega popisa vseh žrtev druge svetovne vojne in v času po njej ter spremljajoče raziskave inštituta za novejšo zgodovino

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17. 11. 2004, v skladu z 41. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) obravnaval vprašanje **državnega svetnika Dora Hvalice** glede financiranja projekta sistematičnega popisa vseh žrtev druge svetovne vojne in v času po njej ter spremljajoče raziskave inštituta za novejšo zgodovino in na podlagi prvega odstavka 56. člena zakona o državnem svetu (Ur. l. RS, št. 44/92) sprejel naslednji

SKLEP:

Državni svet Republike Slovenije podpira vprašanje državnega svetnika Dora Hvalice in predlaga Vladi Republike Slovenije, da vprašanje preuči in nanj odgovori.

Vprašanje Vladi Republike Slovenije se glasi:

Kdaj bo zagotovljeno polno financiranje projekta sistematičnega popisa vseh žrtev druge svetovne vojne in v času neposredno po njej ter spremljajoče raziskave, ki jo je Inštitut za novejšo zgodovino začel leta 1997 in naj bi jo po programu zaključil leta 2006?

Obrazložitev:

Inštitut za novejšo zgodovino je s tremi raziskovalci v tem času zbral podatke o več kot 87 tisoč žrtvah, kar že doslej pomeni tretjino več žrtev od doslej znanih podatkov. Vlada Republike Slovenije je doslej preko ministrstev zagotovila le sredstva za neto plače treh delavcev, čeprav je strošek inštituta neprimerno večji.

Za nadaljevanje projekta je potrebno omogočiti obisk tujih arhivov in muzejev ter zahtevno analitično delo s kakovostno računalniško in programsko opremo, za kar je treba zagotoviti sprotno financiranje. Le tako bo delo kvalitetno zaključeno v skladu s političnimi in strokovnimi odločitvami, ki jih je v celoti podkrepil tudi strokovni posvet **Žrte vojne in revolucije**, ki ga je organiziral Državni svet 11. in 12. novembra 2004.

Državni svet Republike Slovenije predlaga Vladi Republike Slovenije, da vprašanje preuči in v skladu s 96. členom poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04) nanj v roku 30 dni odgovori.

Prvi odstavek 86. člena poslovnika državnega sveta – državni svet sprejema sklepe iz svoje pristojnosti

Sklep državnega sveta **ob obravnavi problematike ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji**

Državni svet Republike Slovenije je na 27. seji, dne 17. 11. 2004, ob obravnavi stališč s posveta Problematika ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji, ki ga je državni svet organiziral 1. 7. 2004, na podlagi 86. člena poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99 in 2/04), sprejel naslednje

SKLEPE:

1. Državni svet Republike Slovenije ugotavlja, da je posvet, na katerem je bil prikazan položaj Romov na področju urejanja in načrtovanja bivanjskih razmer, predšolske vzgoje in izobraževanja, ekonomsko-socialnih razmer, zaposlovanju, dostopu Romov do medijev, položaju romskih skupnosti v lokalnih okoljih, politični participaciji Romov, mednarodnopravnem urejanju položaja Romov v Evropi ter o drugih aktualnih vprašanjih, nakazal določene smeri za hitrejšo reševanje ekonomsko-socialne integracije Romov v sodobno družbo.
2. Državni svet podpira dosedanja prizadevanja Vlade Republike Slovenije, ki je preko pristojnih ministrstev, državnih organov in organizacij pripravila določene programe ukrepov za pomoč Romom in konkretne aktivnosti za izboljšanje ekonomskega in socialnega položaja Romov, vendar pa ugotavlja, da se določeni programi in aktivnosti v praksi prepočasno uresničujejo.
3. Državni svet Republike Slovenije predlaga, da Vlada Republike Slovenije na osnovi analize o „Položaju in statusu Romov v Sloveniji“, ki jo pripravlja Institut za narodnostna vprašanja, pripravi predlog morebitnih zakonskih sprememb za hitrejšo reševanje romske problematike ter nov program ukrepov po posameznih ministrstvih z nosilci in konkretnimi roki izvršitve ter s tem seznaniti Državni svet Republike Slovenije in Državni zbor Republike Slovenije. Istočasno predlaga, da se pri Vladi Republike Slovenije organizira posebno koordinativno delovno telo z nalogo, da koordinira programe ukrepov med posameznimi ministrstvi, lokalnimi skupnostmi in romsko skupnostjo ter nadzira njihovo izvajanje.
4. Državni svet predlaga, da se v letnih finančnih proračunih države in občin zagotovijo potrebna namenska finančna sredstva za reševanje romskih vprašanj po posameznih občinah tako kot je to zagotovljeno za italijansko in madžarsko narodno skupnost. Državni svet tudi predlaga, da se občinam, ki imajo večje število Romov, ki živijo v skrajno neurejenih bivanjskih razmerah, v proračunu Republike Slovenije oziroma rebalansu za leto 2005 zagotovijo finančna sredstva za postopno sanacijo stanja.
5. Državni svet ugotavlja, da Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport namenja precejšnja finančna sredstva za programe izobraževanja romskih otrok, kateri pa ne dajejo pravih rezultatov, saj zelo malo otrok dokonča osemletko, zato naj vse osnovne šole, ki zaposlujejo romskega pomočnika, tekoče obveščajo pristojne občine o poteku izobraževanja romskih otrok in o eventualnih problemih. Državni svet predlaga, da centri za socialno delo v pogodbah o aktivnem reševanju socialne problematike zavežejo prejemnike o obvezni vključitvi predšolskih otrok v organizirano predšolsko vzgojo in obvezni vključitvi šoloobveznih otrok v šolanje ter rednem pošiljanju otrok v šolo ter to tudi striktno nadzirajo in po potrebi sankcionirajo z odvzemom denarne socialne pomoči prejemniku, ki ta določila krši. Vodstva osnovnih šol z romsko populacijo pa naj dosledno upoštevajo 45., 49. ter 102. člen zakona o osnovni šoli, ter starše, ki ne vpišejo oziroma ne pošiljajo svojih otrok v šole, prijavijo sodniku za prekrške.
6. Državni svet predlaga, da Ministrstvo za notranje zadeve pripravi poročilo o učinkih povečanega nadzora policije na območjih občin z romsko populacijo na prometno in siceršnje varnost, v prihodnje pa naj se pripravlja poročilo mesečno. Hkrati Državni svet predlaga, da se vzporedno izvedejo drugi kratkoročni ukrepi, ki so izredno pomembni in zahtevni in morajo temeljiti na najvišjih standardih vrednot demokratične družbe tako za romsko kot ostalo prebivalstvo.
7. Celovita ureditev romske problematike, upoštevajoč evropske civilizacijske norme sožitja med Romi in večinskim prebivalstvom, bo možna s partnerskim odnosom med državo, lokalnimi skupnostmi in Romi. Pri vsakdanjem konkretnem reševanju te problematike se pričakuje več strokovnosti, nadzora, doslednosti, strpnosti, razumevanja in prilagajanja nastalim situacijam s strani vladnih in občinskih služb, pripadnikov romske skupnosti ter večinskega prebivalstva. Čeprav področna zakonodaja ureja vprašanja, ki zadevajo romsko problematiko, je treba preučiti možnost za izdelavo posebnega zakona, ki bi zajel vsa odprta vprašanja, ki se nanašajo na ureditev položaja in ekonomsko - socialno integracijo romske skupnosti v Sloveniji, predvsem pa jasno opredelil vlogo državnih organov, lokalnih skupnosti in romske etnične skupnosti. V kolikor se pokaže za potrebno, je treba v posebnem predpisu urediti status in organiziranost romske skupnosti.

PROBLEMATIKA EKONOMSKO-SOCIALNE INTEGRACIJE ROMOV V SLOVENIJI

Posvet je bil v četrtek, 1. julija 2004, od 10.00 do 14.00 v mali dvorani Državnega sveta, Šubičeva 4, Ljubljana.

Posvet je vodil predsednik komisije državnega sveta za politični sistem mag. Adolf Zupan.

Namen posveta je bil, da se ob sodelovanju predstavnikov posameznih ministrstev in lokalnih skupnosti, ki so

odgovorni za operativno razreševanje problematike Romov, ter predstavnikov romske skupnosti pridobi stališča, kako izboljšati večjo ekonomsko in socialno integracijo Romov v lokalnih skupnostih. Poleg tega se je želelo pridobiti stališča, ali naj položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji ureja poseben zakon, ki ga predvideva Ustava Republike Slovenije v 65. členu, ali pa je potrebno dopolniti obstoječo področno zakonodajo s tega področja.

Mag. Adolf Zupan, državni svetnik in predsednik Komisije državnega sveta za politični sistem, je uvodoma pozdravil vse zbrane in poudaril, da prihaja iz Dolenjske, kjer so problemi sožitja med Romi in ostalim prebivalstvom izjemno veliki, in dodal, da je kar nekaj Romov, ki so s svojim delom in načinom življenja dosegli velik socialni in ekonomski napredek in marsikateri Rom živi v boljših razmerah kot njegovi sosede, ki nimajo romskega porekla. Na drugi strani pa velika skupina Romov s svojim načinom življenja, predvsem kriminalno dejavnostjo, nasiljem nad drugimi prebivalci, nespoštovanjem predpisov s področja cestnega prometa, nedovoljenimi posegi v prostor, naselitvijo na zasebnih zemljiščih, povzroča nevzdržne razmere, ki se marsikdaj končajo s hudimi prepri ali z ustrahovanjem večinskega prebivalstva in v skrajnih primerih tudi z uporabo strelnega orožja. Težavnost takih razmer najbolj občuti lokalna skupnost, kjer Romi živijo. Po njegovem institucije, ki bi morale ukrepati v takih primerih, tega ne storijo, ker nimajo na voljo pravih mehanizmov, s katerimi bi zajezili taka dejanja. Če pa že imajo mehanizme, se jih zaradi zastraševanj s strani Romov izogibajo (npr. poročanje o izostajanju od šolskega pouka). Bivalne razmere Romov so neprimerne in daleč od stopnje razvitosti, ki jo je sicer dosegla Slovenija, vendar gre pri vprašanju romske problematike za veliko več kot le za izgled okolja. Med drugim živijo Romi v obupnih zdravstvenih razmerah, ki lahko povzročijo tudi epidemije. Opozoril je, da je država namenila kar nekaj sredstev za dvig izobrazbene ravni Romov, vendar ta vlaganja niso bila dovolj premišljena, kajti na območju Mestne občine Novo mesto je v zadnjih dvajsetih letih končalo osnovno šolo le nekaj otrok. Postavlja se tudi vprašanje, kako pri občanih spremeniti miselnost, da se ne splača delati, saj je socialna pomoč za vse, torej tudi za Rome, previsoka in včasih celo presega prejemke tistih, ki delajo.

Državni svetniki so se v različnih okoljih srečevali z zahtevami, da naj kaj storijo, da bo država čimprej pristopila k razreševanju te pereče problematike. Po njegovem prepričanju smo začeli te probleme reševati zelo pozno, kar pričajo tudi tragični dogodki v zadnjih mesecih (izguba življenj). Pritiski občanov in dogodki, povezani s streljanjem v Ivančni Gorici ter konflikti v Novem mestu, so spodbudili Vlado Republike Slovenije, da je začela ukrepati, a žal pozno.

Glede na omenjene konfliktno situacije med Romi in ostalim delom prebivalstva v različnih delih Slovenije, predvsem pa na območju Novega mesta, in zahtev županov in občinskih svetnikov je tudi državni svet želel dati svoj prispevek k iskanju poti za sožitje vseh prebivalcev na območjih, kjer žive Romi, ter se seznaniti z dejanskim položajem Romov v Sloveniji. Zato je bil na 22. seji, dne 12. 5. 2004,

sprejet sklep, da na podlagi današnje razprave pripravita Komisija državnega sveta za družbene dejavnosti in Komisija državnega sveta za lokalno samoupravo in regionalni razvoj stališča za razpravo na seji državnega sveta.

Eden izmed ciljev posveta je, da se ugotovi, s kakšnimi ukrepi bomo lahko zagotovili večjo ekonomsko in socialno integracijo Romov v lokalnih skupnostih. Glede na še vedno odprto vprašanje, ali naj položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji določi poseben zakon, ki ga predvideva Ustava Republike Slovenije v 65. členu, ali zaščito posebnih pravic Romov urediti v področni zakonodaji, je potrebno tudi ugotoviti, katera pot bi bila boljša za normativno ureditev perečih vprašanj, ki so ključnega pomena za delovanje romske skupnosti. Torej priti do predpisa, ki ga zahteva ustava in ki bi na enem mestu urejal položaj Romov in globalno zajel njihove posebne pravice in zaščitne ukrepe, ali obstoječo področno zakonodajo nadgraditi oziroma spremeniti in dopolniti zakone, ki zadevajo problematiko Romov v Sloveniji.

Evropska komisija nas je v svojem poročilu iz leta 2001 opozorila na pomanjkljivosti glede položaja Romov in nekatere so še zmeraj aktualne. Med drugim ena od 20 lokalnih skupnosti, ki morajo na podlagi zakona o lokalni samoupravi zagotoviti romski skupnosti enega predstavnika v občinskem svetu, še danes nima romskega občinskega svetnika. Največja ovira za uveljavitev Romov v sodobni družbi je še zmeraj socialna ogroženost in nizka izobrazbena raven, ki jim zapira pot do vseh zahtevnejših poklicev. Še posebej pereč problem predstavlja zagotavljanje možnosti za bivanje oziroma urejanje romskih naselij. Na eni strani Romi zaradi svojih socialnih razmer in tudi nestrpnosti lokalnega prebivalstva do Romov ne morejo zadovoljivo rešiti svojih stanovanjskih problemov, na drugi strani pa tudi lokalne skupnosti, ki so odgovorne za prostorski razvoj in ustvarjanje pogojev za gradnjo stanovanj ter opravljanje nalog na področju posegov v prostor in graditve objektov, same niso sposobne rešiti bivanjske problematike Romov, ker nimajo zadostnih finančnih sredstev.

Poudaril je, da v državnem svetu prevladuje mnenje, da je velikega pomena, da skupaj poiščemo rešitve in dodatne ukrepe, s katerimi bi pospešili ekonomsko-socialno vključevanje Romov v obstoječo družbo in zagotovili sožitje romskih skupnosti v širših socialnih okoljih. Sprememb na bolje in sožitja, ki je veliko več kot le strpno življenje drug ob drugem, ne more biti brez sodelovanja samih pripadnikov romske skupnosti. Zato je pomembno, da je tudi med Romi dozorelo spoznanje, da brez aktivnega udejstvovanja ne bo pozitivnih premikov na področju reševanja njihovih težav.

Opozoril je, da ni sprejemljivo, da Vlada Republike Slovenije ne kaže interesa po celoviti ureditvi romske problematike, ne nudi večje finančne pomoči občinam, kjer živijo Romi, in ne preverja sprejetih ukrepov z dejanskimi učinki. Ker želi državni svet postati aktiven sooblikovalec reševanja odprtih vprašanj in ne le gasilec požarov, bo na podlagi današnje razprave obravnaval to problematiko in v kolikor bomo prišli do zaključka, da je nujno potreben poseben zakon, ki bo uredil položaj romske skupnosti v Sloveniji, bodo državne svetnice in svetniki oblikovali zakonski predlog in ga predložili v zakonodajni postopek.

Zdenka Cerar, ministrica za pravosodje in predsednica Komisije Vlade Republike Slovenije za zaščito romske etnične skupnosti, je izrazila zadovoljstvo, da je državni svet z organiziranjem posveta omogočil obravnavo te problematike. Po njenem je potrebno na obeh straneh, tako na strani vlade in lokalnih skupnosti kot na strani Romov, narediti vse, da se stanje izboljša. Poudarila je, da bo vladna komisija za zaščito romske etnične skupnosti sledila idejam, izraženih na posvetu. Prizadevala si bo, da se bodo na podlagi posebne študije Urada Vlade RS za narodnosti, ki predstavlja izhodišče za nadaljnje delo, odločali o vseh potrebnih ukrepih za izboljšanje stanja na tem področju.

Janez Obreza, direktor Urada Vlade Republike Slovenije za narodnosti - Romi v pravnem redu Republike Slovenije¹: Najprej je potrebno omeniti, da na Uradu Vlade RS za narodnosti pozdravljamo pripravljenost Državnega sveta RS, da se aktivno vključuje v spoznavanje in posledično tudi reševanje romske tematike v Sloveniji.

Vsi se zavedamo, da so pri reševanju problemov in uresničevanju zastavljenih vizij najpomembnejši ljudje, zato bomo le s skupnimi močmi (Romi; ljudje, ki živijo v njihovi sosesčini in vsi ostali prebivalci RS) uspešni pri uresničevanju zastavljenih ciljev.

Tudi ob priliki vstopa v EU se poraja misel, da uspešno sobivanje s pripadniki romske etnične skupnosti (kot tudi s pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti ter z vsemi ostalimi prebivalci Republike Slovenije, ne glede na narodnost) lahko pomeni **neprecenljivo primerjalo prednost** Republike Slovenije v skupnem evropskem okvirju. Živimo na stičišču različnih kultur, zato nam bogata kulturna dediščina daje dobro podlago za uspešno vključitev in delovanje v evropski družini držav.

V smeri ustvarjanja multikulturne družbe in socialne integracije Romov v obstoječo družbo si je treba prizadevati za obojestransko spoštovanje vrednot, tako vrednot večinskega prebivalstva s strani Romov (med take vrednote sodi tudi spoštovanje zasebne lastnine) kot tudi, da večinsko prebivalstvo spoštuje nekatere posebnosti, ki tvorijo romsko identiteto oz. kulturo.

Romi so državljani Republike Slovenije z enakimi pravicami in dolžnostmi kot ostali državljani.

Problemov in napetosti bo manj, če se bomo vsi skupaj trudili in zahtevali, da državni organi in organi lokalne samouprave dosledno izvajajo svoja pooblastila in opravljajo svojo vlogo v skladu z predpisi, ne glede na to, ali gre za pripadnika večinskega prebivalstva, pripadnika Romov, Italijanov, Madžarov ali katerekoli druge narodnosti.

¹ Članek direktorja Urada RS za narodnosti z naslovom: *Romi v pravnem redu Republike Slovenije*

STATISTIČNI PODATKI:

Ocenjujemo, da v Republiki Sloveniji živi od 7.000 – 10.000 pripadnikov romske etnične skupnosti, največ v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli Krajini in Posavju, po podatkih centrov za socialno delo iz leta 2003 pa je Romov v Sloveniji 6.264 (ob tem se je ob popisu prebivalstva leta 2002 za Rome opredelilo le 3.246 državljanov, kar je za 30,41 % več kot leta 1991. Po kriteriju materinega jezika se je leta 2002 3.834 pripadnikov romske etnične skupnosti izreklo, da jim je materinščina romščina, leta 1991 pa 2.752.). Ti so poseljeni na tem prostoru zgodovinsko oziroma tradicionalno (avtohtoni Romi). Drugod po Sloveniji živijo še manjše skupine oziroma posamezne družine, v nekaterih večjih mestih pa skupine **Romov migrantov** iz nekdanjih jugoslovanskih republik.

IZOBRAŽEVANJE

IZOBRAŽEVANJE ROMSKIH OTROK (Vir: Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v RS, MŠZŠ, maj 2004):

Slovenija se intenzivno trudi tudi za večje vključevanje Romov v vrtce, v obvezno šolo in sploh za integracijo romskih otrok v večinsko kulturo.

Država posebej obravnava in šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev: za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi, posebej financira prehrano, učbenike, ekskurzije ipd., za vse pedagoške vrste študija država študentom romske pripadnosti odobri štipendijo, financirala pa je tudi nastanek prvega delovnega zvezka za poučevanje romskega jezika. V okviru Zavoda RS za šolstvo deluje študijska skupina učiteljev, ki poučujejo romske učence. Žal pa je izstop učencev Romov iz šolskega sistema že v osnovni šoli nesorazmerno velik. Osnovna težava je neznanje slovenskega jezika, sledi nestalen obisk oziroma izostajanje od pouka in učna neuspešnost.

Nizka izobrazbena raven Romov v kombinaciji z drugačnimi življenjskimi navadami in pogoji ne omogoča enostavnih rešitev na področju sistema vzgoje in izobraževanja. Delež otrok, ki končajo osnovno šolo, je še vedno nizek, kar vpliva na potrebe po izobraževanju odraslih Romov.

Vrtci:

Po podatkih Ministrstva za šolstvo, znanost in šport so v Sloveniji romski otroci vključeni v 40 vrtcev, največ na Dolenjskem, v Posavju, v Beli krajini, na Štajerskem in v Prekmurju. Ministrstvo vodi evidenco za romske otroke, vključene v homogene oddelke. Vanje je vključenih 157 romskih otrok.

Osnovna šola:

Osnovne šole v Sloveniji je v letu 2002/2003 po dostopnih podatkih (MŠZŠ) obiskovalo 1.349 romskih učencev, 1.223 v rednih osnovnih šolah, 126 pa v OŠPP (Osnovne šole s prilagojenim programom).

Srednje šolstvo:

Za srednješolsko stopnjo so dostopni naslednji podatki Zveze Romov Slovenije o vključenosti romskih učencev za Prekmurje: v Srednjo poklicno in tehniško šolo Murska Sobota je vpisanih 13 učencev Romov, v Srednjo šolo za gostinstvo in turizem Radenci so vpisani 3 učenci Romi, v Srednjo zdravstveno šolo Murska Sobota v Rakičanu je vpisanih 11 učencev Romov, v Srednjo kmetijsko šolo Rakičan je vpisanih 11 učencev Romov in v Gimnazijo Franca Miklošiča Ljutomer sta vpisana 2 učenca Roma (skupaj v Prekmurju 40 romskih otrok obiskuje srednjo šolo).

Visoko šolstvo:

Na visokošolski stopnji so po podatkih Zveze Romov Slovenije

izobražuje 5 romskih študentov: na Fakulteto za socialno delo sta vpisana dva romska študenta (1 iz Prekmurja in 1 z Dolenjske), na Pedagoško fakulteto v Mariboru, smer jezikoslovje, sta vpisana 2 Roma iz Prekmurja in na Pravno fakulteto v Mariboru 1 Rom iz Prekmurja. Ministrstvo (MŠZŠ) vsakemu študentu Romu, ki se vpiše v pedagoško smer študija, zagotavlja štipendijo v okviru razpisa štipendij za pedagoške poklice.

Odrasli:

Socialno-ekonomski položaj pripadnikov romske skupnosti se je najpogosteje poskušalo reševati skozi različne programe aktivne politike zaposlovanja (programi za pridobitev izobrazbe, javna dela, programi pomoči pri iskanju zaposlitve, programi osebnostnega razvoja, programi izpopolnjevanja in usposabljanja, delovni preizkus, usposabljanje brez delovnega razmerja ter usposabljanje z delovnim razmerjem). Večino teh programov so v sodelovanju z Zavodom RS za zaposlovanje izvajale institucije za izobraževanje odraslih. Na MŠZŠ ocenjujejo, da je bilo v zadnjem letu (2003) vanje vključenih okoli 500 odraslih Romov.

ZAPOSLOVANJE

Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje so se v l. 2003 izvajali nacionalni in lokalni programi javnih del v območnih službah ZRSZ: Sevnica, Novo mesto, Murska Sobota in Ljubljana. Izvajalo se je 20 lokalnih programov, v katere je bilo vključenih skupaj 88 brezposelnih oseb, od tega je bilo v te programe vključenih 34 brezposelnih Romov oziroma 39% vseh vključenih v programe javnih del, ki so bili namenjeni Romom.

Tudi na področju zaposlovanja Romov se stvari počasi premikajo na bolje. Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve so mnenja, da je potrebno v prihodnje še bolj spodbujati pripravljenost ljudi, da tudi sami prispevajo k zagotavljanju dohodka iz zaposlitve in s tem k ohranjanju ali izboljševanju dostojne življenjske ravni. Zato je v zadnjih spremembah zakona o socialnem varstvu (Uradni list RS, 2/04) predviden poseben *ukrep spodbujanja zaposlovanja upravičencev do denarne socialne pomoči* (36a člen). **Po tem členu je delodajalec, ki za nedoločen čas zaposli dolgotrajno brezposelnega upravičenca, ki je v zadnjih treh letih denarno socialno pomoč prejemal najmanj 24 mesecev, upravičen do subvencije za zaposlitev v skladu s predpisi o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ter programom aktivne politike zaposlovanja.** Subvencijo zagotavlja država, delno iz sredstev zagotovljenih za denarne socialne pomoči in delno iz sredstev za vzpodbujanje zaposlitve. Z uresničevanjem tega ukrepa se bo vsaj delno omilili problem nezaposlenosti Romov, pa ne samo njih, temveč tudi ostalih prejemnikov denarne socialne pomoči.

SOCIALNE POMOČI

Glavni vir preživetja pripadnikov romske skupnosti so še vedno denarne socialne pomoči.

Z denarno socialno pomočjo se po Zakonu o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 36/04) zagotavljajo sredstva za preživetje, katerih prejemnik ne more biti v ugodnejšem socialnem položaju od tistega, ki si sredstva za preživetje zagotavlja z delom ali na podlagi pravic iz dela. Romska družina po predpisih ne more biti drugače obravnavana kot katerakoli druga družina. Tudi zanjo pa velja, da lahko prejema socialno pomoč le:

- če sta starša prijavljena kot brezposelna na zavodu za zaposlovanje in
- če ne zavračata nobene možnosti za usposabljanje ali zaposlitev kot npr. prekvalifikacijo, vključitev v javno delo, ne odklanjata ponujene občasne in redne zaposlitve in ob upoštevanju dodatnega dejstva, da nista postala brezposelna

po svoji krivdi – torej iz krivdnega razloga opustitve ali zaradi morebitne sporazumne prekinitve delovnega razmerja,

- če izpolnjuje pogodbo s centrom o socialnem delu (v nadaljevanju center, CSD) o aktivnem reševanju socialne problematike v primeru, da center oceni, da je sklenitev take pogodbe potrebna.

Primerjava prejšnjega sistema denarnih dodatkov (pred uveljavitvijo sprememb zakona iz l. 2001) kaže, da so sedaj nekoliko na boljšem družini s 3 in 4 otroki, pri družini s petimi otroki je višina pomoči enaka kot prej, pri večjih pa je sistem obraten, kar pomeni, da je družina z več kot petimi otroki v prejšnjem sistemu dobila več denarnega dodatka kot danes denarne socialne pomoči.

V primeru ko pride do kateregakoli od možnih krivdnih razlogov (samovoljna prekinitve dela, kakršnokoli neaktivnost in neizpolnjevanje pogodbe o reševanju lastne socialne problematike, odklanjanje zaposlitve, neaktivnost pri iskanju dela, ne vključevanje v programe aktivne politike zaposlovanja, zlasti programe usposabljanja in javna dela itd), center ukine ali zmanjša socialno pomoč, tako da jo ne dodeli za tisto odraslo osebo, pri kateri obstaja krivdni razlog. V družini je to lahko eden ali oba starša, kar ob dejstvu, da je pomoč za odrasle osebe bistveno višja, pomeni precejšnje zmanjšanje pomoči. Krivdne razloge, vezane na zaposlitev, pridobivajo centri od uradov za delo, ostale pa ugotavljajo sami.

Po zakonu lahko center za socialno delo sklene s prejemnikom denarne socialne pomoči **pogodbo o aktivnem reševanju svoje socialne problematike**. Ko gre za Rome, najpogosteje v praksi prejemnike zavežejo k vključitvi predšolskih otrok v posebej organizirano predšolsko vzgojo, vključitvi šoloobveznih otrok v šolanje in rednem pošiljanju otrok v šolo, vključitvi odraslih v osnovno šolo za odrasle, javljanju na uradu za delo in iskanju zaposlitve, vključevanje v programe javnih del in druge oblike zaposlitve za določen čas, v organizirane oblike usposabljanja in podobno. V številnih primerih se z Romi dogovorijo za namensko porabo sredstev socialnih pomoči bodisi za nakup oblačil za otroke, šolskih potrebščin, nakup pralnega stroja, popravilo strehe, plačilo stroškov financiranja kanalizacije, pridobitve električnega priključka in podobno.

1.1.1. ROMI V PRAVNEM REDU RS

Romsko tematiko v Republiki Sloveniji ima na skrbi:

1. na državni nivoju:
 - a) **Urad Vlade RS za narodnosti** (kot koordinator in nosilec nekaj originarnih pristojnosti (npr. financiranje krovne organizacije Romov in vsestranska pomoč, vsaj zaenkrat, pri organiziranju romske skupnosti in odpravljanju njihovih težav na vseh področjih),
 - b) **vsí državni organi**, vsak na svojem področju, in druge paradržavne organizacije (npr. Stanovanjski sklad RS, Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja),
 - c) **Komisija Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti**.
2. na lokalnem nivoju – **občine**, v prihodnje lahko tudi pokrajine.
3. drugi – Varuh človekovih pravic, nevladne organizacije, ki praviloma le opozarjajo na neugoden položaj romske etnične skupnosti v RS.

Vlada Republike Slovenije se intenzivno ukvarja z romsko problematiko in išče načine za optimalno ureditev položaja romske etnične skupnosti, živeče v Republiki Sloveniji. Ob tem bo tudi vnaprej zelo **dobrodošla oz. nujna pomoč lokalnih skupnosti in samih pripadnikov romske etnične skupnosti.**

I. NORMATIVNA UREDITEV

a) 65. člen Ustave Republike Slovenije

Pravna osnova za urejanje položaja romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji je v **65. členu Ustave RS, ki določa: »položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon«.**

Implementacija 65. člena Ustave RS - način normiranja položaja in posebnih pravic romske skupnosti v Republiki Sloveniji

Romska skupnost v Republiki Sloveniji nima položaja narodne manjšine, gre za **etnično skupnost ali manjšino**, ki ima **posebne etnične značilnosti** (lastni jezik, kulturo, druge etnične posebnosti).

Začetki urejanja pravnega položaja Romov segajo v leto 1989, ko je bila z ustavnimi amandmaji sprejeta določba, naj se pravni položaj Romov uredi z zakonom.

S tem so bili postavljeni pravni temelji za zaščitne ukrepe, hkrati pa nakazano dejstvo, da Romov, zaradi njihove specifičnosti ni mogoče enačiti s položajem italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS².

Določba 65. člena vsebuje pooblastilo zakonodajalcu, da **romski skupnosti**, ki živi v Sloveniji, kot **posebni etnični skupnosti z zakonom zagotovi**, poleg splošnih pravic, ki gredo vsakomur, še **posebne pravice**. Gre za zagotovitev **posebnega (dodatnega) varstva**, ki je v teoriji prava znano kot t.i. »pozitivna diskriminacija« ali **pozitivno varstvo** in pomeni, da pri urejanju **posebnega položaja in posebnih pravic romske skupnosti zakonodajalec ni omejen** z načelom enakosti, ki mu pri urejanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin prepoveduje vsako diskriminacijo, ki bi temeljila na narodnosti, rasi ali drugih okoliščinah, določenih v 1. odstavku 14. člena ustave³.

Ustava je zagotovitev posebnih pravic romski skupnosti uvrstila v poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, kar pa ne pomeni, da so posebne pravice, ki jih določajo posamezni zakoni, ustavne pravice. Posebne pravice romske skupnosti so ustavnopravno varovane tako kot vse druge pravice, določene z zakonom.

Ob pripravi nove ustave (osamosvojitve Slovenije) so se pojavljala različna **vprašanja** glede **urejanja posebnega varstva romske skupnosti**, predvsem v primerjavi ustavnega varstva, ki ga uživata italijanska in madžarska narodna skupnost. Na osnovi stališča, da romska skupnost zaradi svojih specifičnih, etničnih značilnosti **zahteva posebno ureditev**, je bil predlagan **poseben »romski zakon«**, ki naj bi **celotno uredil položaj in posebne pravice tej skupnosti**. Kasneje je prevladalo **stališče**, naj se položaj in posebne pravice **urejajo v področni zakonodaji**, tako kot to velja tudi za narodni skupnosti.

² Informacija o položaju Romov v RS, Poročevalec DZ/št.18, leto 1995.

³ Glej L. Šturm, Komentar Ustave RS, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002. F. Zakrajšek, 65. člen (Položaj in posebne pravice romske skupnosti), str. 630-633.

⁴ Glej L. Šturm, Komentar Ustave RS, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002. F. Zakrajšek, 65. člen (Položaj in posebne pravice romske skupnosti), str. 630-633.

Iz **ustavodajnega pravnega vidika** ostaja odprto **vprašanje, ali je s parcialnim urejanjem posebnih pravic** romske etnične skupnosti **uresničen namen ustavodajalca**, da se z **zakonom ne določijo le posebne pravice romske skupnosti**, temveč se **določi tudi njen položaj**; pri tem mislimo na obseg določitve območja, kjer se te pravice priznavajo ter druge pogoje, ki morajo biti ob priznanju posebnih pravic izpolnjeni⁴.

Državni zbor Republike Slovenije je na **115. seji 2. decembra 1993** ob obravnavi predloga Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih sprejel **sklep**, naj vlada pripravi tudi zakon o zaščiti romske skupnosti v RS.

Odbor Državnega zbora RS za notranjo politiko in zakonodajo je dne **12. oktobra 1995** sprejel naslednji **sklep**: »**Za ureditev vprašanj, ki so vitalnega pomena za ureditev položaja Romov v Republiki Sloveniji, zaenkrat ni potreben globalni zakon, temveč naj se uredi materija, ob upoštevanju enakopravnosti, v področni zakonodaji v skladu s predlogi Vlade Republike Slovenije z drugimi ukrepi**«.

Leta 1995 je Vlada RS zavzela **stališče**, da bi bilo zaščito romske etnične skupnosti smotno urejati v področnih zakonih.

Implementacija 65. člena ustave se tako še vedno uveljavlja preko **področne zakonodaje**, doslej je **zaščita romske skupnosti vgrajena v devet (9) področnih zakonov**:

1. Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št.72/93, ..., 108/03)
2. Zakon o lokalnih volitvah (Uradni list RS, št. 72/93, ..., 54/04)
3. Zakon o evidenci volilne pravice (Uradni list RS, št.52/02, 11/03)
4. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št.14/03)
5. Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št.12/96 ... 44/00)
6. Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št.12/96 ... 59/01)
7. Zakon o medijih (Uradni list RS, št.35/01)
8. Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št.87/01)
9. Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št.96/02)

Ob obravnavi **osmega rednega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2002** je Državni zbor Republike Slovenije na 30. seji dne 29. 10. 2003 sprejel **priporočilo**, ki v II. poglavju (Ustavne pravice) pravi: »**Vlada naj poskrbi za celovito zakonsko ureditev položaja romske skupnosti v Sloveniji**«.

Vlada RS je glede **devetega rednega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2003** v juniju 2004 zadolžila pristojna ministrstva in vladne službe, da s svojimi predstavniki sodelujejo pri obravnavi poročila v Državnem zboru Republike Slovenije.

Ugodno mnenje do urejanja romske tematike v Republiki Sloveniji je med dvodnevним obiskom, v **začetku marca 2004**, v Sloveniji izrazil tudi **generalni sekretar Sveta Evrope Walter Schwimmer**, ki je med drugim poudaril, da je izredno zadovoljen z organizacijo politične participacije Romov na lokalni ravni ter s primerom sodobno urejenega romskega naselja v Pušči, ki hkrati predstavlja tudi prvo romsko krajevno skupnost v Sloveniji.

b) Program ukrepov za pomoč Romom iz leta 1995

Na 117. seji **Vlade RS** 30. novembra **leta 1995** je bil sprejet **Program ukrepov za pomoč Romom**, ki je še vedno aktualen. Po tem programu so prizadevanja državnih organov in občin usmerjena v **urejanje bivalnih razmer, možnosti za izobraževanje in**

zaposlovanje, v razvoj kulture, informiranja ter ohranjanja lastne identitete, hkrati pa spodbujanje politične participacije Romov samih in lokalnega zastopstva, ki nedvomno prispevata k večji družbeni in kulturni integraciji romske skupnosti v večinski prostor Slovenije, urejanje javnih in družbenih zadev, predvsem pa reševanje problemov socialne izključenosti s katero se Romi soočajo na naslednjih področjih: stanovanjske/bivanjske razmere, nezaposlenost, zelo nizka izobrazbena raven.

S tem programom je Republika Slovenija pokazala, da se zaveda potreb po doslednem urejanju romskega vprašanja v Republiki Sloveniji zlasti na sledečih področjih:

- a. izobraževanje (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, strokovna navodila za izobraževanje romskih otrok – problemi jezika);
- b. zaposlovanje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: **Enakost možnosti zaposlovanja za Rome – naš skupni izziv, Programi javnih del v letih 2000 – 2002, Subvencionirana zaposlitev: Program tisoč novih možnosti.** Na ministrstvu deluje tudi medresorska delovna skupina, v katero so vključeni predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Socialna Republika Slovenije za zaposlovanje, Inštituta za narodnostna vprašanja ter Zveze Romov Slovenije, ki intenzivno pripravlja **akcijski program zaposlovanja Romov**, ki bo usklajen z usmeritvami evropske zaposlitvene politike 2003-2006 ter s programom aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji.);
- c. bivanjske razmere (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ministrstvo za gospodarstvo – legalizacija romskih naselij, ureditev romskih naselij – subvencije občinam).

c) Sklepi Vlade RS (štev. 550-03/97-8 (P) z dne 1. julija 1999)

Vlada RS je 1. julija 1999 (št. 550-03/97-8 (P)) sprejela sklepe v smeri:

- da je glede romskih vprašanj potrebno **usklajeno ravnanje občin in državnih organov**,
- **vsa ministrstva in vladne službe** so dolžne v okviru svojih pristojnosti romskim vprašanjem nameniti posebno skrb in jih vključiti v nacionalne programe na svojem delovnem področju,
- **Ministrstvo za okolje, prostor in energijo ter Ministrstvo za finance** se zadalži, da preučita možnosti po zagotovitvi proračunske postavke z ustreznimi sredstvi za pomoč občinam pri urejanju bivalnih razmer,
- **Vlada RS je zadalžila ministrstva, ki razpolagajo s proračunskimi sredstvi za spodbujanje razvoja v lokalnih skupnostih**, da se pri dodeljevanju sredstev občinam upošteva potreba po **urejanju bivalnih razmer za Rome** in za **tiste prebivalce (ne Rome)**, katerih bivalne razmere so poslabšane zaradi neurejenih romskih naselij. Predstavnikom države v upravah ustreznih skladov (npr. Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja, Stanovanjski sklad RS) je bilo naloženo, da predlagajo ustrezno ravnanje.

Na Uradu Vlade RS za narodnosti ugotavljamo, da se sklepi Vlade iz leta 1999, ko so ministrstva in nekatere druge ustanove dobila zadolžitve za zagotovitev višjih proračunskih sredstev za potrebe Romov, izvajajo. To še posebej velja za Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo, šport in znanost in Ministrstvo za kulturo ter Urad Vlade RS za narodnosti. Sklepe Vlade RS pa ne izvajajo ali vsaj ne v celoti npr. Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja, Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj, Stanovanjski sklad RS ...

č) Priporočilo vodstva Državnega zbora Republike Slovenije (delovni pogovor dne 4. februarja 2003) in navodilo Generalnega sekretarja vlade (štev. 023-12/2001 z dne 3. marca 2003)

Vodstvo Državnega zbora Republike Slovenije je ob priliki delovnega pogovora s predstavniki Zveze Romov Slovenije, na katerem je bilo, med drugim, izpostavljeno tudi vprašanje sistemskega zakona o zaščiti Romov v Sloveniji, **dne 4. februarja 2003, sprejelo odločitev**, da v okviru pristojnosti, ki jih ima, ob obravnavi posameznih zakonskih področij, ki zadevajo tudi romsko etnično skupnost, **povabijo** k predstavitvi stališč tudi predstavnike **Zveze Romov Slovenije kot najvišjega organa romske organiziranosti v Republiki Sloveniji in s tem sogovornika državnih organov.** Odbor za notranjo politiko Državnega Zbora Republike Slovenije je v konkretnem primeru že seznanil vodstvo Zveze, da bodo njihovi predstavniki vabljeni na seje odbora v primeru obravnave vprašanj, ki se **neposredno dotikajo položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji.** Predsednik Državnega zbora pa je to, kot že navedeno, priporočil tudi predsednikom nekaterih drugih državnoborskih komisij oziroma odborov.

Generalni sekretar Vlade Republike Slovenije je v zadevi glede vključevanja narodnih skupnosti v postopek sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov (drugi odstavek 15. člena Zakona o narodnih skupnostih, Ur.l. RS, št. 65/94), v priporočilu, dopis št. **023-12/2001 z dne 3. marca 2003, zavzel stališče** in, med drugim, **pozval državne organe** – v okviru izvršilne veje oblasti (vlada, ministrstva, državni organi) – naj v primeru odločanja o podzakonskih in drugih aktih, ki se **smiselno** uporabljajo za **romsko skupnost živečo** v Sloveniji, **predhodno pridobijo mnenje** njenega najvišjega predstavniškega organa, t.j. **Zveze Romov Slovenije.**

d) Dopis Generalnega sekretarja Vlade Republike Slovenije resornim organom glede romske problematike (štev. 018-09/2000 z dne 4. junija 2004)

Generalni sekretar Vlade Republike Slovenije je v zadevi **romske problematike v Republiki Sloveniji na vse resorne organe naslovil dopis** štev. 018-09/2000 (dne 4. junija 2004), v katerem je **ponovno želel opozoriti na perečo tematiko romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji, ki je bila v zadnjem času čedalje bolj izpostavljena. Poudaril je, da je zaščita romske skupnosti, kot implementacija 65. člena Ustave RS, vgrajena v devet (9) področnih zakonov, ter zaprosil vse resorne organe, da ponovno preverijo, kako se romska vprašanja posameznih določb področne zakonodaje uresničujejo v praksi in kaj resorni organi ocenjujejo kot morebitno oviro pri svojem delu, še posebej, ko gre za dolenjsko in belokranjsko regijo. Generalni sekretar Vlade Republike Slovenije je nadalje predlagal, da, v kolikor resorni organi ocenjujejo, da bi morala biti romska tematika z delovnega področja posameznega organa drugače urejena, pripravijo morebitne konkretne predloge sprememb predpisov.**

e) Uresničevanje mednarodnih listin o Romih

Na mednarodnem področju si Republika Slovenija prizadeva uresničevati vsebinsko tudi mednarodnih konvencij in dokumentov, ki zadevajo Rome. Vse mednarodne listine in konvencije, ki jih je Republika Slovenija ratificirala, v skladu s svojim pravnim redom, **uresničuje tudi za pripadnike romske skupnosti v Sloveniji.**

Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope je Slovenija ratificirala leta 1998 in v tekstu k deklaraciji podala izjavo, da bo v skladu z Ustavo Republike Slovenije in notranjo zakonodajo Republike Slovenije določila Okvirne konvencije uporabljala tudi za pripadnike romske skupnosti v Sloveniji.

Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih je Slovenija ratificirala v letu 2000 in se obvezala, da se bodo določbe od 1. do 4. odstavka 7. člena (Cilji in načela, na katerih temeljijo politika, zakonodaja, praksa pogodbenic v zvezi z regionalnimi ali manjšinskimi jeziki na ozemljih, na katerih se ti jeziki uporabljajo, in glede na položaj vsakega jezika) te listine **smiselno uporabljale tudi za romski jezik**.

Republika Slovenija zaščito pravic romske skupnosti uresničuje še preko **Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije**, priporočil in resolucij Sveta Evrope o položaju Romov v Evropi (Rezolucija stalne konference regionalnih in lokalnih skupnosti Sveta Evrope za lažje vključevanje Romov v lokalne skupnosti,...), aktivno pa sodeluje tudi v Paktu stabilnosti JV Evrope (Romi v procesih evropske integracije).

f) Možnost sprejetja krovnega zakona za Rome

Vlada RS se bo do vprašanja temeljnega zakona o Romih na sistemski in konceptualni ravni opredelila po zaključku in ugotovitvah analize o »**Položaju in statusu Romov v Sloveniji**«, ki jo po naročilu Urada Vlade RS za narodnosti pripravlja Inštitut za narodnostna vprašanja. Analiza bo odgovorila na vprašanje, ali je potrebno položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji, **poleg v področnih zakonih**, urediti še v posebnem, temeljnem oz. krovnem zakonu, in bo hkrati opredeljevala tudi vsebino morebitnega takšnega predpisa.

Pri tem je prav tako potrebno izpostaviti prizadevanje pripadnikov romske etnične skupnosti za posebni krovni zakon, ki bi urejal položaj, organiziranost ter posebne pravice romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji.

Urad Vlade RS za narodnosti podpira stališče, da bi sprejetje temeljnega zaščitnega zakona o Romih na kompleksen oziroma celovit način uredilo *položaj in organiziranost* Romov, kar bi olajšalo delo izvršilni oblasti in zakonodajalcu pri nadaljnjem normiranju posebnih pravic Romov. Občine **pa bi v njem videle jamstvo za višja državna proračunska sredstva in razbremenitev lastnih proračunov**.

V vsakem primeru pa je **potrebno urejanje romske problematike nadaljevati v področni zakonodaji**.

II. OBLIKE ORGANIZIRANJA

a) Politično zastopstvo Romov na lokalni ravni – izvolitev romskih predstavnikov v občinske svete

Politično zastopstvo Romov na lokalni ravni pomeni enega od korakov na poti k **politični participaciji pripadnikov romske skupnosti na državni ravni**, hkrati pa priložnost, da **romska problematika v politični in širši družbeni razpravi ne ostane samo problematika**, temveč postane **romska tematika**.

Z dopolnjevanjem in sprejemanjem področnih zakonov Romi postajajo subjekt in vse aktivnejši dejavnik soodločanja v političnem

življenju Republike Slovenije, predvsem v občinah, kjer živijo. **Tako spada Republika Slovenija med redke evropske države, kjer pripadniki romske skupnosti volijo svoje predstavnike v občinske svete in tako participirajo na lokalni ravni**.

K oblikovanju predlogov za ureditev položaja romske skupnosti v Sloveniji na lokalni ravni nas je vodila tudi **določba 4. člena Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin** (Republika Slovenija jo je ratificirala v letu 1998) in **Resolucija stalne konference lokalnih in regionalnih skupnosti Sveta Evrope** (št.294, 1993) za strpno Evropo, predvsem v smeri lajšanja vključevanja Romov v lokalne skupnosti.

V postopku za oceno ustavnosti in zakonitosti na pobudo Rajka Šajnoviča iz Novega mesta je **Ustavno sodišče RS v odločbi (U-I-416/98-38)** dne 22.3.2001 med drugim ugotovilo, da je **Zakon o lokalni samoupravi** (Uradni list RS, št. 72/93 ... 70/2000) v delu določbe **petega odstavka 39. člena**, ki ustvarja obveznost, da občine, na območju katerih živi avtohtona naseljena romska skupnost, zagotovijo tej skupnosti najmanj enega predstavnika v občinskem svetu, **v neskladju z ustavo**. Ta določba namreč nima določil oz. naštetih pogojev, pod katerimi so občine z romsko skupnostjo dolžne zagotoviti v svojih statutih izvolitev posebnega romskega svetnika ob volitvah v lokalno samoupravo. Državnemu zboru RS je Ustavno sodišče naložilo, da to neustavnost odpravi.

Tako je v Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 51/2002) v **14. členu dodan 101. a člen**, ki naj bi neustavnost s tem odpravil, in določa naslednje: **«Občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče so dolžne zagotoviti pravico v občini naseljene romske skupnosti do enega predstavnika v občinskem svetu do rednih lokalnih volitev v letu 2002»**.

S spremembo Zakona o lokalni samoupravi, ki je vnovič v fazi spreminjanja, se bo po pričakovanju zaplet glede romskega svetnika uredil tudi v občini Grosuplje.

Zastopanost romske etnične skupnosti s svojim predstavnikom v lokalni samoupravi močno vpliva na delovanje občine, saj:

- romski svetnik prenaša problematiko romske skupnosti v občinski svet, ki sprejema ukrepe,
- 23 romskih društev pomaga pri delu romskim svetnikom (ti so lahko zametek prihodnjih javno pravnih organizacij),
- Forum romskih svetnikov pri Zvezi Romov Slovenije koordinira delo romskih svetnikov na teritoriju Slovenije.

Vlada Republike Slovenije je mnenja, da kot enega od možnih načinov za prihodnje konstruktivno reševanje romske problematike ne kaže prezreti tudi novega zakona o lokalni samoupravi. Že veljavni Zakon o lokalni samoupravi (Ur.l. RS, št. 72/93, ..., 51/2002, 108/2003) določa, da občinski svet lahko ustanovi t.i. komisije in odbore kot svoja delovna telesa (drugi odstavek 30. člena ZLS), novi zakon (ki je v sprejemanju) pa predvideva, da se v občinah, v katerih imajo Romi svojega predstavnika v občinskem svetu, ustanovi komisija za romska vprašanja, v sestavi katere imajo pripadniki romske etnične skupnosti polovico članov oziroma članic. Komisija za romska vprašanja občinskega sveta bo v okviru svojega delovnega področja v skladu s statutom občine in poslovnikom občinskega sveta obravnavala zadeve iz pristojnosti občinskega sveta in dajala občinskemu svetu mnenja in predloge. Novi zakon o lokalni samoupravi pa bo, poleg zgoraj navedenega, tudi za občine, ki ne respektirajo zakona in določb Ustavnega sodišča, uvedel ustrezne sankcije.

b) Forum romskih svetnikov v okviru Zveze Romov Slovenije

Po določbah Statuta **Zveze Romov Slovenije** je bil dne **21. novembra 2002** v Murski Soboti, na seji predsedstva Zveze Romov Slovenije in v prisotnosti večine takrat že izvoljenih romskih svetnikov.

Prva seja Foruma romskih svetnikov, ki je potekala 13. januarja 2003 v Murski Soboti, je med drugim poudarila tudi **vprašanje sprejetja globalnega, temeljnega zaščitnega zakona o Romih**, potrebo po **vključevanju Romov pri sprejemanju odločitev**, ki zadevajo položaj in posebne pravice romske etnične skupnosti v občinah. Opozorjeno je bilo na potrebo po **posebnem skladu za romsko skupnost** kot tudi na veliko **brezposelnost med romsko populacijo**.

Po sklepu predsedstva Zveze Romov Slovenije **Forum romskih svetnikov kot delovno telo pri Zvezi Romov Slovenije** pomeni **način in obliko povezovanja romskih svetnikov iz občin, kjer naj bi Romi imeli svoje svetnike**. V statutu Forum ni posebej opredeljen, kar nakazuje na morebitno potrebo po njegovi spremembi in dodatni pripravi poslovnika delovanja FORUMA.

Izvoljeni romski svetniki so **pristojni** za razreševanje romske tematike **v občinah**, kjer so **izvoljeni**, ter so **odgovorni svojim volivcem**, torej **Romom v občini**, kjer živijo in delujejo na **lokalni ravni**. Forum po svoji sestavi **deluje** zaenkrat **kot delovno telo** v okviru **Zveze Romov Slovenije**, katerega naloge so oblikovanje predlogov, mnenj, stališč in idej za reševanje romske problematike in izboljšanje romskega položaja v posameznih, v zakonu določenih občinah, na **lokalni ravni**. Ta povezava romskih svetnikov – forum naj bi svetnikom s primerjanjem stališč in izkušenj iz različnih občin olajšal njihovo delovanje v občinskih svetih posameznih občin.

Forum romskih svetnikov se bo moral še bolj posvetiti koordiniranju in svetovanju pri problematiki, s katero se soočajo romski svetniki, dialog in pogovarjanje z **državnimi organi** pa bo še vedno vodilo **najvišje romsko telo, Zveza Romov Slovenije**.

c) Romska društva

Organiziranost in delovanje Romov (lokalna romska društva) poteka **v okviru Zveze Romov Slovenije**. Ta organiziranost ne vsebuje javnih pooblastil, zato je ob upoštevanju navedenega potrebno čimprej **sprejeti odločitev** ali naj se **romska problematika** še naprej **ureja samo v področni zakonodaji** ali pa naj se položaj in organiziranost romske etnične skupnosti posebej **uredi s sprejetjem temeljnega zakona**.

Romska društva, ki so vključena v Zvezo Romov Slovenije: RD Romano vozo – Velenje; RD Rom - Leskovec pri Krškem; RD Zeleno vejš Serdica – Rogašovci; RD Romano Pralipe – Maribor; RD Čapla Vanča vas – Tišina; MRD Romano Gav – Novo mesto; RD Pušča - Murska Sobota; RD Rjavo dombo – Puconci; RD Zeleno dombo – Bodonci; RD Amala – Ljubljana; RD Romani Union - Murska Sobota; RD Maj – Kočevje; RD Jagori – Črnomelj; RD Rom – Črnomelj; Društvo Roma – Semič; RD Metlika – Metlika; RD Kamenci – Črenšovci; RD Veverica na veji – Dobrovnik; RD Inter Dolič – Kuzma; RD Somnakuni čerhenja – Cankova; RD Romano Jilo – Lendava; RD Romano kham – Ljubljana; Kulturno RD Vešoro – Črnomelj.

Trenutno je njihov število 23.

Spodbujanje **samoorganiziranosti Romov** in **romskih društev** na lokalni ravni je osnova za hitrejšo **socializacijo** Romov in sprejemanje vrednot večinskega prebivalstva (npr. vrednota zasebne lastnine, ...), po drugi strani pa je potrebno v javnosti

ustvarjati ustrežno klimo, da bo tudi večinsko prebivalstvo sprejemalo drugačno identiteto, kulturo in nekatere druge posebnosti, skratka različnosti, romske populacije.

č) Možnost ustanovitve vladnega urada za romska vprašanja v Novem mestu (ali kje drugje)

Ustanavljanje državnega organa, vladnega urada za romska vprašanja, s sedežem v Novem mestu (ali v katerem drugem kraju), ki bi še **dodatno** imel na skrbi Rome in vprašanja, ki se predvsem nanašajo na romsko skupnost, tudi v zasledovanju cilja decentralizacije državnih organov, se ne kaže kot smotno. Pomembno je poudariti, da Romi ne živijo samo v okolici Novega mesta, **pač pa tudi v Beli krajini, Posavju, Prekmurju, nezgodovinsko poseljeni pa v večjem številu tudi v Velenju, Mariboru in Ljubljani**.

Tako kot ima to področje urejeno Republika Slovenija (državni organi, vsak na svojem področju – enako velja za lokalne skupnosti – skrbijo za vprašanja, ki so povezana z romsko etnično skupnostjo, poleg tega pa obstaja pri Vladi RS še posebna vladna služba, ki opravlja koordinativno funkcijo, hkrati pa ima ta še nekatere originalne pristojnosti, ki sicer ne bi imele nosilca) **imajo vprašanje narodnih in drugih etničnih skupnosti urejeno tudi v sosednjih primerljivih državah (Avstrija, Madžarska, Hrvaška,...). Te primerljive države, zlasti Madžarska in Hrvaška, imata celo mnogo več manjšin v primerjavi s Slovenijo, pa imajo kljub temu samo en vladni urad za številne narodne in druge etnične skupnosti**.

Prav gotovo velja, zlasti v okviru lokalne samouprave, najprej preveriti delovanje posamičnih državnih organov, nadzornih ustanov, ne nazadnje pa tudi organov lokalne samouprave. Občine bi lahko tudi preverile delovanje organov, katerih obstoj omogočajo že obstoječi predpisi. Zakon o lokalni samoupravi že zdaj predvideva (resda ne obligatorno) ustanavljanje **komisij za romska vprašanja** kot delovna telesa občinskih svetov. Takšna komisija, ki v okviru občine oz. občinskega sveta proučuje, priporoča in daje predloge glede razreševanja vprašanj, povezanih z romsko skupnostjo, v Murski Soboti deluje že tretji mandat. Prav gotovo bi taka **komisija, kot delovno telo občinskega sveta**, v marsičem odpravljala težave in napetosti med romsko skupnostjo in večinskim prebivalstvom. **Glede na takšne izkušnje novela zakona o lokalni samoupravi, ki je zdaj v zakonodajni proceduri, predvideva obvezno ustanavljanje in sestavo komisij za romska vprašanja pri občinskih svetih**.

Primernejša rešitev kot ustanavljanje nove državne vladne službe v Novem mestu se kaže namera Zveze Romov Slovenije (ZRS), krovne organizacije romske skupnosti v Sloveniji, da odpre svojo pisarno dodatno še v Novem mestu, s čimer bo ZRS lažje opravljala svojo pomembno dejavnost tudi na področju Dolenjske, Bele krajine in Posavja. Sredstva za tako delovanje pisarne ZRS v Novem mestu se bodo po njenem odprtju zagotavljala iz državnega proračuna.

Glede na zgoraj navedeno se torej postavlja vprašanje smiselnosti in upravičenosti ustanavljanja nove vladne službe, saj je za izvajanje strokovnih nalog na področju varstva manjšin in spremljanja uresničevanja ustavnih in zakonskih določb v zvezi z italijansko in madžarsko narodno skupnostjo ter romsko etnično skupnostjo, ki živi v Sloveniji, pristojen Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti.

Vlada meni, da ima Republika Slovenija vse mehanizme in ustrezna orodja, da kakršna koli nesoglasja, ki se pojavljajo med večinskim prebivalstvom in manjšino, ureja na v naprej predviden, legalen, legitimen in učinkovit način, brez ustanavljanja novih organov.

III. FINANCIRANJE ROMSKE SKUPNOSTI

a) Kratak pregled sofinanciranja romske etnične skupnosti v RS v letih 2002 – 2005:

v sit

	2002	2003	2004	plan 2005	Skupaj:
Urad Vlade RS za narodnosti	21.994.545	26.197.664	28.836.000	34.580.000	111.608.209
Ministrstvo za kulturo	10.600.000	12.600.000	13.664.700	ni podatka	36.864.700
MŠZŠ	44.328.142	45.893.580	55.439.734	57.700.000	203.361.456
MDDSZ*	2.640.856	2.798.717	še ni podatka	ni podatka	5.439.573
Ministrstvo za gospodarstvo**	59.300.000	51.600.800	31.299.200	0	142.200.000
Skupaj:	138.863.543	139.090.761	129.239.634	92.280.000	499.473.938

* podatki financiranja pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve za leti 2002 in 2003 so le okvirni, ker ne vključujejo socialnih transferjev, ki jih je glede na njihovo naravo težko ugotoviti

Primer izračuna denarne socialne pomoči in otroškega dodatka za 5-člansko družino (brezposelna oče in mati ter trije mladoletni otroci (družina je tudi brez premoženja)):

1 odrasla oseba:	45.524 sit
2 odrasla oseba:	$07 * 45.524 \text{ sit} = 31.866,80 \text{ sit}$
3 otroci:	$(0,3 * 45.524) * 3 = 13.657,20 * 3 = 40.971,60 \text{ sit}$
Skupaj:	118.362,40 sit

Otroški dodatek:

prvi otrok:	21.140 sit
drugi otrok:	23.250 sit
tretji otrok (in vsak naslednji):	25.370 sit
Skupaj:	69.760 sit

SKUPAJ denarna socialna pomoč in otroški dodatek za 5-člansko brezposelno družino brez premoženja znaša 188.122,00 sit)

** sredstva so namenjena (preko javnih razpisov) sofinanciranju izgradnje osnovne komunalne infrastrukture v naseljih, kjer živi romska etnična skupnost

b) OBSTOJEČA MOŽNOST financiranja občin (z romskim prebivalstvom):

Na podlagi prvega odstavka 24. člena Zakona o financiranju občin (v nadaljevanju ZFO; Uradni list, RS, št. 80/94, ..., 89/99) se občinam, ki z lastnimi prihodki ne morejo zagotoviti svoje primerne porabe, izračunane na podlagi 20. a člena ZFO, zagotovijo potrebna manjkajoča sredstva v obliki finančne izravnave iz državnega proračuna. Le-ta je tako, poleg lastnih prihodkov občin, le eden izmed virov financiranja primerne porabe občine. Primerna poraba občine pa pomeni sredstva, s katerimi občina lahko zagotovi izvajanje ustavnih in zakonskih nalog. Sredstva, ki so zagotovljena v državnem proračunu pri Ministrstvu za finance na proračunski postavki 7505 – »Dopolnilna sredstva občin«, morajo biti zato razdeljena občinam na podlagi določb ZFO. Razdelitev teh sredstev za leto 2004 je Vlada Republike Slovenije že sprejela na seji dne 27. 11. 2003 s tem, ko je sprejela izračun primerne porabe občin in zneskov finančne izravnave za leto 2004.

Občine pa so na podlagi 26. člena ZFO upravičene tudi do sredstev iz državnega proračuna za sofinanciranje posameznih ukrepov in investicij, kadar obstaja v skladu z zakonom ali drugim predpisom na državni ravni poseben interes za njihov razvoj. Ta sredstva so v državnem proračunu na razpolago pri posameznih resornih ministrstvih in so namenjena za sofinanciranje posameznih investicij v občinah po programu, ki ga sprejme Vlada Republike Slovenije in je vključen v načrt razvojnih programov na ravni države. **Dodelitev sredstev iz državnega proračuna za reševanje romske problematike v občinah bi bila na podlagi določb ZFO možna le za sofinanciranje investicij v občinah, povezanih z reševanjem te problematike**

(na primer: sredstev komunalne infrastrukture v romskih naseljih), za kar pa so že zagotovljena finančna sredstva pri ministrstvih. Če ne omogočajo pokritja vseh potrebnih obveznosti, bi bilo smiselno zagotoviti dodatna sredstva s prerazporeditvami med posameznimi nameni.

c) POTREBNA SPREMEMBA glede financiranja občin (z romskim prebivalstvom):

Občinam z zgodovinsko poseljeno romsko skupnostjo bi bilo nujno potrebno v 26. členu Zakona o financiranju občin (podobno kot za italijansko in madžarsko narodno skupnost) predvideti, po vnaprej določenih kriterijih, stalna letna dopolnilna sredstva. Kot ena od možnosti za rešitev problema je **dopolnitev 26. člena Zakona o financiranju občin** (Uradni list RS, št. 80/94, ..., 89/99), kjer bi **vedli npr. 8. odstavek z ustreznimi kriteriji** (primerna poraba na prebivalca v občini v kombinaciji s številom pripadnikov romske skupnosti oz. naselij v občini).

To bi pomenilo tudi **realizacijo sklepa Državnega zbora RS (»DZ RS poziva vlado, naj sprejme Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o financiranju občin z vidika ugotavljanja posebnega položaja in posebnih pravic romske skupnosti«)**, sprejetega ob priliki sprejemanja Zakona o lokalni samoupravi in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 51/02), na 16. redni seji Državnega zbora dne 30. maja 2002. Omenjeni sklep je zadolžil Vlado RS, da občinam, ki so dolžne izvoliti posebnega romskega svetnika, zagotovi posebna sredstva za ureditev infrastrukture v romskih naseljih.

V skladu s tem je **Urad za narodnosti** v prispevku k **Delovnemu programu Vlade RS za leto 2003 in za leto 2004** med drugim predlagal tudi sprejetje novele k 26. členu Zakona o financiranju občin (Ur.l.RS, št.80/94 ... 89/99).

č) EVROPSKI SKLADI

Evropska komisija je največji mednarodni donator pomoči za izboljšanje položaja Romov v Evropi. V preteklosti je financirala projekte v državah kandidatkah v okviru programa Phare, Lien in Access, v državah članicah pa predvsem v okviru **Evropskega socialnega sklada in Pobude skupnosti Equal**. Pomoč Romom je financirana tudi preko ostalih programov skupnosti kot so Socrates, Youth for Europe in akcijskega programa skupnosti za boj zoper diskriminacijo.

S članstvom v uniji je Slovenija upravičena do sredstev strukturnih skladov in Kohezijskega sklada kot tudi do pobud skupnosti **Equal in Interreg**. Za uspešno črpanje teh sredstev je Slovenija pripravila sledeče strateške in izvedbene dokumente, ki so podlaga za pridobitev sredstev:

- Državni razvojni program RS za 2001-2006
- Enotni programski dokument
- Programsko dopolnilo Enotnega programskega dokumenta
- Skupni memorandum o socialnem vključevanju.

IV. ISKANJE USTREZNIH REŠITEV

a) Izhodišča, sprejeta na srečanju s pobudniki protestnega shoda (27. 5. 2004) dne 24. 5. 2004

Udeleženci sestanka, dne 24. maja 2004, in sicer pobudniki napovedanega protestnega shoda v četrtek, 27. maja 2004 pred poslopjem Vlade RS, in predstavniki nekaterih državnih organov, katerega namen je bil identificirati okoliščine, ki povzročajo napetosti med pripadniki romske skupnosti in večinskim prebivalstvom in ugotoviti možnosti za njihovo odpravo, so na tem srečanju sprejeli nekaj izhodišč za prihodnje uspešnejše reševanje romske tematike:

- *Predstavniki POLICIJE, kot organa v sestavi Ministrstva za notranje zadeve Vlade RS (Generalna policijska uprava, PU Ljubljana in PU Novo mesto), prenesejo pripombe, stališča in predloge, izpostavljene s strani udeležencev pogovora o okoliščinah, ki povzročajo napetost med pripadniki romske skupnosti in večinskim prebivalstvom, ministru za notranje zadeve v smeri morebitnega sprejetja temeljnih usmeritev oziroma obveznih navodil POLICIJI, za zagotavljanje varnosti vseh občanov, zlasti na področju, kjer so tudi romska naselja.*
- *Vse državne organe se opozori, da vsak na svojem delovnem področju obravnava romsko problematiko s posebno pozornostjo in doslednostjo.*
- *Pripombe, stališča ter predloge tega pogovora Urad Vlade RS za narodnosti smiselno vnese v predlog Poročila o stanju romske skupnosti v Republiki Slovenije, ki ga bo najprej obravnavala Komisija Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti. Poročilo bo potem dano v obravnavo in v sprejem na Vlado RS.*

Tudi na podlagi zgoraj navedenih izhodišč je generalni direktor policije dne 10. junija 2004 za poskusno dobo treh mesecev odredil okrepitev policijskih vrst v Policijski postaji Grosuplje, Kočevje in Novo mesto. Vsaka od teh treh policijskih postaj je dobila dodatno po osem policistov (prerazporejenih z drugih območij) z ustrežno opremo in vozili, ki naj bi zagotavljali večjo varnost prebivalstva na območjih, kjer živijo Romi. Projekt se imenuje »Zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja na območjih z večetničnimi skupnostmi.«

b) Predlogi Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ)

Tudi na MDDSZ menijo:

- da je potrebno Rome individualno obravnavati enako kot ostale državljane;
- da je potrebno še dosledneje izvajati sprejete predpise, saj ti omogočajo, da se socialne pomoči ne dodeljujejo tistim, ki ne želijo delati, pač pa tistim, ki si z raznimi programi želijo izboljšati možnosti za zaposlitev; sprememba predpisov v smeri posebnih pogojev za Rome bi bila v nasprotju z Ustavo republike Slovenije;
- v lokalni skupnosti vzpodbujati nastajanje novih skupnostnih preventivnih in razvojnih programov v sodelovanju z nevladnimi organizacijami in romskimi društvi.

MDDSZ bo:

- centrom za socialno delo v okoljih z največjim številom Romov omogočilo dodatno zaposlitev strokovnega delavca,
- vsem centrom za socialno delo na Dolenjskem, Beli krajini in v Posavju pa preko javnih del omogočilo, da zaposlijo delavca, po možnosti Roma, ki bo skrbel za programe socializacije Romov.

V sodelovanju z lokalnimi skupnostmi bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve omogočilo razširitev programa javnih del za Rome, in sicer predvsem na področjih urejanja okolja tako v romskih naseljih kot tudi širše v lokalnih skupnostih ter za nudenje učne pomoči romskim otrokom med šolanjem. S tem bo omogočenih 50 novih vključitev v te programe.

Namen programov je povečanje zaposlitvenih možnosti Romov v lokalnem okolju. Pri oblikovanju teh programov bo aktivno sodeloval tudi Zavod RS za zaposlovanje in ob tem upošteval izkušnje iz preteklih let.

c) Predlogi ukrepov Urada Vlade RS za narodnosti

Urad Vlade RS za narodnosti je ob pripravi **Poročila o položaju Romov v Republiki Sloveniji in Pregleda stanja romskih naselij v Republiki Sloveniji** (ki bo najprej obravnavano na 3. seji Komisije Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti dne 2. 7. 2004) oblikoval tudi predloge ukrepov za reševanje romske tematike, in sicer:

1. Vlada Republike Slovenije se je seznanila s Poročilom o položaju Romov v Republiki Sloveniji in s Pregledom stanja romskih naselij. Ocenila je, da so kljub napredku Romi še vedno občutljiva, ranljiva skupina prebivalstva, zato je treba nadaljevati s prizadevanji za izboljšanje njihovega položaja. Predvsem je nujno boljše sodelovanje državnih organov in organov lokalnih skupnosti ter pripadnikov romske skupnosti. Nujno je, da Romi spoštujejo vrednote večinskega prebivalstva (odnos do zasebne lastnine, do okolja,...), večinsko prebivalstvo pa strpno sprejema drugačnost in kulturno raznolikost Romov.
2. Vlada Republike Slovenije ocenjuje, da so še vedno aktualni že sprejeti:
 - Program ukrepov Vlade RS za pomoč Romom (1995)
 - Sklepi Vlade RS iz julija 1999 ter
 - predpisi, ki se kakorkoli nanašajo na romsko skupnost, kar so vsi državni organi in drugi organi ter organizacije, katerih delokrog se nanaša tudi na romska vprašanja, dolžni dosledno uresničevati.

Državni in drugi organi s področja varnosti ter nadzora (inšpekcije), so dolžni dosledno izvajati predpise pravnega reda RS ne glede na etnično, versko ali drugo osebno okoliščino, in zagotavljati vsem prebivalcem Slovenije osebno in premoženjsko varnost.

3. Vlada Republike Slovenije, glede vladnega Programa ukrepov za pomoč Romom (1995) ugotavlja, da se ta na nekaterih področjih (bivalne razmere, zaposlovanje, ekonomski položaj Romov,...) prepočasno uresničuje, kar je v veliki meri povezano tudi s slabšim stanjem na področju dosežene izobrazbe Romov. Navedena področja morajo biti, v okviru državnih sredstev, deležna posebne pozornosti.

Tako v občinah kot na državni ravni so rezultati boljši na področju: obveznega osnovnega šolstva, socialnega varstva Romov, kulturne dejavnosti in informiranja Romov.

Vsa ministrstva, vladne službe ter druge paradržavne organizacije so dolžne v okviru svojih pristojnosti dosledno vključevati reševanje problematike Romov v svoje nacionalne programe in druge programe ter ukrepe, tudi finančne, kot pomoč občinam, kjer avtohtono živi romska skupnost.

4. Vlada zadolžuje ministrstva, državne organe in organizacije, katerih delovno področje se kakorkoli dotika romske skupnosti in njenih članov, da tudi v prihodnje, s sredstvi iz proračuna, pomagajo lokalnim skupnostim pri razreševanju romskih potreb, tako pri urejanju romskih naselij in infrastrukture kot pri sofinanciranju ustavnih obveznosti do Romov v lokalnih skupnostih. Državni organi naj v okviru svojih pristojnosti opravijo nadzor in ovrednotijo uspešnost izvajanja projektov in ukrepov, namenjenih reševanju romske problematike.
5. Ministrstvo za finance se konkretno zadolži za realizacijo Sklepa Državnega zbora RS z dne 30. maja 2002, po katerem je potrebno občinam z avtohtonim romskim prebivalstvom, zagotoviti dodatna sredstva. Ministrstvo za finance je dolžno pripraviti predlog rešitve v okviru določil 26. člena Zakona o financiranju občin z natančnimi kriteriji.
6. Ministrstvo za finance se v sodelovanju z Ministrstvom za okolje, prostor in energijo ter lokalnimi skupnostmi zadolži za pripravo ustreznega predloga za financiranje zagotovitve zemljišč in infrastrukture za romska naselja po občinah, kjer so Romi tradicionalno (avtohtono) poseljeni, ter ureditev, z vsemi potrebnimi aktivnostmi (legalizacija ali odstranitev), obstoječih naselij.
7. Za zagotovitev potrebnih sredstev s strani državnega proračuna je treba na temelju Pregleda stanja romskih naselij v Republiki Sloveniji (priloga II) in morebitnih ugotovitev stanja na samem terenu, s strani strokovno usposobljene organizacije v okviru Ministrstva za okolje, prostor in energijo, opraviti še ovrednotenje potrebnih del za ureditev teh naselij. Ovrednotenje mora zajeti:
 - odkup zemljišč, kjer že obstajajo nelegalna romska naselja in nujno potrebno infrastrukturno ureditev;
 - nujno potrebno infrastrukturno ureditev v legalnih romskih naseljih;
 - stroške, povezane s potrebno in dopustno spremembo namembnosti zemljišč ter
 - druge stroške, ki so potrebni za zagotavljanje človeka vrednega prebivanja za pripadnike romske etnične skupnosti.
8. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport naj skupaj preučita in zagotovita možnosti dodeljevanja socialnih pomoči in otroških dodatkov trgovinam, šolam in vrtcem predvsem v funkcionalni obliki. Z upravičenci je treba sklepati ustrezne pogodbe o aktivnem

reševanju socialnega položaja. Dodeljevanje in izplačevanje nadomestil za brezposelnost mora biti pri delovno aktivnem prebivalstvu vezano na pridobitev, iskanje oz. odklanjanje zaposlitve.

9. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naj v okviru obstoječih predpisov ter iskanju novih normativnih in dejanskih možnosti delodajalce stimulirajo k zaposlovanju brezposelnih delovno aktivnih in težje zaposljivih oseb.
10. Lokalne skupnosti naj pri zagotavljanju ustreznih bivališč pripadnikom romske skupnosti izkoristijo tudi oblike sodelovanja s Stanovanjskim skladom RS – tako v obliki soinvestitorstva kot dolgoročnih posojil. Sodelovanje naj vključuje tudi svetovanje in tehnično pomoč Stanovanjskega sklada RS.
11. Občine naj v čim večji meri izkoristijo sredstva evropskih skladov, predvsem sredstva pobude EQUAL (na področju zaposlovanja) in pobude INTERREG (ki je namenjena spodbujanju čezmejnega, mednarodnega in medregionalnega sodelovanja, predvsem pa uravnoteženemu razvoju obmejnih območij).
12. Vlada Republike Slovenije podpira organiziranost Romov v okviru društev in Zveze Romov ter druge višje oblike njihovega organiziranja, tako za ohranjanje lastne identitete in jezika, ohranjanje kulturne dediščine, kot za sodelovanje pri reševanju javnih zadev v lokalnih skupnostih.
13. Vlada Republike Slovenije podpira nadaljevanje procesa zakonske zaščite romske etnične skupnosti.

Na Uradu Vlade RS za narodnosti smo prepričani in tudi izkušnje pri delu s pripadniki romske skupnosti so pokazale, da prizadevanja državnih organov in občin ne dosegajo optimalnih rezultatov, če Romi v te dejavnosti tudi sami niso aktivno vključeni. Tudi Romi sami že spoznavajo, da brez njihovega sodelovanja in boljše lastne organiziranosti ni mogoče izboljšati položaja romske skupnosti v Sloveniji.

Na koncu naj samo še poudarim, da politično zastopstvo Romov na lokalni ravni pomeni enega od ključnih korakov na poti k politični participaciji pripadnikov romske skupnosti tudi na državni ravni – ki nenazadnje v prihodnje vodi tudi k ustvarjanju možnosti za izvolitev romskega poslanca v Državni zbor RS. Kot zanimivost naj omenim še aktualno izvolitev Madžarke Livie Jaroka v evropski parlament. Livia Jaroka je prva poslanka romskega rodu v evropskem parlamentu, kar pripadnikom romske etnične skupnosti v Evropi odpira nova obzorja.

Naš skupen pozitiven odnos na tem področju pomeni korak naprej k hitrejšemu reševanju romske tematike v Sloveniji in hkrati daje upanje, da to področje ne bo obravnavano le kot problematika, temveč kot vsakodnevna romska tematika.

Jože Novak, državni sekretar v Ministrstvu za okolje, prostor in energijo –Urejanje in načrtovanje stanovanjskega vprašanja in vprašanja naselitve Romov. Na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo ocenjujejo, da je izbira teme, kateri je namenjen današnji posvet, pravilna, pri čemer vidi neposredno korist posveta ne samo v vrednotenju ukrepov države in lokalnih skupnosti na tem področju, ampak tudi kot podporo županom ter občinskim svetnicam in svetnikom v tistih okoljih, kjer Romi živijo. Uspešno razreševanje bivalne problematike Romov je tisto področje, ki lahko še kako pomembno prispeva k ekonomsko – socialni integraciji Romov v slovensko družbo.

Leta 1998 je Ministrstvo za okolje, prostor in energijo opravilo prvo analizo romskih naselij, na podlagi katere so ugotovili, da je v Sloveniji 105 romskih naselij, od tega jih je bilo 31 legalnih in 74 nelegalnih. Takrat je bilo po uradnih podatkih okoli 3950 Romov, neuradno pa preko 10.000. Opozoril je, da je danes že več kot polovica teh naselij legaliziranih.

Na področju urejanja prostora, graditve urbanih zemljišč in stanovanj so bili sprejeti Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 110/02, 8/03 in 58/03-ZZK-1; v nadaljnjem besedilu ZUreP-1), Zakon o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 110/02, 97/03-odl.US in 41/04, v nadaljnjem besedilu ZGO-1), ter Stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 69/03) in številni podzakonski akti, ki jih je pripravilo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo. Navedeni pravni viri zagotavljajo ustrezno pravno podlago, ki je potrebna za reševanje problematike romskih naselij.

Glede sistemskih podlag za razreševanje bivalne oziroma stanovanjske problematike na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo menijo, da veljavna stanovanjska oziroma prostorska zakonodaja (stanovanjski zakon, zakon o urejanju prostora, zakon o graditvi objektov) zadošča in da ni treba s tem v zvezi ničesar dodajati ali odvzemati. Osnovno izhodišče, ki je še aktualnejše kot ob sprejemu v letu 2000, je zapisano v Nacionalnem stanovanjskem programu, ki izrecno napotuje oziroma usmerja javna sredstva, sredstva Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, javnega sklada in druga javna sredstva v tiste projekte, s katerimi se omogoča trajne oblike bivanja romskim družinam, ki imajo na njihovem območju stalno prebivališče, obenem pa izboljšuje bivalne pogoje drugih občanov, kjer so pogoji bivanja slabši zaradi neurejenih romskih naselij.

Operativni instrument za realizacijo Nacionalnega stanovanjskega programa na državni ravni so Splošni pogoji poslovanja Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, javnega sklada. Obveza pristojnega ministrstva je, da preuči, ali so sedanje rešitve v pogojih poslovanja sklada dovolj prožne za zagotovitev pomoči

občinam pri reševanju bivalne problematike romske skupnosti ali pa bo potrebno ta dokument dopolniti. Osnovno izhodišče je, da so občine dolžne reševati vprašanje bivanjske problematike, ob tem se samo postavlja vprašanje, ali država dovolj ali premalo pomaga občinam. Nikakor ne moremo izhajati iz tega, da mora država namesto občin reševati probleme romskih naselij.

S stanovanjskim zakonom je določena pristojnost občine, da sprejema in uresničuje občinski stanovanjski program ter zagotavlja sredstva za graditev, pridobitev in oddajanje neprofitnih stanovanj. Občina zagotavlja pridobivanje lastnih in najemnih stanovanj v zadnjem času zlasti s soinvestitorstvom s Stanovanjskim skladom Republike Slovenije. Sklad se v projekte občin vključi v obsegu od 40 – 80% investicije po primernih cenah.

Druga oblika sodelovanja, s katero sklad podpira izvedbo občinskih stanovanjskih programov, so dolgoročna posojila z ugodno obrestno mero pravnim osebam za pridobivanje neprofitnih najemnih stanovanj.

S sredstvi Stanovanjskega sklada Republike Slovenije in drugimi javnimi sredstvi bo treba podpirati na pozitivnih izkušnjah utemeljena prizadevanja tistih občin, ki:

- omogočajo trajne oblike stanovanja romskim družinam, ki imajo na njihovem območju stalno prebivališče in
- istočasno izboljšujejo bivalne pogoje (pogoje uporabe lastnih in drugih stanovanj, stanovanjskih hiš in bivalnih naselij drugih občanov na območjih, kjer so takšni pogoji poslabšani zaradi neurejenih romskih naselij.

Doslej je sklad, ki je objavil 9 razpisov posojil, kreditiral v občinah, kjer so romske skupnosti, 743 stanovanj v skupni višini 3.529,806 milijonov SIT in v razpisu 2001 soinvestiral in zagotovil občinam skupno 11 stanovanj in v razpisu 2004 skupno 45 stanovanj v lasti sklada.

Zap. OBČINA	SOINVESTIRANJE ŠTEVILO STANOVANJ SKLADA		KREDITIRANJE (OBČIN IN NSO)	
	2001	2004	ŠT. STANOVANJ	mio SIT
1. BREŽICE	-	-	-	-
2. CANKOVA - TIŠINA	-	-	9	38,766
3. ČRENŠOVCI	-	3	-	-
4. ČRNOMELJ	-	-	-	-
5. GROSUPLJE	-	-	-	-
6. IVANČNA GORICA	-	-	-	-
7. JESENICE	-	6	29	113,682
8. KOČEVJE	10	12	18	115,960
9. KRŠKO	-	-	60	129,684
10. KUZMA	1	-	-	-
11. LENDAVALA	-	8	6	29,505
12. LJUBLJANA	-	-	483	2.642,625
13. METLIKA	-	-	-	-
14. MURSKA SOBOTA	-	-	82	338,800
15. NOVO MESTO	-	14	56	120,784
16. PUCONCI	-	-	-	-
17. RADOVLJICA	-	-	-	-
18. RIBNICA	-	-	-	-
19. SEMIČ	-	-	-	-
20. ŠENTJERNEJ	-	-	-	-
21. ŠKOCJAN	-	-	-	-
22. TREBNJE	-	-	-	-
23. TURNIŠČE	-	2	-	-
SKUPAJ	11	45	743	3.529,806

Novi stanovanjski zakon pa uveljavlja še eno pomembno novost, to je možnost uporabe stanovanjskih sredstev za usposobitev ali gradnjo bivalnih enot za reševanje stanovanjskih potreb, o čemer bo v kratkem sprejet poseben pravilnik. Bivalne enote je omenil vsled prepričanja, da gre za možnost, ki jo vsekakor ne gre zanemariti pri razreševanju stanovanjske problematike romske skupnosti.

Opozoril je, da je od skupno 23 občin le 7 občin zaprosilo za sredstva za reševanje stanovanjskega problema in s tem socialnih problemov. Večina občin se ne poslužuje teh mehanizmov in večina od teh tudi sicer ne rešuje siceršnjih socialnih in stanovanjskih problemov svojih občanov. Od občin samih pa je odvisno, katerim skupinam ljudi bodo dale prednost pri razreševanju njihovega stanovanjskega vprašanja.

V zvezi z urejanjem romskih naselij se pojavljajo nekateri problemi. ZUreP-1 določa, da je urejanje prostora na lokalni ravni v pristojnosti lokalnih skupnosti. V skladu z 12. členom ZUreP-1 je v občinski pristojnosti določanje rabe prostora, prostorske ureditve lokalnega pomena ter pogoji prostorskega načrtovanja in umeščanja objektov v prostor. V skladu z 19. členom ZUreP-1 praviloma financira pripravo občinskih prostorskih aktov občina sama, razen občinskih lokacijskih načrtov, ki jih praviloma financira tudi pobudnik prostorskega akta. Prva dolžnost občine je, da na določenih območjih določi romska naselja v svojih prostorskih aktih. Čeprav je več kot polovica romskih naselij legaliziranih, pa občine nekatera niso določila v svojih prostorskih aktih.

Občina mora v skladu s 136. členom ZUreP-1 v okviru sprejemanja prostorskega reda občine oziroma lokacijskega načrta določiti tudi, katere objekte oziroma omrežja komunalne infrastrukture je potrebno zgraditi na posameznih ureditvenih območjih romskih naselij. Na podlagi prostorskega reda občine oziroma občinskega lokacijskega načrta občina pripravi in sprejme program opremljanja, v skladu s katerim se bodo zemljišča nato komunalno opremila. Gradnjo komunalne infrastrukture zagotavlja občina, v skladu s 138. členom ZUreP-1 pa gradnjo komunalne infrastrukture, ki s prostorskim aktom ni namenjena javni rabi, ter gradnjo priključkov na objekte in omrežja komunalne infrastrukture zagotavlja investitor oziroma lastnik objekta, ki ga priključuje.

Komunalno opremljanje zemljišč ureja ZUreP-1 v 135. do 146. členu. V okviru navedenih določb zakon v 142. členu določa, da se komunalna infrastruktura financira iz proračuna občine, iz sredstev fizičnih in pravnih oseb, ki sklenejo pogodbo o opremljanju, ter iz drugih virov. V skladu z navedenim so občine tiste, ki lahko ocenijo višino finančnih sredstev, potrebnih za komunalno opremljanje romskih naselij. Tudi pri komunalnem opremljanju zemljišč Ministrstvo za okolje, prostor in energijo pomaga občinam s sofinanciranjem. Ta sredstva so namenjena tudi za reševanje ostalih problemov v občinah, ki so povezana z romskimi naselji.

Ministrstvo za okolje, prostor in energijo že od leta 1995 aktivno deluje na področju urejanja problematike romskih naselij. Prispevek Ministrstva za okolje, prostor in energijo je mogoč v obliki strokovne pomoči občinam v zvezi s pripravo občinskih prostorskih aktov (izobraževanje, svetovanje, priprava vzorčnih primerov prostorskih aktov, nadzor nad zakonitostjo sprejemanja prostorskih aktov). Občinam se lahko nudi tudi finančna pomoč v okviru subvencioniranja priprave in izdelave občinskih prostorskih aktov, ki pa se jo mora predvideti v Programu dela Ministrstva za okolje, prostor in energijo, sredstva pa zagotoviti v proračunu Republike Slovenije.

V okviru vladnega programa ukrepov za pomoč Romom iz leta 1995 je bilo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo zadolženo za zagotavljanje strokovne in finančne pomoči občinam, v katerih živijo Romi, pri pripravi prostorskih in izvedbenih dokumentov za ureditev romskih naselij.

Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Urad za prostorski razvoj je v letih od 1995 do 2000 subvencioniralo izdelavo strokovnih podlag za pripravo prostorskih planskih in izvedbenih aktov in izdelavo prostorske dokumentacije za urejanje bivalnih razmer Romov in tistih prebivalcev, katerih bivalne razmere so poslabšane zaradi neurejenih romskih naselij. Subvencije v skupni vrednosti okoli 15 milijonov SIT je prejelo 19 občin: Grosuplje, Ivančna Gorica, Krško, Murska Sobota, Brežice, Črenšovci Črnomelj, Turnišče, Semič, Trebnje, Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik, Grosuplje, Krško, Kuzma, Metlika, Rogašovci, Turnišče.

MOPE je na podlagi vladnega programa ukrepov za pomoč Romov v RS in sklepov Vlade Republike Slovenije v letih 1995 in 1996 subvencioniralo izdelavo strokovnih podlag za pripravo prostorskih planskih in izvedbenih aktov občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Krško, Brežice in Črenšovci v skupni vrednosti približno 4.000.000 tolarjev.

V letu 2000 je MOPE na podlagi Sklepa Vlade RS subvencioniralo izdelavo prostorske dokumentacije za urejanje bivalnih razmer Romov in tistih prebivalcev, katerih bivalne razmere so poslabšane zaradi neurejenih romskih naselij. Subvencioniranih je bilo devet občin, in sicer Beltinci, Rogašovci, Krško, Metlika, Turnišče, Dobrovnik, Grosuplje, Črenšovci in Kuzma v skupni vrednosti 10.300.000,00 SIT.

Leto subvencioniranja	Občina	Višina
		subvencioniranja
1995	Občina GROSUPLJE	1.000.000,00 SIT
	Občina IVANČNA GORICA	1.000.000,00 SIT
	Občina KRŠKO	1.000.000,00 SIT
	Mestna občina MURSKA SOBOTA	750.000,00 SIT
1996	Občina BREŽICE	500.000,00 SIT
	Občina ČRENŠOVCI	400.000,00 SIT
2000	Občina BELTINCI	700.000,00 SIT
	Občina ČRENŠOVCI	750.000,00 SIT
	Občina DOBROVNIK	600.000,00 SIT
	Občina GROSUPLJE	1.000.000,00 SIT
	Občina KRŠKO	2.000.000,00 SIT
	Občina KUZMA	1.600.000,00 SIT
	Občina METLIKA	2.000.000,00 SIT
	Občina ROGAŠOVCI	1.150.000,00 SIT
	Občina TURNIŠČE	800.000,00 SIT

Ker je razreševanje bivanjske problematike romske skupnosti v sistemskem smislu v navezi zakona o lokalni samoupravi na stanovanjski zakon in siceršnje prostorsko zakonodajo v pristojnosti lokalne skupnosti, je treba vedeti, da sredstva, ki so bila lokalnim skupnostim doslej na voljo za te namene, ne zadoščajo za realizacijo potrebnih nalog na tem področju.

V letošnjem letu bo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo na podlagi študije, ki jo pripravlja Urad Vlade RS za narodnosti oziroma Inštitut za narodnostna vprašanja, izvedlo analizo finančnih in drugih potreb občin z namenom, da bi lahko v naslednjih letih država oziroma posamezna ministrstva tudi z večjim deležem sredstev pomagala občinam. Po oceni Ministrstva za okolje, prostor in energijo bi občine za prostorske probleme potrebovale 4 milijarde tolarjev.

Sedanje stanje zahteva vzpostavitev partnerstva med občinami in državo, razumljivo tudi v finančnem smislu, zato se v teh dneh Ministrstvo za okolje, prostor in energijo obrača na županje in župane občin z romskim prebivalstvom s posebnim vprašalnikom, odgovori nanj pa bodo po pričakovani odzivnosti občin zagotovili potrebne

podatke in ocene o vseh aktivnostih v zvezi z legalizacijo romskih naselij ter potrebno opremljenostjo naselij z osnovno infrastrukturo. Kot osrednji problem s tem v zvezi je zagotovitev zakonite rabe zemljišč, odprava vseh nezakonitosti glede slednjega bi pomembno prispevala k skupnim ciljem. Z vprašalnikom so občine pozvane, da povedo o vseh aktivnostih in potrebnih sredstvih zanje v letih 2004 in 2005 - v aktualnem proračunskem obdobju, nato podrobneje v letih 2006 do 2008, pa tudi eventualno za kasneje.

V Ministrstvu za okolje, prostor in energijo pričakujejo, da bomo ob koncu poletja že razpolagali z vsemi potrebnimi podatki, ki bodo pokazali okviren plan lokalnih skupnosti za urejanje stanovanjske problematike Romov, glede katerega pa že sedaj vemo, da bo lahko realiziran le ob finančnem partnerstvu občin in države.

V zvezi z inšpekcijskim nadzorom je opozoril, da se inšpekcijski postopki vodijo zoper vse nelegalne gradnje enako, ne glede na to, ali je investitor Rom ali ne. Očitki, češ da inšpekcija ne ukrepa zoper črne gradnje Romov so neutemeljeni, ker je v teku več postopkov, res pa je, da zaradi potrebe po kompleksni rešitvi tega problema v zadnjem času ni bil prisilno porušen noben objekt. Nekateri postopki so že končani in bi lahko praktično takoj začeli z izvršbami, vendar ob tem lahko nastane problem, kam z Romi. Inšpekcija se z nastanitvijo ne ukvarja, torej bo problem na strani lokalne skupnosti. Če ta ne zagotovi nadomestnih prebivališč, kar se do sedaj še ni zgodilo, bodo Romi spet zgradili te objekte in postopek se ponovi. Pripomnil je, da so stroški izvršb visoki, praviloma jih plača investitor, ker pa Romom ni kaj vzeti, bodo bremenili proračun.

Problematična naselja, ki se venomer širijo po OE: naselja Žabjek in Bezje na območju KS Bučna vas. V letih 1985–86 je občina sprejela zazidalni načrt za gradnjo romskih hiš. Leta 2000 so bila izdana zadnja gradbena dovoljenja, zgrajenih je bilo 34 legalnih objektov, možna še gradnja 7 objektov. V drugem delu naselja pod cesto „Žabjak“ je okoli 35 nelegalnih objektov. Devet postopkov gradbene inšpekcije je tu že zaključenih z izvršljivo odločbo, ostali so v teku. Tukaj nastaja problem, saj ugotovitveni postopek glede investitorstva ni možno pripeljati do konca, ker se Romi izmotavajo, da ne vedo, kdo je investitor. V tem primeru bi morali odločbo izdati lastniku zemljišča, vendar je veliko privatnih uzurpiranih zemljišč. Zato bi bil lastnik dvakrat oškodovan, prvič, ko mu je Rom ukradel zemljišče, drugič, ko bi nosil stroške rušitve. Tudi na ta drugi del naselja so bili Romi naseljeni po navodilih občine, ko jih je preselila iz Šmihela. Pripravljali so zazidalni načrt, vendar je kasneje vse zastalo.

Pravnomočno končani postopki, kjer lahko takoj počistimo romska naselja, so v:

- Grosupljem - Koželjevec (izdane 3 odločbe)
- Krškem - izdanih 6 odločb (Kerinov grm)
- Kočevju (izdane 3 odločbe)
- Ribnica (izdanih 5 odločb)
- Ljubljana (izdane 3 odločbe)
- Novo mesto (izdanih 31 odločb)

V zadnjem času na Inšpektorat RS za okolje, prostor in energijo, konkretno na gradbeno inšpekcijo, prihajajo očitki predvsem z novomeškega območja, KS Bučna vas, da pri zatiranju romskih črnih gradenj ni storila nič, kar pa ni res. Gradbena inšpekcija v romskem naselju Brezje in Žabjek vodi kar nekaj upravnih postopkov zoper investitorje gradnje brez dovoljenj. Res pa je, da v teh naseljih še ni prišlo do prisilnih rušitev na črno zgrajenih objektov, ker pristojna lokalna samouprava še ni odločila o možnosti legalizacije in ker je pri takem obsegu naselja kot je naselje Žabjek (Bezje je večinoma legalen) z inšpekcijskega vidika edino smiselno obravnavati naselje kot celoto in ne parcialno. Porušiti samo nekaj objektov, kjer so postopki že končani, namreč ne pripelje do željenega učinka, saj bi Romi v enem mesecu objekt postavili nazaj.

Poudaril je, da inšpekcija vodi upravne postopke zoper Rome na enak način in pod enakimi pogoji, kot veljajo za vse državljane, ki kršijo predpise o graditvi objektov. Rušitev objekta s strani inšpektorata je skrajni ukrep, ko ne zaleže niti denarna kazen niti takega objekta ni možno legalizirati. Predvsem se vedno potrjuje pridobiti podatke o tem, ali je možno za nek na črno zgrajeni objekt pridobiti zahtevano gradbeno dovoljenje.

Dejal je, da si prizadevajo začete inšpekcijske postopke v romskih naseljih pripeljati do izvršbe, od tod naprej pa bi morala slediti politična odločitev, kako z izvršbami. Tovrstna problematika v romski skupnosti namreč ni rešljiva le s tem, da inšpekcija v teh naseljih poruši posamezne objekte ali v skrajni fazi vse objekte. Ljudje, ki zaradi inšpekcijskega ukrepa ostanejo brez prebivališča, morajo nekje stanovati. V tem primeru bi bila lokalna skupnost tista, ki bi jim morala preskrbeti najnujnejše bivališče. Romom je bilo v glavnem povsod obljubljeno, da bodo ustrezno nastanjeni, da bodo njihovi nedovoljeno zgrajeni objekti legalizirani oziroma bodo zanje prejeli ustrezna dovoljenja. Ker pa ni tako, je sedanja situacija vse težje rešljiva in se predvsem le od gradbene inšpekcije pričakuje, da bo dosledno opravila svoje delo – porušila nedovoljeno zgrajene objekte. Postavlja se namreč vprašanje, kako intenzivno naj inšpekcija ukrepa, če pa drugi svojega dela pred tem ne opravijo. Poudaril je, da je povsem neumestno izrabljati romsko problematiko v politične namene.

V nadaljevanju je predstavil glavne probleme občin v zvezi s stanjem romskih naselij. Leta 1997/1998 je Ministrstvo za okolje, prostor in energijo sofinanciralo raziskavo »Romi v prostoru Slovenije«. Čeprav gre za stanje izpred 6 let, večina problemov občin v zvezi z romskimi naselji ostaja še vedno aktualna. Občine imajo težave pri legalizaciji in pravnemu urejanju že obstoječih, divjih romskih naselij in iskanju novih lokacij za stalno naselitev, predvsem zaradi nasprotovanja lokalnega prebivalstva, ki Romov ne sprejme za soseda, in s tem posledično s sprejemanjem prostorskih aktov. Neromska skupnost se Romov izogiba. Kljub temu se ljudje na lokacije, ki so v prostoru že dalj časa, navadijo, če jih že ne odpravljajo. Zato je ohranjanje lokacij nedvomno boljša rešitev kot premeščanje. V primeru, ko je ponujena nova lokacija za romsko naselje, je ne sprejmejo niti Romi niti lokalno prebivalstvo. Še večji so problemi v primeru poskusov združevanja romskih naselij na enotni lokaciji, saj prihaja do trenj med romskimi družinami znotraj naselij.

V vseh občinah so si enotni, da morajo Romi pri urejanju bivališč in okolice aktivno sodelovati, saj bi z urejenimi bivalnimi pogoji in določenimi mejami funkcionalnega zemljišča pri Romih dosegli nov odnos do lastnine. S primerno obliko pomoči bi postopoma lahko spremenili bivalne navade Romov.

Povečuje se število črnih gradenj, kajti vedno večje število Romov dosega stopnjo socializacije, ki je povezana z željo po stalnem in zidanem bivališču. V primerih, ko občine ne ponudijo oziroma ne morejo ponuditi programa za reševanje romske problematike, Romi sami kupujejo kmetijska zemljišča in na njih postavljajo bivališča, ker menijo, da na svoji zemlji lahko počnejo, kar hočejo. V pravno urejenih naseljih predstavljajo največji problem omejitve pri širitvi zemljišča, parcelacija in pridobivanje ustreznih dokumentov. S pridobivanjem novih lokacij bi imeli Romi možnost odkupa zemljišča. Komunalna opremljenost romskih domov je slaba, moteči in nevarni so priključki dovoznih poti na glavne ceste, neustrezno so izvedeni električni in vodovodni priključki, zelo moteč je zunanji, neurejen videz romskih naselij.

Ob koncu je predstavil predlog ukrepov države, ki jih predlagajo občine:

1. Sofinanciranje prostorskih aktov za legalizacijo naselij in možnost širitve.

2. Olajšave pri nakupu zemljišč in pri spremembi namembnosti.
3. Poostri nadzor nad priseljevanjem in črnimi gradnjami.
4. Sofinanciranje komunalne opremljenosti.
5. Izdelan nacionalni program, ki vključuje vse naloge iz različnih področij dela - sociala, policija, šolstvo, okolje in prostor, saj problemov ni moč obravnavati ločeno in samo na nivoju občine.

Določanje zazidljivih površin, urejanje naselij in hitrejše pridobivanje gradbenih dovoljenj ne bo imelo prav nobenega učinka, če hkrati ne bo potekalo usposabljanje Romov za življenje v skupnosti, kar je opredeljeno tako v določenih programih EU kot že v programih določenih organov Republike Slovenije. Problem Romov ni samo v konfliktih med njimi in drugimi, ki niso Romi, torej Slovenci, ampak tudi konflikti med njimi samimi. Zato je povsem nepotrebno določati t.i. zazidljiva območja, kot je bilo to storjeno že pred leti v kar velikem številu občin, ampak stalno izvajati programe t.i. šole za življenje, npr. usposabljanje mlajša romska dekleta za vodenje gospodinjstva, odrasle Rome pa opismenjevanje - da bodo sploh znali prebrati, kaj se šteje za prekršek po slovenskem pravnem redu tudi na področju urejanja prostora in graditve objektov.

Dr. Andreja Barle Lakota, direktorica Urada za razvoj šolstva, je poudarila, da je znanje v sodobni družbi, ki je družba znanja, pomemben element za določanje družbeno ekonomskega statusa prebivalcev, zato mora znanje postati vrednota ne samo širše družbe, ampak vseh etničnih skupnosti. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport si že dalj časa prizadeva zagotoviti enakopravnost vseh vključenih v sistem vzgoje in izobraževanja, predvsem pa možnost dostopa do izobraževanja, kar sicer sodi v širšo definicijo enakosti. Trenutno stanje kaže, da so predšolski otroci Romov v slovenske vrtnice vključeni na tri načine. Največ jih je integriranih v običajne oddelke. Značilen je majhen delež romskih otrok, vključenih v predšolsko vzgojo v vrtcih. Država posebej obravnava in šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev: za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi, posebej financira prehrano, učbenike, ekskurzije ipd., za vse pedagoške vrste študija država študentom romske pripadnosti odobri štipendijo, financirala pa je tudi nastanek prvega delovnega zvezka za poučevanje romskega jezika. Izstop učencev Romov iz šolskega sistema je že v osnovni šoli nesorazmerno velik. Osnovna težava je neznanje slovenskega jezika, sledi nestalen obisk oziroma izostajanje od pouka in učna neuspešnost.

Leta 2000, ko je bilo treba oddati Evropski komisiji poročilo o napredku Slovenije na področju vzgoje in izobraževanja, so podatki pokazali, da je število Romov, ki končajo osnovno šolo in nadaljujejo izobraževanje, nezadostno. Ker je bilo potrebno ugotoviti, zakaj so bili izvedeni ukrepi za večjo participacijo Romov v sistemu vzgoje in izobraževanja, neučinkoviti, je bila izvedena analiza in na njeni podlagi oblikovana Strategija vzgoje in izobraževanje Romov v Republiki Slovenije.

Ključni problemi, ki so v dosedanjih konceptih ostali nerešeni, so:

- vključevanje/segregacija: problem vključevanja Romov v posebne oddelke ali posebne skupine. Večina evropskih držav, ki je uspešna pri vključevanju Romov v sistem vzgoje in izobraževanja, je ta problem reševala s popolno integracijo romskih otrok, pri čemer pa ni dovoljeno oblikovanje posebnih skupin za romske otroke;
- jezik, kultura in identiteta: šola je za romske otroke povsem nov svet, zato jih pogosto ne pripravimo na to, da taka institucija zahteva določene načine vključevanja. Še večji problem predstavlja jezik, saj je bilo ugotovljeno, da za poučevanje romskega jezika in slovenskega jezika ni bila razvita posebna didaktika in metodika;
- neprilagojena organizacija dela: ta problem je bil identificiran predvsem na področju izobraževanja odraslih, saj je organizacija

te oblike izobraževanja neprilagojena izkušnjam, ki jih imajo Romi;

- neupoštevanje socialno-kulturnih in drugih okoliščin; v programe niso bile vključene vsebine, ki bi bile zanimive za Rome;
- nizka pričakovanja glede šolske uspešnosti romskih otrok (odnos do izobraževanja): šole so imele navodila, da naj romski otroci, ki končajo osnovno šolo, dosegajo standarde znanja za 6. in 7. razred, s tem pa so bili onemogočeni pri vključevanju v zahtevnejše oblike izobraževanja na srednješolski ravni;
- razvrščanje romskih otrok v šole s prilagojenim programom: romski otroci so slabše izdelovali teste, ker jih niso razumeli oziroma jim način testiranja za vstop v šolo ni bil kulturno prilagojen.

Na podlagi teh ugotovitev so bila oblikovana skupna izhodišča oziroma načela in cilji:

- zagotavljanje vzgoje in izobraževanja, ki omogočata doseganje ciljev oziroma standardov znanja, ki so opredeljeni v kurikulumu za vrtnice in v učnih načrtih (nesprejemljive so rešitve, pri katerih bi odstopali od ciljev, opredeljenih v kurikulumu oziroma učnih načrtih, ki segajo od minimalnih do najvišjih, ali kjer bi bili minimalni cilji in standardi znanja edini in končni cilj pri vključevanju romskih otrok kot etnične skupine);
- uveljavljanje pravice do ohranjanja spoštovanja romskega jezika in kulture v vzgoji in izobraževanju (izvaja projekt za standardiziranje romskega jezika, da se ga bo lahko kot učni / izbirni jezik uvedlo v šole);
- vključevanje v večinsko družbo tako, da vzgoja in izobraževanje zagotavljata prevzemanje funkcionalnih rekvizitov družbe in obenem spoštovanje različnosti (ter identitete);
- vključevanje v večinsko družbo tako, da vzgoja in izobraževanje v kurikulumu zagotavljata načela in vrednote enakosti v povezavi s socialno pravičnostjo (spopad s predsodki, približevanje univerzalnim vrednotam, spoštovanje druge kulture in jezika).

Po vzgojno-izobraževalni vertikalni strategija sledi naslednjim načelom in ciljem:

- načelo odprtosti kurikula;
- načelo avtonomnosti in strokovne odgovornosti strokovnih delavcev;
- načelo enakih možnosti in upoštevanje različnosti med otroci ter načelo multikulturalizma (spoštovanje specifičnosti romske kulture);
- načelo sodelovanja s starši;
- zagotavljanje pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja;
- za področje izobraževanja odraslih: načelo vseživljenjskosti, funkcionalnosti, demokratičnosti, prostovoljnosti, raznovrstnosti in dinamičnosti, integriranosti, aktivne udeležbe.

Najpomembnejše rešitve oziroma predlogi za izboljšanje stanja na področju vzgoje in izobraževanja:

- zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred začetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtnice je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop v osnovno šolo;
- romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno bariero in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, uvedba vsebin v učne načrte, ki seznanjajo z romsko kulturo, zgodovino in identiteto;

- stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce;
- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč ministrstva;
- neselegacija, nehomogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka;
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);
- romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenceva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom);
- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v *Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010* (zviševati splošno izobrazbeno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotovitvi sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport se bo za reševanje vprašanj, ki presegajo problematiko izobraževanja, vendar pa na izobraževanje vplivajo, povežalo z drugimi resornimi ministri, predvsem z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvom za zdravje. Ministrstvo bo sodelovalo z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve predvsem na naslednjih področjih: možnosti za prejemanje socialnih in družinskih pomoči v funkcionalni obliki, štipendiranje, programi javnih del v povezavi z izobraževanjem in programi usposabljanja za poklice.

Ministrstvo bo sodelovalo z Ministrstvom za zdravje predvsem na naslednjih področjih: priprava preventivnih programov, priprava izobraževalnih programov za medicinske sestre in patronažno službo, pregled in morebitne dopolnitve zakonskih podlag za vodenje potrebnih evidenc, sofinanciranje raziskav o povezavi med načinom življenja, zdravjem in izobraževanjem.

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport se bo pri konkretnih aktivnostih povezovalo tudi z drugimi ustanovami (Inštitut za varovanje zdravja, Zavod za zdravstveno varstvo RS, Zavod za zaposlovanje RS, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije itd.). Prav tako bo še naprej podpiralo raziskovalne in razvojne projekte, ki podpirajo ukrepe v skladu s to strategijo.

Zveza Romov Slovenije je sodelovala pri celotni pripravi strateškega dokumenta in bo tudi sodelovala pri poučevanju in učenju romskega jezika, zgodovine in kulture, pri pripravi gradiv in pri vseh drugih oblikah in načinih izobraževanja.

Po sprejetju strategije je predvideno oblikovanje delovne skupine, ki bo pripravila nacionalni akcijski načrt, v katerem bo operacionalizirala zgoraj predstavljene rešitve. Treba bo oblikovati delovne skupine, ki bodo pripravile program vključevanja romskih otrok v vrtnice, vključevanja romskega jezika, kulture, zgodovine in identitete v učne načrte, normative, program uvajanja romskega pomočnika v vrtnice in šole, doizobraževalne programe za strokovne delavce itd.

Začelo se je že delo na ciljno raziskovalnem projektu o standardizaciji jezika Romov v Sloveniji in vključevanju romske kulture v vzgojo in izobraževanje, katerega namen je izdelava slovarja in slovnice romskega jezika oziroma dialektov, ki jih govorijo skupine Romov v Sloveniji, ter spremljajočih gradiv, ki jih je ob tem mogoče pripraviti.

Dr. Vera Klopčič⁵, Inštitut za narodnostna vprašanja - Evropa, Slovenija in Romi:

Mednarodnopravni položaj Romov

Na mednarodni ravni se je na področju pravnega urejanja varstva manjšin že izoblikoval konsenz o pomenu ohranjanja kulturne raznolikosti, ki je posebna vrednota sodobnih večkulturnih družb. Zagotavljanje obstoja manjšinskih skupnosti, ohranjanja identitete in spoštovanje pravic do razvoja narodnih ali etničnih, verskih in jezikovnih značilnosti manjšin je postalo sestavni del mednarodnopravnega varstva človekovih pravic.

Specifičnost položaja romske skupnosti se odraža tudi v urejanju njenega pravnega statusa na mednarodni in notranji ravni, saj obstajajo zelo različna mnenja o tem ali so Romi narodna, etnična, socialna ali kulturna manjšina ali pa konstitutiven evropski narod.

Za položaj Romov so pomembne tako določbe v mednarodnih dokumentih, ki zagotavljajo spoštovanje človekovih pravic vsakemu posamezniku brez diskriminacije, kot tudi zagotovila za varstvo manjšin kot skupin. Še posebej pa je za pravno varstvo Romov pomembna dejavnost mednarodnih organizacij, ki je usmerjena k odpravi predsodkov, netolerance, ksenofobije in rasizma in k odpravi socialne izključenosti.

V najnovjšem obdobju so se vse najpomembnejše mednarodne organizacije (tako vladne kot tudi nevladne) na področju varstva človekovih pravic intenzivno ukvarjale z različnimi razsežnostmi položaja in življenjskih razmer Romov v novem skupnem evropskem prostoru⁶. Pri tem je treba upoštevati dejstvo, da so Romi v vseh državah, kjer živijo, prav gotovo tista skupina, ki je bila tako v preteklosti in je še sedaj »skupina v neugodnem položaju in izpostavljena diskriminaciji in izključevanju«.

Mednarodnopravni dokumenti

Mednarodnopravni dokumenti Organizacije Združenih narodov, Sveta Evrope, Organizacije za evropsko varnost in sodelovanje in Srednjeevropske pobude, ki se nanašajo na varstvo manjšin, so pomembni tudi za položaj Romov, še zlasti tiste določbe, ki državam nalagajo sprejem pozitivnih ukrepov, ki naj pripomorejo k izboljšanju položaja manjšin in ohranjanju in razvoju njihove etnične identitete, kulture in jezika, ob ustvarjanju pogojev za medsebojno spoznavanje, spoštovanje in sožitje različnih kultur.

Med dokumenti OVSE Rome kot skupino prvič izrecno omenja 40. člen v III. poglavju Sklepnega dokumenta KEVS-iz Kopenhagna (5. - 29. 6. 1990), ki pravi:

⁵ *Pisni prispevek z naslovom "Evropa, Slovenija in Romi".*

⁶ *Glej podrobneje o najnovjšem razvoju na tem področju: KLOPČIČ, Vera. Romi v novi Evropi / dekada za vključevanje Romov. V: KLOPČIČ, Vera (ur.). Evropa, Slovenija in Romi: zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani, 15. februarja 2002. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2003, 2003, str. 79-90.*

»Sodelujoče države jasno in nedvoumno obsojajo totalitarizem, rasno in etnično sovraštvo, antisemitizem, ksenofobijo in diskriminacijo zoper kogarkoli kot tudi zatiranje na verski in ideološki osnovi. V tem kontekstu sodelujoče države pripoznavajo poseben problem Romov (Ciganov). Izražajo čvrsto odločenost, da okrepijo napore za odpravo teh fenomenov, v katerikoli obliki in kjerkoli ...«.

Rome posebej omenja tudi 7. člen Instrumenta Srednjeevropske pobude za varstvo manjšinskih pravic⁷.

Ko obravnavamo mednarodne dokumente, ki so pomembni za položaj Romov, je potrebno upoštevati dejstvo, da vladne in nevladne mednarodne organizacije v tem primeru poleg normativne dejavnosti opravljajo tudi vlogo, ki jo pri drugih manjšinah opravljajo države matičnega naroda:

- preverjajo izvajanje mednarodno pravnih določb na notranji ravni;
- sodelujejo pri izpolnjevanju standardov za varstvo in zaščito interesov romske skupnosti v notranji zakonodaji posameznih držav;
- sooblikujejo dejavnosti mednarodnih organizacij, ki so usmerjene v razvoj, povezovanje in sodelovanje na tem področju;
- opozarjajo na hude kršitve temeljnih človekovih pravic v posameznih konkretnih primerih.

Organizacija Združenih narodov in specializirane organizacije
Prepoved diskriminacije upoštevajo vsi dokumenti OZN na področju varstva človekovih pravic. S prepovedjo rasne diskriminacije se posebej ukvarja Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. Zaradi zaskrbljujočega položaja Romov v posameznih državah, je Odbor za nadzor nad izvajanjem te konvencije sprejel poseben dokument za odpravo diskriminacije do romske skupnosti. Tudi ob obravnavi poročila Slovenije je bilo posebej izpostavljeno vprašanje položaja romske skupnosti in učinkovitosti sprejetih ukrepov.

Za varstvo Romov je pomembna tudi v letu 1992 sprejeta Deklaracija OZN o pravicah oseb, ki pripadajo narodnim ali etničnim, jezikovnim in verskim manjšinam, saj med drugim manjšinam zagotavlja pravico do obstoja, državam pa nalaga spodbujanje pogojev za pospeševanje identitete manjšin (1. člen).

Organizacija za evropsko varnost in sodelovanje (OVSE)

V okviru OVSE deluje posebna kontaktna točka za Rome/Sinte v okviru Urada za demokratične institucije v Varšavi /ODIHR. OVSE je pripravila več seminarjev in srečanj na temo položaja romske skupnosti ter poročila o položaju Romov v posameznih državah. S položajem Romov v Evropi se ukvarja tudi Visoki komisar OVSE za narodne manjšine. V letu 2000 je pripravil »Poročilo o položaju Romov in Sintov na območju držav OVSE« (dalje v tekstu Poročilo) v katerem podaja celovit prikaz položaja Romov v državah OVSE. Kontinuirano večletno preučevanje pa je Visokemu komisarju omogočilo tudi primerjalni pregled in sintezo najpomembnejših skupnih odprtih vprašanj⁸.

7. člen:

»Države se zavedajo posebnih problemov Romov (Ciganov). Zavezujejo se k sprejemanju vseh pravnih, upravnih ali izobraževalnih ukrepov, kot jih predvideva ta instrument za ohranitev in razvoj identitete Romov, za olajšanje družbene integracije Romov (Ciganov) s sprejetjem posebnih ukrepov in za odpravo vseh oblik nestrpnosti zoper te osebe«. Instrument Srednjeevropske pobude za varstvo manjšinskih pravic, Budimpešta, 30. sept. 1994.

Namen Poročila je prispevati k izboljšanju dejanskega položaja Romov in utrjevati sožitje med Romi in ne-Romi. Pripravljeno je bilo na podlagi podatkov iz poročil držav članic OVSE, študijskih obiskov Visokega komisarja OVSE v posameznih državah, pripomb držav na prvi osnutek Poročila ter poročil in informacij Romov in Sintov ter njihovih organizacij. Iz gradiva je razvidno, da se države srečujejo z nekaterimi sorodnimi težavami pri konkretnem urejanju pravnega položaja Romov v svojih državah.

Po mnenju Visokega komisarja so najpomembnejša področja, kjer je potrebna dejavnost, ki naj prispeva k izboljšanju položaja Romov in Sintov:

- Odprava predsodkov in rasnega nasilja;
- Izboljšanje možnosti za dostop do izobraževanja in za kvaliteto izobraževanja;
- Izboljšanje splošnih življenjskih pogojev (pri tem posebej izpostavlja bivalne razmere in zdravstveno varstvo);
- Povečana participacija Romov in Sintov v javnem življenju, posebej glede zadev, ki se nanašajo na njihov položaj.

Čeprav Poročilo ne omenja posebej razmer v Sloveniji, pa so navedena področja prav gotovo relevantna tudi za izboljšanje položaja romske skupnosti v Sloveniji.

Akcijski načrt OVSE za izboljšanje položaja Romov, ki je bil sprejet 26. novembra 2003, zajema različna področja družbenega življenja in zavezuje države k čimprejšnjemu ukrepanju za izboljšanje razmer, v katerih živijo Romi. Akcijski načrt OVSE med drugim vsebuje tudi posebne določbe za delo policije v stiku z romsko skupnostjo. Med drugim priporoča državam (alineje od 26 do 32), naj:

- Razvijajo politiko, ki dviguje zavest med ustanovami, ki imajo izvršljivo moč, glede položaja Romov in Sintov in glede odprave predsodkov in negativnih stereotipov;
- Pripravijo programe usposabljanja, ki naj preprečijo prekomerno uporabo sile in ki naj prispevajo k spoštovanju človekovih pravic⁹.

Svet Evrope

Svet Evrope je sprejel dva pomembna obvezujoča mednarodnopravna instrumenta -Evropsko listino regionalnih ali manjšinskih jezikov in Okvirno Konvencijo Sveta Evrope o varstvu narodnih manjšin, ki združujeta pomen kulturne in jezikovne raznolikosti sodobnih družb z varstvom kulturne dediščine in zgodovinskega izročila Evrope kot celote. Oba instrumenta tvorita podlago za »evropski standard manjšinskega varstva«, ki je osnova za nadaljnje notranje urejanje varstva kulturne raznolikosti in kulturne dediščine tudi na politično institucionalni in zakonodajni ravni posameznih držav.

⁸ V Poročilu Visoki komisar uvodoma ugotavlja, da medtem ko lahko opazujemo napredek in izboljšanje položaja mnogih manjšinskih skupnosti, Romi na splošno tudi v sodobnih procesih ostajajo izven dosega progresivnih sprememb.

⁹ Policijska Akademija je v letu 2003 pripravila delavnico v Murski Soboti za usposabljanje policistov za delo z romsko skupnostjo. Dejavnosti so se nadaljevale tudi v letu 2004 s predavanjem/delavnico o pomenu ozaveščanja o temeljnih dokumentih o varstvu človekovih pravic, kulturne raznolikosti, in ne-diskriminacije kot izhodišču za delo policistov v večkulturnem okolju.

V okviru Sveta Evrope se ob obravnavi človekovih pravic kot celote in pravic manjšin postavlja tudi vprašanje ureditve pravic Romov, kot specifično vprašanje v normativni dejavnosti ter v konkretnih dejavnostih na področju migracij, socialne kohezije in odprave predsodkov. Listina o regionalnih in manjšinskih jezikih določa, da naj se predvidena zaščita regionalnih in manjšinskih jezikov ustrezno prilagodi tudi za zaščito neteritorialnih jezikov (3. točka, 5. člen). V obrazložitvenem poročilu k Listini je izrecno zapisano, da se ta pojem nanaša tudi na romski jezik.

Okvirna konvencija Sveta Evrope je po svoji naravi dokument, ki prepušča državam dovolj prostora, da prilagodijo uresničevanje zapisanih načel vsakokratnim okoliščinam, v katerih posamezne narodne manjšine živijo. Ker Okvirna konvencija ne vsebuje definicije pojma narodne manjšine, lahko vsaka država določi, da bo pri izvajanju načel v notranji zakonodaji upoštevala tudi Rome kot manjšino. Deklaracije držav ob ratifikaciji Okvirne konvencije do sedaj niso izključile te možnosti, nekatere deklaracije pa izrecno omenjajo Rome kot narodno manjšino. Tako je npr. Vlada Republike Slovenije ob ratifikaciji Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin v letu 1998 podala izjavo, da bo v skladu z Ustavo RS in notranjo zakonodajo uporabljala določbe Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin za avtohtoni italijansko in madžarsko narodno manjšino in smiselno tudi romsko skupnost, ki živi v Sloveniji¹⁰.

Pristop Sveta Evrope k obravnavi položaja Romov kot celote je zajet v *Priporočilu Parlamentarne Skupščine Sveta Evrope »Romi v Evropi«*¹¹, ki ugotavlja, da Romi »v veliki meri prispevajo h kulturni raznovrstnosti Evrope«. V tem priporočilu Parlamentarna skupščina ugotavlja, da se »izbruhi rasnega in družbenega sovraštva pojavljajo vse pogosteje in da so napeti odnosi med skupnostmi privedli do obžalovanja vrednega položaja, v katerem živi večina Romov danes«.

S konkretnimi ukrepi in obravnavo možnih načinov za pomoč Romov v Evropi se ukvarjajo številni projekti. S položajem Romov se ukvarja tudi Stalna konferenca lokalnih in regionalnih oblasti (CLRAE), ki je v Resoluciji št. 249 iz leta 1993 ugotovila, »da so bila do sedaj omenjena besedila Sveta Evrope spremljana z bolj malo konkretne akcije«. Med drugim je pozvala lokalne in regionalne oblasti naj sprejmejo potrebne ukrepe kot del splošne strategije za lajšanje vključevanja Romov v lokalne skupnosti, na področju namestitve, naselij s prikolicami, izobraževanja, zdravstva in podpore, da bi lahko ti ljudje izražali in razvijali svojo identiteto in kulturo. Lokalne in regionalne oblasti naj spodbujajo Rome, da sodelujejo pri projektih za pospeševanje njihove integracije.

¹⁰ Deklaracija v verbalni noti Stalnega predstavništva Slovenije z dne 23. marca 1998, podana Generalnemu sekretarju ob oddaji instrumenta o ratifikaciji 25. marca 1998: »Ker Okvirna konvencija ne vsebuje definicije narodne manjšine in je torej prepuščeno posameznim državam pogodbenicam, da določijo skupine, ki jih opredeljujejo kot narodne manjšine, Vlada Republike Slovenije, v skladu z Ustavo in notranjo zakonodajo v Republiki Sloveniji izjavlja, da sta to avtohtoni italijanska in madžarska narodna manjšina. V skladu z Ustavo in notranjo zakonodajo Republike Slovenije se bo Okvirna konvencija uporabljala tudi za pripadnike romske skupnosti, ki živijo v Sloveniji«.

¹¹ Priporočilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1203, 1993.

Pri obravnavi posameznih izstopajočih problemov Svet Evrope v svojih dokumentih poudarja, da je pri oblikovanju vladne politike do Romov v vsaki posamezni državi potrebno vključiti tudi predstavnike Romov.

V okviru Sveta Evrope deluje poseben odbor strokovnjakov za položaj Romov/Ciganov¹².

Romi - Evropska manjšina ali narod?

Skupna ugotovitev mednarodnih organizacij in ustanov je, da je možnost za izboljšanje položaja Romov potrebno iskati v dialogu s predstavniki romske skupnosti. Zato je izrednega pomena dejstvo, da imajo mednarodna združenja Romov status nevladnih organizacij ter da sodelujejo v delu mednarodnih organizacij in pripravi dokumentov.

Predlogi romskih združenj se nanašajo zlasti na:

- ustrezno poimenovanje romske skupnosti kot "Roma, Romanes";
- odpravo predsodkov zoper romsko skupnost in izboljšanje socialnih pogojev v katerih Romi živijo;
- možnosti neoviranega gibanja in potovanja iz države v državo;
- stalno mesto romskih predstavnikov v mednarodnih povezavah in organizacijah.

Konkretno predlagajo priznanje statusa narodne manjšine znotraj posamezne države, izboljšanje položaja in spoštovanje pravic romske skupnosti kot specifične manjšine, ki živi raztreseno v različnih državah in je torej upravičena do zagotovitve ustreznih ukrepov za ohranjanje etničnih, kulturnih in jezikovnih značilnosti v novo nastajajočem skupnem pravnem sistemu nove Evrope.

Po mnenju predstavnikov Romov v mednarodnih organizacijah bi Romi kot skupina z vključitvijo teh predlogov v pripravo in izvajanje dokumentov s področja varstva človekovih pravic in še posebej manjšin dosegli pravno podlago na mednarodni ravni, ki pomenil izhodišče tudi za uresničitev teh pravic na notranji ravni v vsaki posamezni državi.

Željo po okrepitevi sodelovanja Romov kot narodne skupnosti ali naroda na mednarodni ravni izraža Resolucija Parlamenta mednarodne Zveze Romov (IRU), ki je bila sprejeta na zasedanju v Skopju v času od 18. do 20. januarja 2002¹³.

V tej resoluciji "Parlament IRU naslavlja svoje želje španskemu predsedovanju Evropski Uniji, saj je Španija država članica Evropske Unije z največjim številom pripadnikov romske skupnosti med vsemi članicami Unije, ter izraža najtoplejše želje Konvenciji ... Poziva k ustreznemu predstavištvu Romov in romske strategije v delu Konvencije. Potrjuje močan interes za različne ugledne predloge glede pogojev in predvsem glede zastopanosti Romov na institucionalni ravni. IRU toplo pozdravlja predloge v duhu predloga predsednice Finske in poudarja svojo željo prispevati k uspešnemu procesu in ustrezni zastopanosti naroda Romov v medvladnih, mednarodnih in nad nacionalnih institucijah. Ob zavedanju pomena

¹² Zaradi različnega poimenovanja v posameznih državah, Svet Evrope uporablja izraz Romi/ Cigani, nekatere druge organizacije, npr. OVSE pa uporablja poimenovanje Roma /Sinti za vse skupine.

¹³ Resolucija Parlamenta mednarodne Zveze Romov (IRU) je v slovenskem, angleškem in romskem jeziku objavljena v časopisu *Romano them*, št. 14, Murska sobota, april 2002, str. 9 in 10.

in v želji po dialogu Mednarodna Zveza Romov ponovno potrjuje da se sredstva, znanje in načini, ki so jih evropske države pripravljene dati na razpolago v procesu, ki vodi k izvolitvi predstavnškega telesa Romov, lahko dajo na razpolago v procesu ki vodi k izvolitvi ustanovnih teles Romov kot zastopstva romskega naroda, ki ne želi postati država, ter išče načine za predstavnštvo v okviru nad-nacionalnih evropskih ustanov Romi v Evropi so edini, ki so SAMO EVROPEJCI ter so polno vpeti v procese transformacije obstoječih evropskih ustanov”.

Značilnosti položaja Romov v Sloveniji

Demografski podatki

Romi v Sloveniji so v večjem številu tradicionalno naseljeni zlasti na območju Prekmurja, Dolenjske in Bele krajine¹⁴. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2002 je število Romov v Sloveniji 3246¹⁵. Drugačno sliko odsevajo podatki občinskih Centrov za socialno delo, saj je v teh centrih samo na območju Dolenjske regije prijavljenih 2246 Romov, ki dobivajo socialno podporo. Primerjava starostne strukture Romov s starostno strukturo celotnega prebivalstva kaže na bistven razkorak po posameznih deležih. Skoraj enak delež obeh primerjanih skupin je le v starostni skupini od 18 do 45 let (Romi 40,7 %, vse ostalo prebivalstvo 41,2 %). Delež otrok v skupini "ostalo prebivalstvo" v starosti do 15 leta je 17,3 %, medtem ko je delež otrok v populaciji Romov 40,3 %. Tudi delež mladostnikov v starosti nad 15 do 18 leta je pri Romih enkrat večji (vse prebivalstvo 4,2 %, Romi 8 %). Izrazito velika razlika je v deležu starejših oseb nad 65 let. V tej starostni skupini je Romov samo 1,7 %, delež starejših nad 65 let pa je med vsemi prebivalci v Sloveniji 13 %¹⁶.

Status in pravni položaj

Ustava RS določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon¹⁷. Pravni položaj romske skupnosti urejajo določbe posameznih zakonov, ki se nanašajo na področje izobraževanja, politične participacije itd. Vlada Republike Slovenije je v letu 1995 sprejela Program ukrepov za pomoč Romom, ki zajema dejavnosti različnih državnih organov na tem področju. Poleg tega pa so za izboljšanje položaja Romov pomembni tudi drugi vladni programi socialnega vključevanja in celoten sklop protidiskriminacijske zakonodaje. Glavni izziv na tem področju je, kako istočasno zagotoviti enako obravnavo vseh državljanov ter s posebnimi ukrepi pomagati Romom pri njihovi integraciji, upoštevaje razlike glede drugačnega načina življenja, tradicije in kulture Romov.

Zaradi socialne ogroženosti večjega dela romske skupnosti so ukrepi za izboljšanje položaja Romov v programu iz leta 1995 usmerjeni predvsem v urejanje elementarnih življenjskih razmer- bivalnih pogojev, zagotavljanja sredstev za preživetje in v izobraževanje¹⁸.

¹⁴ Več o položaju Romov v Sloveniji glej zbornik: *Poti za izboljšanje položaja Romov v srednji in Vzhodni Evropi*, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana 1999.

¹⁵ Po podatkih popisa iz leta 1991 je bilo v Sloveniji 2259 oseb, ki so se opredelile kot Romi.

¹⁶ Povzeto iz študije »Romi na območju ZRSZ OS Novo mesto in ukrepi za razreševanje njihovega težavnega položaja na trgu dela«, februar 2003, pripravila Franc Smerdu in Jože Giodani.

¹⁷ Ustava R Slovenije, Uradni list RS, št. 33/ 1991, člen 65.

¹⁸ Izvajanje Programa iz leta 95 spremlja posebna vladna komisija za romska vprašanja.

Težave pri izvajanju Programa iz leta 1995 so nezadostno zagotovljena finančna sredstva za lokalne skupnosti in skromna vključenost predstavnikov romske skupnosti v postopek ocenjevanja uspešnosti ukrepov.

Izobraževanje

Leta 1996 so bile v šolsko zakonodajo vključene pravne podlage za posebne pogoje izobraževanja romskih otrok v naslednjih zakonih: Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 12/969), Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 12/969) in Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 12/969). Tako kot v drugih evropskih državah podatki izkazujejo velik upad romskih učencev zlasti v višjih razredih osnovne šole ter slabšo šolsko uspešnost romskih otrok. Med razlogi za tako stanje se pogosto navaja nezadostno obvladovanje slovenskega jezika, zato potekajo pobude za zaposlitev posebnih romskih asistentov – pomočnikov z znanjem obeh jezikov¹⁹. V decembru 2002 je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ustanovilo posebno delovno skupino za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje.

V Sloveniji potekajo posebni izobraževalni programi za Rome (v to skupino so vključeni tudi romski učenci, ki niso dokončali rednega osnovnošolskega izobraževanja), ki potrebujejo tečaje za osnovnošolsko izobraževanje in ustrezno poklicno usposabljanje v okviru izobraževanja in opismenjevanja odraslih.

Izsledki raziskav izkazujejo, da imajo Romi z višjo stopnjo izobrazbo boljše možnosti na trgu dela ter da so bolj pripravljeni spodbujati svoje otroke za prisotnost pri pouku in za nadaljnje izobraževanje.

Zaposlovanje

Možnosti za zaposlovanje Romov v Sloveniji zajemajo predvsem vključevanje Romov v programe javnih del (npr. na področjih: ureditev bivalnih razmer, izobraževanje, kmetijstvo). Na območju Dolenjske programe izvajajo območne enote Zavoda za zaposlovanje RS, razvojno izobraževalni centri, privatna podjetja in javne ustanove (npr. Knjižnica Mirana Jarca iz Novega mesta).

Na območju, ki ga pokriva Območna služba Zavoda za zaposlovanje v Murski Soboti so se Romi vključevali v različna javna dela v svojem okolju. Posebnih programov, kamor bi se vključevali izključno Romi, v Prekmurju niso organizirali, temveč se vključujejo v redne programe za zaposlovanje. Romi iz Prekmurja izboljšujejo svoj socialno-ekonomski položaj z občasnimi sezonskimi in priložnostnimi deli v sosednji Avstriji.

Participacija Romov v javnem, kulturnem in političnem življenju

S sprejetjem sprememb in dopolnitev k Zakonu o lokalni samoupravi v maju 2002 je bila uresničena medijsko zelo odmevna Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije z dne 22. 3. 2001 o politični participaciji romske skupnosti na lokalni ravni/pravici pripadnikov romske skupnosti do vsaj enega predstavnika v občinskem svetu, v občinah, kjer Romi tradicionalno živijo. Žal pa še niso bili sprejeti drugi ukrepi- npr. zagotavljanje nujne infrastrukture, prostorov in opreme, ki naj prispevajo k delu in uveljavitvi romskih svetnikov tako znotraj romske skupnosti kot tudi v stiku s predstavniki večinskega naroda.

¹⁹ To je tudi eden od predlogov projekta o izobraževanju Romov, ki poteka na treh šolah v osrednjem delu Slovenije. Projekt izvaja projektna skupina »Korak za korakom« na Pedagoškem inštitutu.

Organiziranje Romov v Sloveniji

V Sloveniji deluje 22 romskih društev, ki so povezana v Zvezo Romov Slovenije. Zveza Romov Slovenije je bila ustanovljena leta 1996. Predsednik Zveze Romov je Jožek Horvat Muc²⁰. Pri Zvezi Romov Slovenije deluje Ženski Forum (Romkinj) v Sloveniji.

V letu 2003 je bil ustanovljen kulturno-informativni center ROMIC, kot temeljna informativna stična točka romske skupnosti v Sloveniji. Center deluje v Murski soboti.

Evropski projekti v Sloveniji

V Sloveniji že potekajo številni mednarodni projekti, ki se ukvarjajo z različnimi aspekti izboljšanja položaja romske skupnosti in so namenjeni različnim ciljnim skupinam znotraj romske skupnosti. V letu 2003 je v Sloveniji potekal regionalni projekt Romske ženske to zmoremo, z namenom usposabljanja in spodbujanja romskih žensk za participacijo v javnem življenju²¹.

V tem orisu je predstavljen projekt Sveta Evrope o povečanju možnosti za zaposlovanje pripadnikov romske skupnosti, saj se ukvarja s temeljnim vprašanjem za dolgoročno izboljšanje položaja romske skupnosti.

Prva delavnica za usposabljanje delavcev lokalnih zavodov za zaposlovanje v okviru regionalnega projekta Sveta Evrope za povečanje možnosti za zaposlovanje Romov je potekala v Novem mestu (3.–5. oktober 2001). Cilji delavnice so bili izboljšanje delovanja uslužbenecv lokalnih zavodov za zaposlovanje in povečanje možnosti rednega zaposlovanja Romov. Na delavnici so aktivno sodelovali predstavniki lokalnih zavodov za zaposlovanje, Romi in eksperti Sveta Evrope ter sprejeli priporočila za izboljšavo na področju komunikacije med Romi kot iskalci zaposlitve in uslužbenci lokalnih zavodov²².

²⁰ Podroben prikaz pestrega delovanja Zveze Romov podaja prispevek Jožeka Horvata Muca »Kronološki pregled aktivnosti Zveze Romov Slovenije od 2000-2004«, Romano them, št.20, maj 2004, str 7-12

²¹ E Romane Džuvlja Šaj/Romske ženske to zmoremo/Roma Women Can Do it, Regionalni projekt Delovne skupine Pakta stabilnosti za enakost spolov v Sloveniji, Regional project of Stability Gender Task Force, Poročilo/ Report, Slovenija 2003

²² Sklepi in predlogi delavnice za izboljšanje možnosti za redno zaposlovanje Romov:

- 1) vključiti nove poklice v seznam poklicev;
- 2) Oblikovati poseben sklad za podporo pridobitnim projektom in samozaposlitvenim projektom za Rome;
- 3) podpirati infrastrukturo in možnosti delovanja romskih nevladnih organizacij;
- 4) zadolžiti posamezno osebo na Zavodih za zaposlovanje za vprašanje Romov in ustvariti ustrezno mrežo stikov za to področje;
- 5) zaposliti Rome kot svetovalce v območnih zavodih za zaposlovanje;
- 6) zagotoviti zaposlitev za Rome, ki so končali višjo stopnjo izobrazbe ali tečaje za poklicno usposabljanje;
- 7) spodbujati partnerstvo med Romi, nevladnimi organizacijami in državnimi ustanovami;

Udeleženci so se strinjali, da se morajo ukrepi uresničevati postopoma ter da jih je potrebno načrtovati dolgoročno. Zaradi nizke stopnje izobrazbe mora usposabljanje Romov za zaposlovanje zajeti tudi odpravo nepismenosti, osnovnošolsko izobraževanje in tečaje za poklicno usposabljanje. Možnosti za prihodnost so bodisi v vključevanju v programe javnih del ali v oblikovanju posebnih podjetij oz. kooperativ, ki jih lahko upravljajo Romi ali ne-Romi. Predstavniki Romov so poudarili, da je za nadaljnja izboljšanja nujno pričeti s posebnimi tečaji o romski kulturi, identiteti in tradiciji. Tako se bodo uslužbenci v javnih službah seznanili tudi s kulturnimi značilnostmi romske skupnosti, ne le s socialnimi problemi²³.

Odperta vprašanja

V številnih razpravah v Sloveniji se v zadnjem času ponovno postavljajo vprašanja: Kaj dejansko pomeni pozitivna diskriminacija na področju varstva Romov v Sloveniji? Ali naj imajo določbe o izboljšanju socialnega položaja Romov ter odpravi socialne izključenosti prednost pred vsemi drugimi dejavnostmi na področju socialnega varstva, ki so namenjene ostalemu prebivalstvu? Ali naj se sprejme zakon, ki bo uredil vsa odprta vprašanja, ali pa naj se nadaljuje z urejanjem posameznih področij v sistemskih zakonih? Ali je obveznost za zagotavljanje sožitja in ustreznih življenjskih pogojev romske skupnosti odgovornost države ali lokalnih skupnosti?

Šele v novejšem času se v teh razpravah, v skladu z evropskim kontekstom pravnega varstva kulturne raznolikosti in kulturne dediščine, nakazuje možnost za večjo prisotnost in razumevanje posebnosti romske kulture, zlasti na ravni strokovne obravnave. Le postopoma in le v nekaterih segmentih pa se spreminja pristop večinske družbe do enakopravnega partnerstva pri urejanju položaja romske skupnosti - od obveznosti do sprejemanja »ukrepov pomoči« k zagotavljanju enakih možnosti za izobraževanje, zaposlovanje in participacijo Romov v javnem, kulturnem in političnem življenju ter prevzemanje skupne odgovornosti za razvoj, ne le iskanje krivde za konflikte in nesoglasja zgolj na strani ene ali druge skupnosti.

Branka Petković, Mirovni inštitut - Družbeno vključevanje in dostop Romov do medijev. Poudarila je, da so mediji pomembni za uresničevanje človekove pravice do informiranja, razširjanja in pridobivanja informacij in mnenj. Ta pravica povezuje tudi pravico

- 8) vključiti romske nevladne organizacije v postopek zaposlovanja Romov;
- 9) dati romskim nevladnim organizacijam status kontaktne točke med delodajalci in romskimi iskalci zaposlitve;
- 10) dati finančne olajšave za delodajalce, ki zaposlujejo Rome;
- 11) objaviti uradne dokumente o Romih in spoštovati sprejeta zagotovila;
- 12) organizirati posebne tečaje za poklicno usposabljanje in prekvalifikacijo za Rome.

²³ Romi so na žalost še vedno žrtev predsodkov tudi na področju zaposlovanja, kar se je v zadnjih letih izražalo v primerih zmanjševanja števila in odpuščenja delavcev, ko so bili Romi praviloma med prvimi, ki so v primeru stečajev ali nelikvidnosti podjetij izgubili zaposlitev. Politično in socialno izključevanje Romov, s katerimi se še vedno srečujejo v vsakdanjem življenju, vpliva tudi na učinkovito izvajanje programov in projektov za povečanje rednega zaposlovanja v Sloveniji, saj delodajalci pogosto niso pripravljeni zaposliti Romov. Med brezposelnimi osebami v Sloveniji je vedno več Romov in Romkinj.

do uporabe jezika in pridobivanja oziroma razširjanja informacij v lastnem jeziku. Raziskave, s katerimi si Mirovni inštitut prizadeva, da bi Romom pomagal pri dostopu do medijev, kažejo, da se medijska dejavnost opravlja največkrat znotraj lokalnih radijskih ali televizijskih postaj v krajih, kjer bivajo Romi, vendar to dejavnost najpogosteje ne izvajajo Romi. Po mednarodnih standardih se dostop manjšin do medijev meri tudi potem, koliko v medijih, ki zagotavljajo informacije za pripadnike manjšine, informacije ustvarjajo sami pripadniki te manjšine.

Mirovni inštitut si zato prizadeva s pomočjo mednarodnih organizacij, ki zagotavljajo Romom sredstva, da bi Romi znotraj obstoječih lokalnih radijskih postaj ustvarjali medijsko vsebino ali upravljali svoj radijski medij. Radijski mediji so znotraj tradicionalnih medijev najbolj primeren medij, ki ga manjšinske skupnosti hitro obvladajo in vzpostavijo dinamično komunikacijo s svojo skupnostjo. Po njenem mnenju v Sloveniji na tem področju obstaja primanjkljaj. Sedanje delovanje medijev z romsko vsebino delujejo s pomočjo državnih sredstev, v nekaterih primerih tudi s pomočjo občinskih sredstev (Murska Sobota), vendar gre za medije, ki jih upravljajo pripadniki drugih narodov, tako pa Romi niso subjekt ustvarjanja neke medijske vsebine. Potencial med Romi obstaja kljub problemom s formalno izobrazbo, saj za tovrstno medijsko dejavnost ni potrebna visokošolska izobrazba. Poudarila je, da bi bilo dobro, da bi željo romske skupnosti po medijskem ustvarjanju podprla tudi država, bolj kot doslej, in da bi tako romska skupnost razvijala svoje medije in upravljala s sredstvi, ki jih država namenja za informiranje Romov.

V zvezi z vprašanjem avtohtonih in neavtohtonih Romov je opozorila, da država zaenkrat usmerja sredstva v lokalne medije, da ustvarjajo oddaje za Rome, ne usmerja pa jih v tistih občinah, kjer živijo neavtohtoni Romi, čeprav romske oddaje predvajajo tudi v Mariboru in Ljubljani.

Rofina Bernjak, Mestna občina Murska Sobota - Informacija o položaju romske etnične skupnosti v Mestni občini Murska Sobota. Po popisu v letu 2002 se je za Rome v Mestni občini Murska Sobota opredelilo 439 Romov, leta 1991 pa 316 Romov. V MO Murska Sobota živi okoli 900 Romov, in sicer v naseljih Pušča, Černelavci, Nemčavci in samem mestu Murska Sobota.

Naselje Pušča je največje romsko naselje v Prekmurju in šteje okoli 560 prebivalcev, ki živijo v približno 120-ih družinah. večina Romov je brez zaposlitve, zaposlenih je le okoli 40 Romov, in sicer pri Vodnem gospodarstvu Mura, tekstilni tovarni Mura ter pri gradbenih podjetjih. Večina prebivalcev se preživlja s prejemki po zakonu o socialnem varstvu in zakonu o družinskih prejemkih. Naselje Pušča ima delno urejeno infrastrukturo in urejen odvoz komunalnih odpadkov, vendar nekatere družine (15) in posamezniki živijo v slabih bivalnih razmerah. Te družine živijo v napol podirajočih se hišah, ki so popolnoma dotrajane in ne omogočajo človeka nedostojno življenje. Romi si sami niso sposobni sanirati bivalnih razmer, saj so prejemniki denarnih socialnih pomoči, ki predstavljajo le sredstva za preživetje. Romi tudi izražajo potrebe po sanaciji dotrajanih stanovanjskih hiš, kar prav tako predstavlja za njih prevelik strošek, da bi ga bili sami zmožni kriti.

V naselju Černelavci živi okoli 160 Romov v 32-ih družinah v lastnih stanovanjskih hišah. Večina prebivalcev tega naselja je zaposlenih oziroma ima lastne dohodke, bodisi prejemajo plačo ali pokojnino. V tem naselju je pet družin, ki bi potrebovale pomoč pri reševanju stanovanjske stiske, saj gre za brezposelne osebe brez lastnih dohodkov, ki prejemajo denarno socialno pomoč.

V romskem naselju Nemčavci živi okoli 30 Romov v petih družinah v urejenih stanovanjskih razmerah. V tem naselju prejema denarno socialno pomoč le ena družina oziroma starejši zakonski par.

V samem mestu Murska Sobota živi okoli 150 Romov oziroma 29 družin, ki živijo v socialnih stanovanjih v blokih. V večini družin je eden zaposlen, kljub temu pa družine zaradi nizke socialne varnosti prejemajo denarno socialno pomoč. Družine, ki prejemajo denarno socialno pomoč, so upravičene še do plačila subvencije stanarine, medtem ko družine, ki ne prejemajo denarne socialne pomoči, živijo v dolgovi, ker zaradi slabih plač niso zmožne plačevati stanarine za stanovanje. Tem družinam bi bilo treba na neki način urediti subvencioniranje stanarine. V zelo slabih stanovanjskih in socialnih razmerah živijo tri družine (prebivajo v provizorijih), ki se preživljajo s pomočjo socialne denarne pomoči in so se nezakonito preselile iz naselja Beltinci. Tem družinam bi morali urediti oziroma izboljšati bivalne razmere.

V MO Murska Sobota obiskuje Vzgojno varstveni zavod 26 otrok, 117 romskih otrok je v okviru mestne občine vključenih v štiri osnovne šole, medtem ko obiskuje poklicne in srednje šole okoli 10 Romov. Za romsko populacijo je značilna zelo nizka stopnja strokovne izobrazbe. Največ Romov ima dokončano le osnovno šolo, veliko pa osnovne šole ne dokonča. Na poklicnih in srednjih šolah se izobražuje malo Romov, medtem ko je izobraževanje Romov na višjih in visokah šolah ter univerzah izjema. Posledica nizke stopnje izobrazbe je težja zaposljivost Romov.

Od skupnega števila Romov (okoli 900), ki živijo v okoli 186 družinah, je zaposlenih okoli 60 Romov oziroma 6,6% romskega prebivalstva. Do denarne socialne pomoči, ki jo dodeljuje Center za socialno delo Murska Sobota, je meseca maja 2004 bilo upravičenih 221 Romov, od tega prejema pomoč 106 Romov posameznikov v višini 45.524 SIT in 115 družin - če upoštevamo, da ima družina v povprečju 3 družinske člane, je to 345 Romov. Tako je v maju 2004 prejelo socialno denarno pomoč 451 Romov oziroma 50% romskega prebivalstva. Iz državnega proračuna je bilo za denarno socialno pomoč v mesecu maju 2004 izplačanih 13.070.498 tolarjev. Najnižja denarna pomoč, ki jo je posameznik ali družina prejela, je bila 4.980 tolarjev, najvišja pa 159.334 tolarjev, brez otroških dodatkov.

Otroške dodatke prejema okoli 305 romskih otrok. Višina otroškega dodatka za prvega otroka v maju 2004 je znašala 21.140 SIT, za drugega otroka 23.250 SIT, za vse ostale otroke pa 25.370 SIT.

Iz sredstev proračuna MO Murska Sobota je v letu 2003 prejelo socialno denarno pomoč 46 Romov v višini okoli 26.000 tolarjev, tako da je občina za enkratno socialno pomoč plačala 1.232.000 SIT.

Višina denarnih socialnih pomoči, ki jo prejemajo Romi, je dosti višja od državnega povprečja in povprečja v sami občini, kar kaže na to, da je dejansko socialno stanje romskih družin nižje.

Pri ureditvi stanovanjskega vprašanja bi na območju MO Murska Sobota potrebovalo pomoč okoli 28 romskih družin. Gre za družine z majhnimi otroki ali za starejše Rome, ki sami zaradi finančne nezmožnosti niso sposobni rešiti bivanjskega problema.

Romski svetnik je član mestnega sveta Mestne občine Murska Sobota že od leta 1995, ko so bili sprejeti oziroma spremenjeni potrebni pravni akti. S statutom je bila ustanovljena kot posebno delovno telo mestnega sveta komisija za romska vprašanja, ki jo vodi mestni svetnik - predstavnik romskega naselja Černelavci.

V Murski Soboti se izvajajo številni programi, in sicer v okviru Centra za socialno delo Murska Sobota - program za pomoč in usmerjanje za brezposelne Rome in aktivno preživljanje prostega časa, v okviru Zavoda za zdravstveno varstvo potekajo programi za izboljšanje kvalitete življenja Romov, v okviru Ljudske univerze potekajo programi za dokončanje osnovne in srednje šole ter poklicno preusmerjanje Romov.

Ob koncu je predstavila ugotovitve, predloge, pobude in načrte za urejanje položaja romske etnične skupnosti v MO Murska Sobota:

- MO Murska Sobota ima sprejet ureditveni načrt za naselje Pušča in za novi del naselja Černelavci, delno urejeno infrastrukturo (elektrika, ceste, zbirališče odpadkov), urediti pa je potrebno še dokumentacijo za obstoječe objekte brez gradbenega dovoljenja (v skladu z ureditvenim načrtom), kanalizacijo, glavno lokalno cesto skozi naselje Pušča, javno razsvetljavo, avtobusno postajališče, plin. Naselje je z vidika infrastrukture delno neurejeno, primanjkuje stanovanj, nima urejenih rekreacijskih površin in nima prostora za večnamenske dejavnosti;
- Poseben problem pri razreševanju romske problematike predstavlja reševanje stanovanjskih problemov Romov, saj je večina Romov brezposelnih in zato nimajo pogojev za pridobitev solidarnostnih stanovanj;
- MO Murska Sobota je sama reševala stanovanjsko problematiko Romov tako, da je 33 družinam krila stroške priklopa elektrike, 49 družinam stroške sanacije kritin, 6 družinam delne pokrila stroške nabave gradbenega materiala in za eno družino kupila kontejner za bivanje in delno uredila komunalno infrastrukturo naselij;
- Romi se že več let aktivno vključujejo v družbeno -politično življenje MO Murska Sobota - še preden je bila sprejeta novela zakona o lokalni samoupravi, je bil v mestnem svetu romski predstavnik. Pravni akti, ki se nanašajo na politično participacijo Romov, so usklajeni. Sožitje med Romi in ostalimi občani je bilo doseženo tako s prejemanjem Romov s strani večinskega prebivalstva kot z asimiliranjem Romov v največji možni meri. Romi delujejo tako, da odgovarjajo za svoja naselja in s svojim obnašanjem ne povzročajo problemov;
- Zaradi nizke izobrazbene ravni Romov in dejstva, da jih je večina brezposelnih in se preživljajo s pomočjo denarnih socialnih pomoči, bi bilo treba razmišljati o zaposlitvenih programih za Rome, ki bi jih izvajali v njihovem okolju, npr. program domače obrti, kovaštva in podobno. Ni res, da Romi nočejo delati, problem je v tem, da nimajo možnosti za vključevanje v delo. Uvajanje in izvajanje takih programov je treba moralno in finančno podpreti na nivoju države;
- Ker je MO Murska Sobota z največjim številom romskega prebivalstva v specifičnem položaju, sama ni sposobna v celoti razreševati in financirati problemov romske skupnosti, čeprav je na tem področju naredila že veliko. Zato bi pri reševanju tega problema morala pomagati država, predvsem v obliki zagotovitve določenih finančnih sredstev za zaposlitvene programe, izboljšanje stanovanjskih razmer Romov in za urejanje infrastrukture v romskih naseljih.

Jožko Horvat – Muc, predsednik Zveze Romov Slovenije, je opozoril, da se položaj romske skupnosti razlikuje med občinami tako po področjih (sociala, šolstvo, bivalnih razmer) kot po odgovornosti samih Romov do reševanja njihovih problemov. Temeljni problem vseh Romov v Sloveniji predstavljajo njihove življenjske razmere, saj jih večina živi v neprilagojenih razmerah. Marsikje nimajo pitne vode, elektrike, urejenih naselij, poleg tega imajo težave pri zaposlovanju in slabše možnosti pri vključevanju v sistem izobraževanja ter se kljub zakonski ureditvi težje vključujejo v politično življenje okolja, v katerem živijo. V nasprotju z Mursko Soboto, kjer so razmere na področju politične participacije in izobraževanja dobro urejene že mnogo let, je na območju Dolenjske, Posavja, Bele krajine položaj Romov slabši, saj ni medsebojnega sodelovanja med Romi, lokalno oblastjo in državo. Romi so zaradi tega potisnjeni na obrobje družbe in brez možnosti, da bi aktivno sodelovali pri reševanju njihovih težav. Danes se srečujejo s primeri, ko posamezni lokalni politiki javno pozivajo tako medije kot širšo javnost, da naj romsko skupnost ne sprejmejo in da naj se Romi umaknejo z določenega območja in da naj se uničijo njihova naselja. Spraševal se je, ali je v interesu

lokalnih skupnosti, da se problematika Romov rešuje, ali je v njihovem interesu odstranitev Romov in s tem zmanjšanje njihovih problemov.

Poudaril je, da so danes Romi organizirani in si želijo sodelovati pri iskanju rešitev za njihove težave. Opozoril je, da niso samo Romi tisti, ki ustvarjajo negativno ozračje v določenem prostoru ter samo zahtevajo in nič ne naredijo. Marsikdaj tudi sami kaj naredijo in dajejo predloge za reševanje problemov, vendar se nekatere lokalne oblasti na njihove predloge ne odzivajo. Res pa je tudi, da Romi ponekod ne izkoriščajo možnosti, ki jim jih je dala država ali občina. Nekateri predstavniki romske skupnosti v občinskih svetih nimajo pravega pristopa za reševanje romske problematike in niso pripravljeni sodelovati z lokalno skupnostjo.

Positivno je ocenil strateški dokument Ministrstva za šolstvo, znanost in šport s področja izobraževanja Romov v Sloveniji (strategija), vendar se postavlja vprašanje, kako bodo šole programe izvajale. Romska skupnost se namreč še danes srečuje z diskriminacijo in kršenjem človekovih pravic, saj se marsikje pojavlja vprašanje, ali bodo neromski otroci hodili v šolo skupaj z Romi, ali bodo tako starši kot otroci neromske skupnosti sprejeli romsko skupnost. Po njegovem ni nobene potrebe po postavljanju takih in podobnih vprašanj, ampak je čas za sodelovanje med Romi, lokalno skupnostjo in državo. Vse tisto, kar je danes pozitivno, je treba nadgraditi ter Romom pomagati tudi s finančno podporo.

Opozoril je, da večino kulturnih projektov za Rome financira država oziroma Ministrstvo za kulturo, medtem ko se temu občine izogibajo, ker naj ne bi imele sredstev, imajo določene pomisleke ali pa sploh ne sprejmejo projektov, ki jih ponujajo Romi. Nekatere občine Romom ne omogočajo prostorskih možnosti za delovanje romskih društev, kulturnih sekcij ali drugih romskih organizacij.

Poudaril je, da ima romska skupnost ne glede na negativne izkušnje tudi podlage za boljše življenje. Tako Romi kot nekatere občine imajo programe za reševanje njihove problematike, vendar se postavlja vprašanje, ali občine zaradi pogojev države ne bodo zmožne kandidirati na javnih razpisih za pridobitev finančnih sredstev za rešitev romskih vprašanj.

Slavko Cener, Svetniški forum pri Zvezi Romov Slovenije - Pozitivne izkušnje reševanja romske problematike – Sodelovanje med občino, romskim občinskim svetnikom in romskim naseljem. Dejal je, da v Občini Tišina, ki je razdeljena na 12 vaških skupnosti, živi v enem zaselku oziroma naselju Vanča vas-Borejci 380 Romov. Gre za najbolj razvito romsko naselje v Sloveniji z vidika infrastrukture in notranje organiziranosti. Tako imajo zgrajeno vodovodno omrežje, elektriko, ulično razsvetljavo, asfaltirane ceste, nogometno igrišče za veliki in mali nogomet, kinološki poligon, otroško igrišče, v zaključni fazi je izgradnja kanalizacijskega omrežja in priključitev na čistilno napravo. Organizirani so v štirih društvih, in sicer v nogometnem klubu Roma, ki nastopa s člansko in mladinsko ekipo v prvi medobčinski ligi Murska Sobota, v športnem društvu Asval, ki nastopa v ligi malega nogometa, v kinološkem društvu Romov, ki je edino v Sloveniji in ki priraja vsako leto mednarodno razstavo psov ter v društvu Čapla, ki se ukvarja s kulturno dejavnostjo.

V sodelovanju s Centrom za socialno delo Murska Sobota, Zavodom za zaposlovanje Murska Sobota in Pomurskim zavodom za izobraževanje in raziskave bodo ustanovili informacijsko - izobraževalni center za Rome (projekt Phare), ki bo namenjeno lokalnemu zaposlovanju, izobraževanju in usposabljanju romske populacije. Romi iz zaselka Vanča vas - Borejci imajo vse to zaradi lastnih prizadevanj in ob pomoči in sodelovanju lokalne skupnosti in države. Kljub zgrajeni infrastrukturi, ki jim omogoča zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb, pa se tudi soočajo s problemi: bivajo v zelo strnjenem naselju v hišah iz slabega materiala (puščanje streh),

veliko Romov je brezposelnih, imajo slabo šolsko izobrazbo in posledično manjše možnosti za zaposlovanje.

Kot romski svetnik v občinskem svetu Občine Tišina in predsednik občinske komisije za romska vprašanja si prizadeva za tekoče reševanje problemov njihovega zaselka, pri tem pa dobro sodeluje z občinskimi organi: delovanje njihovih društev sofinancira občina, prav tako občina prispeva sredstva za reševanje socialnih problemov (prehrana otrok v vrtcu in šoli, prevoz otrok). Kot predsednik Svetniškega foruma pri Zvezi Romov Slovenije ugotavlja, da v drugih občinah niso deležni takega posluha za reševanje njihovih problemov kot v Občini Tišina. V okviru svetniškega foruma si romski svetniki izmenjujejo izkušnje in si na ta način pomagajo pri zmanjševanju razlik med Romi v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli krajini in v Posavju. Romi pričakujejo, da bo vloga države pri zmanjševanju razlik med posameznimi območji Slovenije, kjer živijo Romi, večja, predvsem pri zagotavljanju sredstev za osnovne življenjske pogoje. Poudaril je, da se romski svetniki zavedajo, da je njihova vloga v zastopanju interesov romske skupnosti pri županu občine, v občinskem svetu in drugih institucijah, ki so povezane z reševanjem romske problematike. Pri tem se tudi zavedajo, da morajo biti strpni in delati dolgoročno, saj občine nimajo zadostnih sredstev za takojšnje reševanje njihovih problemov.

Predstavil je nekaj predlogov za razreševanje romske problematike:

- popis stanja v vseh romskih naseljih v Sloveniji, kar bo omogočilo sprejem kratkoročnih in dolgoročnih ukrepov,
- pomoč občinam za urejanje prostorske dokumentacije, saj Romi večinoma živijo na tuji zemlji, kar tudi pomeni, da nimajo možnosti za pridobitev sredstev na razpisih,
- pomoč občinam za reševanje socialnih problemov,
- možnost dodatnega zadolževanja občin z romsko populacijo za reševanje osnovnih bivalnih pogojev.

RAZPRAVA:

Ivan Bukovec, državni svetnik in župan Občine Semič, je dejal, da prihaja iz Bele krajine, kjer živi v treh občinah (Semič, Črnomelj in Metlika) okoli 1000 Romov. Občine naj bi bile zadolžene za reševanje romske romske problematike (urejanje prostora, sociala), vendar je lokalna oblast voljena s strani ljudi. Po njegovem bi morala te probleme reševati ministrstva in ne valiti krivde na župane. Od vseh Romov jih je le 2 % zaposlenih, zato se sprašuje, koliko časa bodo Slovenci pripravljani plačevati to mentaliteto. Večina romskih društev je kulturne ali športne narave, zato se sprašuje, ali bodo ta društva tudi sama kaj naredila za to, da se bodo Romi sami preživeli. Konflikti med Romi in ostalimi občani nastajajo in se ohranjajo tudi zaradi nedelovanja policije in sodišč.

Strinja se, da se nekateri problemi razrešujejo, vendar veliko prepočasi. Zaradi črnih gradenj v romskih naseljih se vaščani obračajo na gradbeno inšpekcijo, vendar ni nobenega odziva. Največ se je naredilo na področju šolstva, vendar ni nobenih učinkov, saj veliko Romov nima dokončane niti osnovne šole. Občine, ki imajo velike stroške s prevozi otrok v šole in za plačevanje vrtcev za romske otroke, ne bi smele biti obremenjene s temi stroški.

V Občini Semič se Romi vozijo z neregistriranimi in tehnično neusposobljenimi vozili (25), vendar ni bilo v desetih letih niti eno vozilo umaknjeno iz prometa. Poudaril je, da bi morali to vprašanje zakonsko urediti (državni svet je predlagal določbo, da bi lahko policija neregistrirano vozilo izločila iz prometa in ga zadržala, dokler

lastnik ne bi opravil registracije vozila), sicer nismo naredili nič. Opozoril je, da je stanje danes tako, da se bo treba poslužiti represije, če bodo hoteli ostati živi. Navedel je primer enega občana, ki je rekel, da je bila njegova družina že dvakrat napadena s strani Romov in če se bo to še enkrat ponovilo, bo vzel pravico v svoje roke. Romi so oboroženi že vseskozi, zdaj se oborožujejo ostali občani.

Vlada je leta 1995 sprejela zelo dober program ukrepov za razreševanje romske problematike, vendar ni narejenega skoraj nič. Pričakuje, da bo strategija s področja izobraževanja, ki jo je oblikovalo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, obrodila sadove in bo 60% Romov končalo osnovno šolo oziroma vsaj šest razredov, da se bodo lahko izučili za zidarje, kovače,...

Silvo Mesojedec, podpredsednik projektnega sveta v mestni občini Novo mesto in KS Bučna vas, je opozoril, da je v novomeški občini le šest otrok končalo osnovno šolo, zato se sprašuje, kje so mehanizmi, s katerimi bi prisilili Rome, da bi svoje otroke pošiljali v šolo. V KS Bučna vas ni niti eden Rom zaposlen, zato ga zanima, s kakšnimi programi se bo zaposlilo vsaj 30, 50 Romov, ki se bodo na ta način lažje vključili v družbo.

Ni se strinjal, da inšpekcijske službe obravnavajo vse državljane enako. Na eni strani se inšpekcijske službe ne odzivajo na pozive krajanov glede črnih gradenj v romskih naseljih, na drugi strani pa so nekemu kmetu na območju Novega mesta podrli nelegalno zgrajeno gospodarsko poslopje.

Opozoril je na primer podjetja Revoz, ki bi potrebne delavce dobilo iz drugih območij Slovenije, medtem ko je velika brezposelnost Romov na novomeškem območju. Zaveda se problema nizke stopnje izobrazbe med Romi, vendar če ne bomo na tem področju kaj naredili, bo ta problem ostal. Nadalje je opozoril na primere brezposelnih Romov, ki prejemajo socialno denarno podporo, vozijo pa se z dragimi vozili. Po njegovem bi morali dati Romom možnost, da delajo in tudi plačujejo davke. Po njegovem ni sprejemljivo, da bi s tem, ko bi vozniku odvzeli vozilo zaradi kršenja cestno prometnih predpisov in ogrožanja drugih udeležencev, kršili načelo nesorazmernosti.

Darko Rudaš, Murska Sobota, je dejal, da je iz predhodnih razprav zaznati, da se na tem področju vendarle nekaj dogaja, vendar to ne vodi v izboljšanje položaja romske skupnosti. Sam položaj romske skupnosti zahteva drugačen pristop reševanja romske tematike, vendar je vprašanje, kaj in kako bi morali narediti, da bi bila ta tematika bolj obvladljiva. Pozitivno je ocenil posvet, saj je romska skupnost dobila možnost, da sodeluje pri oblikovanju boljše prihodnosti. Dokler sami Romi ne bodo znali oceniti, kaj je za njih dobro in kaj slabo, se bodo srečevali s težavami. Dejstvo je, da morajo Romi narediti prvi korak in združiti svoje moči znotraj romske skupnosti.

Po njegovem je politika instrument za izboljšanje družbe, zato se stanje ne bo izboljšalo, dokler Romi ne bodo začeli politično delovati. Romi so stigmatizirani v družbenem prostoru, vendar bo prišlo do družbenega preobrata le s politično akcijo Romov ob podpori države in lokalnih skupnosti. Potrebna bi bila strategija, ki bi slonela na interesu in potrebah Romov, predvsem pa morajo Romi jasno povedati, kaj želijo, in ne samo opozarjati, česa nimajo. Ko bodo Romi imeli višjo stopnjo izobrazbe in večjo stopnjo zaposlenosti, bodo vedeli, kaj je za njih dobro in kaj ne, predvsem pa bi se izboljšalo negativno razpoloženje večinskega prebivalstva do Romov.

Podal je tudi pisne predloge:

- zagotoviti pravni in finančni okvir (obstoj in razvoj) - z urejeno zakonodajo in pripravo programov ter ustreznim povečanjem proračunskih sredstev bi zmanjšali prevelik razkorak med romsko in večinsko populacijo. Eden izmed pomembnih dejavnikov je povezovanje državnih, lokalnih in evropskih virov financiranja. Za doseg tega cilja je treba uskladiti aktivnosti med ministrstvi, lokalnimi skupnostmi, EU in romsko populacijo;
- ustanoviti programski odbor, ki bi spremljal in nadzoroval izvajanje ukrepov oziroma programov za Rome ter pripravljaj poročila na nacionalni ravni;
- V okviru Urada Vlade RS za narodnosti bi bilo smiselno imeti stalno delovno telo, ki bi se ukvarjalo s sožitjem med Romi in večinskim prebivalstvom kot temeljnim elementom narodnostne politike;
- V organe, ki se ukvarjajo z romsko problematiko, bi morali vključiti več romskih predstavnikov, predvsem tiste, ki bi s svojim znanjem in poznavanjem razmer lahko pripomogli k razreševanju tekočih zadev (npr: v organ, ki skrbi za izobraževanje romskih otrok, bi morali vključiti romskega učitelja);
- Večji poudarek je treba dati lokalni politiki romskih svetnikov, saj je lokalna politika osredotočena na vprašanja, ki se neposredno nanašajo na Rome (na državni ravni podajanje informacij o reševanju romske tematike).

Albin Lah, romski predstavnik v občinskem svetu Občine Kočevje, je opozoril na slabe življenjske razmere Romov v Kočevju, saj 200 Romov od 500-ih živi v šotorih. So brez vode, elektrike, 100 metrov od vodnega vira, iz katerega pijejo, je čistilna naprava. Če Rom vozi dober avto, ni sprejemljivo, prav tako ni dobro, če vozi slab avto. Dobiva socialno podporo v višini 30.000 SIT, kar je za osnovne življenjske potrebščine (hrana, voda, elektrika, zavarovanje) malo. V zvezi z večkrat povedanim, da bi tudi Romi sami kaj lahko naredili, je povedal, da bi, a kaj ko ne more v vasi kupiti zemlje ali graditi hiše. Dober učenec mora imeti mizo, luč, vodo, romski otroci pa tega nimajo.

Franč Glinšek, direktor občinske uprave Občine Krško, je pozitivno ocenil spremembo zakonodaje, na podlagi katere so v občinskih svetih tudi romski predstavniki, ki lahko veliko prispevajo k reševanju romske problematike. Po njegovem bi bilo smiselno, da bi Romi imeli svojega predstavnika tudi v Državnem zboru RS, saj gre za problematiko, ki je na državnem nivoju slabo obravnavana.

Na podlagi dejanskega stanja lahko ugotovimo, da imajo Romi na različnih območjih različni socialni položaj. Romi v Prekmurju so na višji stopnji razvitosti kot Romi na Dolenjskem. V Občini Krško predstavlja največji problem družbena sprejemljivost, saj tako Romi kot večinsko prebivalstvo niso enakopravni. Romi niso enakopravni, če si ne morejo kupiti zemlje ali zgraditi bivalnega objekta, v katerem bi dostojno zadovoljili svoje potrebe. Na drugi strani pa je tudi večinsko prebivalstvo na slabšem, če represivni organi ne opravljajo svojega dela. V Krškem so želeli legalizirati obstoječe romsko naselje, vendar po mnenju uradnika na pristojnem ministrstvu to ni možno, saj so objekti zgrajeni na kmetijskem zemljišču v zasebni lasti. Ker gradbeni inšpektor ni opravil svojega dela in ugotovil, da so objekti zgrajeni na črno, za tega uradnika tega naselja ni. Ker so želeli rešiti ta problem, so odkupili to zemljišče, za kar pa so potrebna ogromna sredstva, potrebujejo pa tudi sredstva za pripravo prostorskega načrta. Predlagal je, da se spremeni zakonodaja tako, da je ne glede na lastništvo in status zemljišča možno legalizirati romsko naselje, če so zgrajeni objekti in je volja v lokalnem okolju, da se to reši.

Romi se v normalno življenje ne bodo vključili, dokler bodo na tako nizki socialni stopnji in dokler ne bodo prepoznali svojih potreb.

Romom je treba omogočiti, da prepoznajo potrebe in da bodo potem spoznali, da morajo za to tudi sami kaj narediti. Zaradi obstoječe socialne politike, ko upravičenci izgubijo pravico do socialne pomoči, če dobijo kakšno delo (npr. obiranje jagod), bomo težko vključili Rome v kakršnokoli delo.

Občino so premalo stimulirane pri reševanju te problematike, predvsem pa se zaradi zakonskih omejitev ne morejo zadolževati v večjem obsegu, posledično pa težje rešujejo težave (gradnja stanovanj, najemnina).

Sašo Stikovič, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, je dejal, da je bila septembra 2001 sprejeta nova zakonodaja, ki ureja področje denarnih socialnih pomoči in velja za vse enako, tako za Rome kot ostale državljanke. Na devetih centrih za socialno delo na območju Dolenjske, Bele krajine in Zasavja se z upravičenci do denarne socialne pomoči - Romi sklepajo pogodbe o aktivnem reševanju problematike z namenom, da se jih spodbuja k namenski porabi teh sredstev. To pomeni, da se ta sredstva porabijo za življenjske potrebščine, obleke za otroke, popravila hiš, da se pošilja otroke v šole, da se odrasli Romi izobražujejo. V kolikor ta sredstva nenamensko uporabijo, so soočeni s sankcijami - 12 % upravičencem je bila zmanjšana ali ukinjena denarna socialna pomoč zaradi neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti. Posledica teh pogodb je tudi ta, da veliko romskih otrok hodi v šolo.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve vsako leto spremlja potrebe in obseg dela centrov za socialno delo, pri tem pa se je izkazalo, da se z leti potrebe in obseg dela povečuje, zato so v okviru proračunskih zmognosti v centrih za socialno delo zaposlovali dodatno osebje, da bi bolj kakovostno in učinkoviteje opravljali delo. V letošnjem letu bodo zaposlili pet ljudi v centrih za socialno delo na območju Dolenjske, Bele krajine in Zasavja prav za potrebe ukvarjanja in reševanja odprtih vprašanj, ki se nanašajo na Rome. Z Zavodom za zaposlovanje je ministrstvo sklenilo dogovor, da se poišče devet oseb, po možnosti Romov, ki se bodo preko javnih del zaposlili in prispevali k socialni integraciji Romov.

Vesna Miletič, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, je opozorila, da če imamo približne ocene o številu Romov v Sloveniji, potem ne moremo vedeti, kolikšen delež (%) Romov je zaposlenih oziroma nezaposlenih. Leta 2003 je bilo na območju Novega mesta 900 brezposelnih Romov, na območju Murske Sobote 750 brezposelnih Romov, na območju Ljubljane 250, na območju Maribora 70 in na ostalih območjih okoli 350 brezposelnih Romov.

Problematična je izobrazbena struktura Romov, kar je glavni vzrok za težje vključevanje Romov v redne oblike zaposlitve. Tako na območju Novega mesta 98% brezposelnih Romov nima dokončane osnovne šole, 13 Romov ima poklicno izobrazbo (II stopnja) in le 3 oziroma manj kot 0.3% brezposelnih Romov ima IV stopnjo izobrazbe. Na območju Murske Sobote, kjer je izobrazbena struktura bistveno boljša, je 90% brezposelnih Romov brez izobrazbe. Večina brezposelnih je mlajših od 26 let, brez izobrazbe in delovnih izkušenj. Zaradi tega je na teh območjih, kjer je stopnja brezposelnosti višja od povprečja na državnem nivoju, težko zaposliti osebe, ki ne samo, da so brez izobrazbe in delovnih izkušenj, ampak so stigmatizirane, da so Romi, ki so neodgovorni, nočejo in ne znajo delati.

Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve in Zavodu RS za zaposlovanje že nekaj let izvajajo posebne programe aktivne politike zaposlovanja za Rome. Na eni strani ima izkušnje, kako je Rome možno vključiti v te programe, na drugi strani pa izkušnje, kako po končanih programih poklicnega usposabljanja ali osnovnošolskega izobraževanja (zadnja leta vključenih veliko iskalcev zaposlitev) Romi zelo težko dobijo zaposlitev. Vse območne

službe Zavoda za zaposlovanje, kjer Romi živijo, v svojih poročilih navajajo, da delodajalci zavračajo Rome, če imajo na voljo druge kandidate.

V letošnjem letu je bil oblikovan akcijski program zaposlovanja Romov, ki se izvaja v okviru aktivne politike zaposlovanja in je namenjen pridobitvi poklicne izobrazbe. S tem programom naj bi izboljšali položaj Romov na trgu dela, čeprav jim ni mogoče zagotoviti zaposlitve. Romi se vključujejo tudi v posebne programe subvencionirane zaposlitve ali samozaposlitve, vendar so pri tem potrebne posebne okoliščine: dovolj razvit trg, da jih sprejme, ali bodo našli delo, ali bodo našli poslovne partnerje, ali jih bo delodajalec želel zadržati. Dogajalo se je, da je delodajalec zaposlil Roma in zato dobil finančna sredstva, Romom pa rekel, naj ne hodijo v službo. Vedno več je programov preko javnih del, ki so usmerjeni v pomoč otrokom, da končajo osnovno šolo, in v pomoč odraslim Romom, ki se vključijo v osnovno šolo, da pridobijo izobrazbo ali kasneje poklic.

Poudarila je, ko bodo Romi dosegli višjo stopnjo izobrazbe, bomo lahko začeli iskati druge načine vključevanja Romov v zaposlitve. V zvezi s primerom novomeškega Revoza je opozorila, da je to podjetje postavilo pogoj, da morajo imeti vsi delavci končano osnovno šolo, zato se Romi brez osnovnošolske izobrazbe, teh pa je na tem območju kar 98%, niso mogli zaposliti.

Janko Halb, župan Občine Rogaševci, je opozoril, da je edino dr. Vera Klopčič v svojem prispevku za Rome uporabila besedo Cigani, ki je po njegovem lepa slovenska beseda, ki nima slabšalnega tona in bi jo lahko bolj pogosto uporabljali. Opozoril je na odnos vlade in slovenske politike na romsko problematiko. Postavlja se vprašanje, kdaj se bodo Romi artikularili kot politični subjekt in kdaj jih bo slovenska politika sprejela kot sogovornike? V občinah, kjer so Romi obravnavani kot politični subjekt, so razmere relativno dobro urejene. Če bodo Romi pokazali samoiniciativnost in postavili zahteve na osnovi realnih potreb, pridobili samospoštovanje, spoštovali predpise in obveznosti, potem se bodo njihovi problemi lažje rešili.

V zvezi s pobudo, da bi se v Novem mestu ustanovil vladni urad za romska vprašanja, je povedal, da Urad RS za narodnosti ni podprl te pobude zaradi vrste razlogov, predvsem ni zadostnih finančnih sredstev, kot primernejšo rešitev pa vladni urad za narodnosti vidi v odprtju dodatne pisarne Zveze Romov Slovenije v Novem mestu. Po njegovem je tendenca vladne politike, da Romi delujejo na nivoju zveze društev, ker je to najbolj obvladljivo.

Občina Rogaševci je demografsko ogrožena obmejna občina, in če ne bi bilo Romov, bi bili redko poseljeni. Velik delež proračunskih sredstev gre za upravičence socialne pomoči, za plačevanje obveznega zdravstvenega zavarovanja. Kljub temu pa ni možnosti, da bi iz proračunskih rezerv države prejeli nekaj dodatnih sredstev. Za razliko izpred let, ko ni bilo s strani Zavoda za zaposlovanje nobenega odziva na predlog za oblikovanje posebnega programa za Rome, da bi se zaposlovali preko javnih del, se danes izvaja poseben program, namenjen Romom (čistijo svoje okolje).

Suzana Čurin Radovič, Ministrstvo za kulturo, je opozorila, da je potrebno razmisliti, kako formalno urediti reprezentativnost Romov v Sloveniji, ali z globalnim zakonom ali na kakšen drug način, da bi v partnerskem odnosu država imela legalnega sogovornika. V obstoječih področnih zakonih, ki urejajo romska vprašanja, to ni urejeno. Ocenjuje pa se, da bi se romska problematika hitreje razreševala, v kolikor bi tudi Romi nastopali bolj enotno.

Marjan Maučec, državni svetnik, je ob oblikovanju zaključkov posveta dejal, da se ne strinja s tem, da bi v zaključkih zapisali, da je treba ugotoviti, ali je sistemski zakon potreben, saj je po njegovem edina opcija za razrešitev romske problematike sprejem posebnega zakona, s katerim bi jasno določili naloge države in roke za njihovo izvedbo. Pričakuje, da bo državni svet podprl njegov predlog za pripravo sistemskega zakona in na ta način spodbudil državni zbor, da bo začel o teh problemih razpravljati.